

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

GELENEKSEL KONUTLARDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK:
GİRESUN ZEYTİNLİK MAHALLESİ ÖRNEĞİ

BETÜL GÖK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Jüri Üyeleri: **Doç. Dr. Yeliz TÖLÜBAŞ GÖKUÇ** (Tez Danışmanı)
 Prof. Dr. Berrin AKGÜN.....
 Prof. Dr. Bedriye ASIMGİL.....

BALIKESİR, HAZİRAN- 2023

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak tarafımda hazırlanan “**Geleneksel Konutlarda Sürdürülebilirlik: Giresun Zeytinlik Mahallesi Örneği**” başlıklı tezde;

- Tüm bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Kullanılan veriler ve sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Tüm bilgi ve sonuçları bilimsel araştırma ve etik ilkelere uygun şekilde sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Betül GÖK

ÖZET

**GELENEKSEL KONUTLARDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK:
GİRESUN ZEYTİNLİK MAHALLESİ ÖRNEĞİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
BETÜL GÖK
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. YELİZ TULUBAŞ GÖKÜÇ)**

BALIKESİR, HAZİRAN- 2023

Sürdürülebilirlik kavramı Sanayi Devrimi ve sonrasında Dünya Savaşlarını takip eden gelişmeler ışığında, ortaya çıktığı dönemden itibaren birçok farklı disiplinde kendisine yer bulmuştur. Artan dünya nüfusu, değişen kullanıcı talepleri ve üretim/tüketim alanında izlenen yanlış politikalar parçası olduğumuz ekosistemin bozulmasına ve iklim değişikliğine sebep olmuştur. Gelişen teknolojiyle beraber çevresiyle uyumlu, enerjiyi etkin kullanan, doğal kaynakları koruyan, kullanıcı taleplerine yanıt verebilen bir anlayış yapım sektöründe sürdürülebilir mimarlık kavramı olarak hayatımıza dahil olmuştur.

Geleneksel konut yapılarının yapım teknikleri, malzeme seçimi, plan kurgusu, araziye yerleşimi, doğaya ve çevresine uyumu, kaynakların kontrollü kullanımı gibi özellikleri bakımından yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren mimarlık pratiğinde hayatımıza dahil olan sürdürülebilir tasarım anlayışıyla uyumlu olduğu görülmüştür.

Tez çalışmasının amacı; doğal çevreye, kültürel yapıya ve ekonomik koşullara göre şekillenen geleneksel konut yapılarında sürdürülebilir mimarlık ve tasarım anlayışının yansımalarını Giresun ili Zeytinlik Sementi kapsamında incelemektir. Benzer çalışmalar araştırılmış ve belirlenen sürdürülebilirlik kriterleri doğrultusunda Dik Sokak'ta bulunan 18 konut yapısı değerlendirilmiştir.

ANAHTAR KELİMELELER: Sürdürülebilirlik, sürdürülebilir mimarlık, geleneksel konutlar, Giresun Zeytinlik Sementi

Bilim Kod / Kodları : 80105,80206

Sayfa Sayısı : 92

ABSTRACT

**SUSTAINABILITY IN TRADITIONAL HOUSES: A CASE STUDY IN
ZEYTİNLİK REGION OF GİRESUN
MSC THESIS
BETÜL GÖK
BALIKESİR UNIVERSITY INSTITUTE OF SCIENCE
ARCHITECTURE
(SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. YELİZ TULÜBAŞ GÖKÜÇ**

BALIKESİR, JUNE - 2023

With its inception in the aftermath of the Industrial Revolution and World Wars, the concept of sustainability has found its place in a wide range of fields. Increasing global population, shifting consumer expectations, and poor production/consumption strategies have resulted in the degradation of the ecosystem of which we are a part, as well as climate change. With the advancement of technology, the notion of sustainable design in the building sector has entered our lives as an understanding that is compatible with its surroundings, utilizes energy efficiently, protects natural resources, and can respond to user expectations.

In terms of features such as construction techniques, material selection, plan setup, placement on the land, harmony with nature and its environment, and controlled use of resources, traditional residential buildings have been found to be compatible with the concept of sustainable design, which has been incorporated into our lives in architectural practice since the last quarter of the twentieth century.

The objective of this thesis study is to examine to the reflections of sustainable architecture and design in traditional residential buildings that are shaped by the natural environment, cultural structure, and economic conditions in the Zeytinlik District of Giresun province. Similar investigations were conducted, and 18 Dik Sokak residential buildings were appraised in accordance with the established sustainability standards.

KEYWORDS: Sustainability, sustainable architecture, traditional houses, Giresun Zeytinlik District

Science Code / Codes : 80105,80206

Page Number : 92

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ŞEKİL LİSTESİ	v
TABLO LİSTESİ	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
ÖNSÖZ	viii
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Kapsamı ve Amacı.....	1
1.2 Çalışmanın Organizasyonu	1
2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR MİMARLIK	3
2.1 Sürdürülebilirliğin Kökeni ve Tanımı	3
2.1.1 Sürdürülebilirliğin Tarihçesi	4
2.1.2 Sürdürülebilir Kalkınma ve Brundtland Raporu	4
2.1.2.1 Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları.....	7
2.2 Sürdürülebilir Mimarlık	9
2.2.1 Sürdürülebilir Mimarlığın Tarihsel Gelişimi	10
2.2.2 Sürdürülebilir Tasarım ve Yapım İlkeleri	11
2.2.2.1 Kaynak Yönetimi	11
2.2.2.2 Yaşam Döngüsü Tasarımı	14
2.2.2.3 İnsan İçin Tasarım	15
3. GELENEKSEL KONUT	17
3.1 Geleneksel Konutların Oluşumunu Etkileyen Faktörler	17
3.1.1 Coğrafi Etkenler	18
3.1.2 Sosyo-Kültürel Etkenler	20
3.1.3 Sosyo-Ekonomik Etkenler	20
3.1.4 Tarihi Etkenler	21
3.2 Geleneksel Konutların Genel Özellikleri	21
3.3 Geleneksel Konutların Mimari Özellikleri	22
3.3.1 Plan Elemanları	25
3.3.1.1 Odalar	26
3.3.1.2 Sofalar ve Müştemilatlar	27
3.3.1.3 Geçit ve Merdivenler	27
3.3.2 Plan Tipolojileri	28
3.3.2.1 Sofasız Plan Tipi	28
3.3.2.2 Dış Sofalı Plan Tipi	29
3.3.2.3 İç Sofalı Plan Tipi.....	30
3.3.2.4 Orta Sofalı Plan Tipi.....	31
3.3.3 Malzeme Seçimi ve Yapım Teknikleri	32
3.3.4 Cephe Özellikleri	33
3.4 Geleneksel Konut ve Sürdürülebilirlik	34
4. GİRESUN’ DA GELENEKSEL KONUT İZLERİ: ZEYTİNLİK SEMTİ	36
4.1 Giresun İli Genel Özellikleri.....	36
4.1.1 Coğrafi Konum.....	36

4.1.2 İklim	37
4.1.3 Tarihsel Gelişim	37
4.1.4 Ekonomik Yapı	39
4.2 Çalışma Alanının Tanıtılması	40
4.2.1 Zeytinlik Semtinin Genel Özellikleri	41
4.2.2 Zeytinlik Semtini Oluşturan Tarihi Yapılar	42
4.2.2.1 Dini Yapılar	43
4.2.2.2 Kamusal Yapılar	45
4.2.2.3 Konut Yapıları	47
5. GİRESUN ZEYTİNLİK EVLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KRİTERLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ	67
5.1.1 Arazi Kullanım Kriterleri	68
5.1.1.1 İklim	68
5.1.1.2 Topografyaya Uyum	70
5.1.1.3 Bina Konumu ve Yönlenme	71
5.1.2 Tasarım Kriterleri	73
5.1.2.1 Mekân Organizasyonu (Plan Şeması)	73
5.1.2.2 Yapı Kabuğu ve Cephe Düzeni	77
5.1.2.3 Yapım Sistemi	79
5.1.3 Kaynak Kullanımı	81
5.1.3.1 Yapı Malzemesi	81
5.1.3.2 Enerji	82
5.1.3.3 Su	83
6. SONUÇ	86
7. KAYNAKLAR	88

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: Sürdürülebilir kalkınma için yapılan etkinliklerin tarihsel sıralaması (Kara, 2017).....	5
Şekil 2.2: Sürdürülebilirliğin üç bileşeninin ayrı ayrı ve birlikte ele alınması (Özmehmet, 2007).....	7
Şekil 2.3: Sürdürülebilirliğin üç bileşeninin Hart' a göre iç içe ele alınması (Özmehmet, 2007).....	8
Şekil 2.4: Sürdürülebilir kalkınmanın boyutlarının yapım sektörüne etkileri (Özmehmet, 2007).....	10
Şekil 2.5: Organik mimarlıktan sürdürülebilir tasarıma tarihsel süreç (Aydoğan, 2015)...	11
Şekil 2.6: Kaynak yönetiminin stratejileri ve yöntemleri (Sev, 2009).....	12
Şekil 2.7: Sektörlere göre enerji tüketiminin dağılımı (Güner, Gökşen, & Koçhan, 2017)	13
Şekil 2.8: Sürdürülebilir yapıların yaşam döngüleri boyunca geçtikleri aşamaların çok yönlü ilişkileri (Özmehmet, 2007).....	14
Şekil 2.9: Yaşam döngüsü tasarımının stratejileri ve yöntemleri (Sev, 2009).....	15
Şekil 2.10: İnsan için tasarımın strateji ve yöntemleri (Sev, 2009).....	16
Şekil 3.1: Geleneksel konutların oluşumunu etkileyen faktörler.....	18
Şekil 3.2: Türkiye'nin İklim Bölgeleri Haritası (Vikipedi-Türkiye İklimi).....	19
Şekil 3.3: Geleneksel konutların mekânsal, cephe ve yapısal özellikleri (Akıncıtürk & Perker, 2011).....	23
Şekil 3.4: Kat adedine göre Türk evinin doğa ile ilişkisi (Küçükerman, 1985).....	24
Şekil 3.5: Sofasız plan şeması (Aydın, 2021).....	28
Şekil 3.6: Sofasız plan tipinin basitten karmaşığa evrimi (Küçükerman, 1985).....	28
Şekil 3.7: Dış sofalı plan şeması (Aydın, 2021).....	30
Şekil 3.8: Dış sofalı plan tipinin basitten karmaşığa evrimi (Küçükerman, 1985).....	30
Şekil 3.9: İç sofalı plan şeması (Aydın, 2021).....	31
Şekil 3.10: İç sofalı plan tipinin basitten karmaşığa evrimi (Küçükerman, 1985).....	31
Şekil 3.11: Orta sofalı plan şeması (Aydın, 2021).....	32
Şekil 3.12: Orta sofalı plan tipinin varyasyonları (Küçükerman, 1985).....	32
Şekil 4.1: Giresun ili haritası (Coğrafya Harita).....	36
Şekil 4.2: Kentsel sit alanı.....	40
Şekil 4.3: Dik sokak girişi.....	41
Şekil 5.1: Giresun'da güneş ışınlarının maksimum yükseklikte olduğu tarihler (Aydın F. , 1999).....	68
Şekil 5.2: Dik Sokak Bahçe Duvarları.....	70
Şekil 5.3: Dik sokak kuzey ve güney silueti (Aksoy, 2002).....	71
Şekil 5.4: Dik Sokakta Bulunan Konutların Giriş Cepheleri.....	72
Şekil 5.5: Dik Sokak' ta bulunan konutların plan tipleri.....	74

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 4.1: Konut 1(123 ada 7 parsel) yapısal bilgiler	49
Tablo 4.2: Konut 2 (122 ada 7 parsel) yapısal bilgiler	50
Tablo 4.3: Konut 3 (122 ada 4 parsel) yapısal bilgiler	51
Tablo 4.4: Konut 4 (122 ada 4 parsel) yapısal bilgiler	52
Tablo 4.5: Konut 5 (122 ada 9 parsel) yapısal bilgiler	53
Tablo 4.6: Konut 6 (123 ada 3 parsel) yapısal bilgiler	54
Tablo 4.7: Konut 7 (123 ada 2(23) parsel) yapısal bilgiler.....	55
Tablo 4.8: Konut 8 (120 ada 8 parsel) yapısal bilgiler	56
Tablo 4.9: Konut 9 (133 ada 13 parsel) yapısal bilgiler	57
Tablo 4.10: Konut 10 (133 ada 12 parsel) yapısal bilgiler	58
Tablo 4.11: Konut 11 (120 Ada 12 Parsel) yapısal bilgiler.....	59
Tablo 4.12: Konut 12 (133 ada 11 parsel) yapısal bilgiler	60
Tablo 4.13: Konut 13 (117 ada 16 parsel) yapısal bilgiler	61
Tablo 4.14: Konut 14 (120 ada 14 parsel) yapısal bilgiler	62
Tablo 4.15: Konut 15 (117 ada 2 parsel) yapısal bilgiler	63
Tablo 4.16: Konut 16 (224 ada 6 parsel) yapısal bilgiler	64
Tablo 4.17: Konut 17 (117 ada 1 parsel) yapısal bilgiler	65
Tablo 4.18: Konut 18 (224 ada 7 parsel) yapısal bilgiler	66
Tablo 5.1: Literatür taramasına göre sürdürülebilirlik kriterleri	67
Tablo 5.2: Çalışma alanındaki evlerin taş duvar olan cepheleri	69
Tablo 5.3: Çalışma alanındaki konutların bina giriş ve bahçe cepheleri	72
Tablo 5.4: Zeytinlik'te bulunan plan tipleri (İltar, 2014)	75
Tablo 5.5: Plan şemasına göre değerlendirme	75
Tablo 5.6: Cephe düzenine göre değerlendirme	78
Tablo 5.7: Yapım sistemi.....	80
Tablo 5.8: Yapı malzemelerine göre değerlendirme	81
Tablo 5.9: Enerji etkin yapı elemanları (İltar, 2016).....	83
Tablo 5.10: Su elemanları.....	84
Tablo 5.11: Su elemanlarına göre değerlendirme	84

KISALTMALAR LİSTESİ

BM	: Birleşmiş Milletler
DOKA	: Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı
IUCN	: Dünya Doğayı Koruma Birliği
UIA	: Uluslararası Mimarlar Birliği
WCED	: Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu
VERSUS	: Yöresel Miras, Sürdürülebilir Mimari

ÖNSÖZ

Öncelikle hayatımın her döneminde beni destekleyen ve eğitim hayatım boyunca yoluma ışık tutan sevgili aileme teşekkür eder minnetlerimi sunarım.

Değerli hocam, tez danışmanım Doç. Dr. Yeliz TULÜBAŞ GÖKUÇ' a lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve birikimleriyle bana kattığı vizyon için teşekkür ederim.

Balıkesir, 2023

Betül Gök

1. GİRİŞ

Geçmişten günümüze konut yapıları, içinde buldukları toplumların sosyal, kültürel özellikleri ve ekonomik koşulları ile inşa edildikleri bölgenin coğrafi özelliklerinin etkileşimleri sonucu oluşmuştur. 1970'li yıllarda meydana gelen enerji-ekonomi krizleri sonrası hayatımızın her alanına dahil olan sürdürülebilirlik kavramının mimarlık pratiğinde de etkili olması kaçınılmaz olmuştur. Sürdürülebilir mimarlık anlayışıyla birlikte çevresine uyumlu, doğaya saygılı, bilinçli kaynak kullanımına özen gösteren, insan sağlığı ve konforuna önem veren tasarımlar odak noktası haline gelmiştir. Geleneksel konut yapıları bu bağlamda incelendiğinde sürdürülebilir mimari anlayışıyla örtüştüğü tespit edilmiştir. Sürdürülebilir yapıım kriterlerinin geleneksel konutlardaki yansımalarını incelemek adına Giresun Zeytinlik Sementi'nde bulunan konut yapıları çalışılmıştır.

1.1 Çalışmanın Kapsamı ve Amacı

Çalışmanın amacı geleneksel yapıım tekniği ve yerel malzeme ile iklimsel özellikler dikkate alınarak inşa edilen, araziye ve çevresine uyumlu, kaynakları tüketmeyen bir anlayışa sahip olan geleneksel konutların sürdürülebilirlik ölçeğinde incelenmesi ve gelişen teknolojik koşullarda günümüz mimari anlayışına ışık tutmasıdır. Bu kapsamda geleneksel konutlarda sürdürülebilirlik kriterlerinin tespit edilebilmesi ve Giresun Zeytinlik Sementinde bulunan konutların bu kriterler açısından analiz edilebilmesi için birçok makale, tez, kitap, dergi vb. yayınlar incelenmiştir.

1.2 Çalışmanın Organizasyonu

Çalışma 5 bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm olan "giriş" bölümünde çalışmanın içeriği ile ilgili bilgilere ve faydalanılan kaynaklara yer verilmiştir.

İkinci bölümde sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir mimarlık konuları üzerinde durulmuştur. Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarının ortaya çıkışından ve tarihsel gelişiminden başlanarak sürdürülebilir kalkınmanın hedefleri, boyutları incelenmiş, bu kavramların mimarlık disiplinine etkileri sürdürülebilir yapıım ve tasarım ilkeleri ölçeğinde irdelenmiştir.

Üçüncü bölüm olan "Geleneksel Konut" başlığında geleneksel konutların oluşumunu etkileyen coğrafi, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve tarihi etkenler anlatılmış, geleneksel konutların genel ve mimari özellikleri hakkında bilgi verilmiş ve geleneksel konutların

sürdürülebilir özelliklerinin analiz edilmesiyle ulaşılabacak sonuçların günümüz mimarlığına nasıl ışık tutacağı aktarılmıştır.

Dördüncü bölümde Giresun ilinde bulunan ve 3.derece kentsel sit alanı olan Zeytinlik Sementinin tanıtılması amacıyla önce Giresun ilinin coğrafi konumu, iklimi, tarihsel gelişimi ve ekonomik yapısı ile ilgili bilgi verilmiştir. Daha sonra çalışma alanı olan Zeytinlik semti tanıtılmış, genel özellikleri ve semti oluşturan tarihi yapılar hakkında bilgi verilmiştir. Detaylı bir çalışma ve analiz yapabilmek amacıyla alan daraltılmış ve konut ölçeğinde Dik Sokağın incelenmesine karar verilmiştir. Burada bulunan 18 adet yapının künyeleri oluşturulmuş ve kullanım durumları hakkında bilgi verilmiştir.

Beşinci bölümde geleneksel konutlarda sürdürülebilirlik alanında yapılan benzer akademik çalışmalar incelenmiş ve çalışmalar yapılırken hangi kriterlere göre değerlendirme yapıldığı tespit edilmiştir. Daha sonra seçilen sürdürülebilirlik kriterleri bağlamında çalışma alanının bu kriterlerle uyumlu olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Son bölümde ise elde edilen bulgular derlenmiş ve çıkarılan sonuçlar sıralanmıştır.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR MİMARLIK

Sanayi devrimini takip eden I. ve II. Dünya savaşlarının sonucunda zor günler geçirmeye başlayan ülkeler, hızlı bir şekilde gelişme ve büyüme isteği duymuşlardır. En büyük amaç ekonomik açıdan büyüme sayılmış ve kaynakların sonsuz olduğu düşünülmüştür. Bu sebeple dünya ticaretinde önemli pay sahibi olmak isteyen ülkeler doğal kaynak imkanlarını kullanarak üretime yönelmiştir. Ancak doğal kaynakların düşünülmeden kullanımıyla meydana gelen çevresel felaketler izlenen politikaların hatalı olduğunu gözler önüne sermiştir. Bu çevresel felaketlere ve kaynakların hatalı kullanımına dikkat çekmek isteyen insanlar tarafından toplumsal bir tepki ortaya konmuştur. Tepkinin odak noktası ise kalkınmanın sadece ekonomi ile olamayacağı, eğitim, sağlık, ekoloji, demokrasi gibi konuların da iyileştirilmesi ve geliştirilmesi gerekliliğidir. Yaşanan bu gelişmeler ışığında sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramları doğmuş ve yaygınlaşmıştır (Kara, 2017).

Literatür araştırmaları sonucu sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramları ile ilgili tarihsel süreç içerisinde birçok tanım yapıldığı görülmüştür. En yaygın tanım ise bugünün ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılarken yarının ihtiyaçlarından taviz vermemek olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1 Sürdürülebilirliğin Kökeni ve Tanımı

Köken olarak baktığımızda sürdürülebilirlik, Latince “sustinere” (tutmak, yukarı çekmek) kelimesinden gelmektedir. Bu kelime İngilizce 'ye “sustain” (korumak, dayanmak, desteklemek) şeklinde geçmiştir (Onions, 1964).

Sürdürülebilirlik kavramı ile ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır. Ruchelshaus (1989), sürdürülebilirliği “ekolojinin en geniş sınırları içinde ekonomik büyümenin ve kalkınmanın karşılıklı etkileşim ile sağlanacağı ve zaman içinde korunacağı doktrindir” şeklinde tanımlamıştır. Gilman (1992), en geniş kapsamıyla sürdürülebilirliği; toplumun, ekosistemin ya da devam eden herhangi bir sistemin bağlı olduğu ana kaynaklarını tüketmeden belirsiz bir geleceğe dek işlevini sürdürmesi olarak tanımlamaktadır. Bayazıt Hayta'ya (2009) göre sürdürülebilirlik “Ekolojik denge ile ekonomik büyümeyi birlikte alan, hem doğal kaynakların etkin kullanımını sağlayan ve çevresel kaliteye önem veren hem de gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını tehlikeye sokmaksızın bugünkü ihtiyaçlarını karşılayabilen bir modeldir”.

Görüldüğü üzere sürdürülebilirlik adına yapılan tüm tanımlamalarda ekonomik açıdan büyümenin ve kalkınmanın ancak kaynakların idareli ve etkin kullanımı ve gelecek nesillere aktarımının sağlanması ile mümkün olacağından bahsedilmektedir.

2.1.1 Sürdürülebilirliğin Tarihçesi

Sürdürülebilirlik düşüncesinin kapsamı ortaya çıktığı dönemden günümüze kadar geçen zaman içerisinde değişkenlik göstermiştir. 18.yy'da Hans Von Carlowitz'in ifadesiyle Saksonya'daki orman ve maden endüstrisinin problemlerine değinirken 1970'lere gelindiğinde politik ve sosyal açıdan bireysel ve sosyal olaylara etki eder hale gelmiştir. Günümüz koşullarında sürdürülebilirlik kavramı ise sosyal, ekonomik ve ekolojik konulara karşı hassasiyet oluşturmuştur. İlk olarak atmosfere yayılan sera gazları sonucu incelen ozon tabakasına odaklanırken bunun yanı sıra beraberinde gerçekleşen iklim değişikliğine de odaklanmış ve daha sonrasında şehir kavramı üzerinde durmaya başlamıştır (Ataç, 2021).

Sürdürülebilirlik kavramından ilk olarak Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) tarafından 1982 yılında kabul edilen Dünya Doğa Şartı belgesinde bahsedilmiştir. Bu şarta göre “insanların yarar sağladığı ekosistem, organizmalar, kara, deniz ve atmosfer kaynaklarının yönetimi, sürdürülebilirliği sağlayacak, ekosistemlerin ve türlerin bütünlüğünü bozmayacak şekilde yapılmalıdır.” (Gezen, 2015). Buna karşın tarihte “sürdürülebilirlik” kavramının 1970'li yıllarda kullanıldığı bilinirken resmi olarak tanımlanması 1987 yılında Birleşmiş Milletler sponsorluğundaki Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun (WCED) yayınladığı “Ortak Geleceğimiz” raporuna dayanmaktadır (Haberal, 2015).

Brundtland raporu olarak da bilinen “ortak geleceğimiz” raporunda ekosistem ve eko gelişme tartışmaları sürdürülebilir kalkınma (sustainable development) başlığı altında kavram haline getirilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma; gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama olanaklarını ellerinden almadan günümüzün ihtiyaçlarını karşılamak olarak tanımlanmıştır. Bu tanımda asıl değinilen nokta, doğal kaynakların kullanımında bugün ve gelecekte insanların eşit kullanım hakkına sahip olmasıdır (Pamuk & Kuruoğlu, 2016).

2.1.2 Sürdürülebilir Kalkınma ve Brundtland Raporu

Sürdürülebilir kalkınma ve çevre konularından ilk kez 1971 yılında İsviçre' de gerçekleşen bir panelde bahsedilmiştir. Çevresel problemlerin nedenlerinin, sanayileşmiş ülkelerin üretim ve tüketim faaliyetleri ile yoksulluk ve az gelişmişlik olduğuna karar verilmiştir. Bunun sonucunda 1972'de Stockholm'de “İnsan ve Çevre” konferansı gerçekleşmiştir.

Gelişmekte olan birçok ülke katılım sağlamıştır. 1987’de başkanlığını Gro Harlem Brundtland’ın yaptığı Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun açıkladığı raporda sürdürülebilir gelişme kısaca tanımlanmıştır. 1992’de Rio de Janeiro şehrinde Birleşmiş Milletlerce Dünya Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Bu zirvede sürdürülebilir mimarlıkla ilişkili bazı uluslararası anlaşmalar imzalanmıştır. 1993’te Chicago’da gerçekleştirilen Uluslararası Mimarlar Birliği Dünya Kongresi’nde yapı tasarım sürecinin sürdürülebilir kalkınma ışığında ele alınması gerekliliği vurgulanmıştır. Bu gelişmeleri takip eden konferanslarda ve zirvelerde çeşitli ülkeler bir araya gelerek birçok konuyu ele almıştır. Sürdürülebilir kalkınma, insan faktörünün içinde olduğu her türlü konuda bugünü ve geleceği ayırmaksızın, ekonomik, çevresel ve sosyal etkileri barındıran kararlar verilirken kullanılan bir düşünce şeklidir (Sev, 2009). Sürdürülebilir kalkınma ile ilgili gerçekleşen bazı konferans ve etkinlikler kronolojik sıralama ile Şekil 2.1’de verilmiştir.

Şekil 2.1: Sürdürülebilir kalkınma için yapılan etkinliklerin tarihsel sıralaması (Kara, 2017)

New York’ta Birleşmiş Milletler (BM) Genel Merkezinde 2015 yılında Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Yoksulluğu bitirmeyi, doğal kaynakları korumayı, küresel ısınmayı engellemeyi, toplum refahını ve barışını sağlamayı hedefleyen yasa 193 ülkenin imzası ile kabul edilmiştir. Bu zirvede Birleşmiş Milletlerin 2030 yılı hedefleri 17 ana ve 169 alt başlık olmak üzere şekillenmiştir (Başlangıç Noktası). Bu hedefler çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları bir bütün olarak ele alarak aralarında bir denge kurmayı

amaçlamıştır. Az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelere ayırım yapmaksızın eşit sorumluluklar getirmiştir (Hedef5).

2030 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini oluşturan 17 madde şu şekildedir: (BM (ed.), 2020)

1.Hedef: Yoksulluğun sona erdirilmesi ve tüm insanların temel olanaklara ulaşması.

2.Hedef: Açlığı bitirmek, gıda güvenliğini sağlamak, sürdürülebilir gıda üretim ve tarım uygulamalarını yaygınlaştırmak.

3.Hedef: Herkesin sağlık hizmetlerinden yararlanabilmesi.

4.Hedef: Herkesin eşit şartlarda ulaşabileceği eğitimi yaşam boyu desteklemek.

5.Hedef: Cinsiyet eşitliği sağlanarak kadınların durumlarını güçlendirmek.

6.Hedef: Temiz suya erişimi ve suyun sürdürülebilirliğini garanti altına almak.

7.Hedef: Herkesin uygun fiyatlı, güvenilir ve sürdürülebilir enerjiye sahip olmasını sağlamak.

8.Hedef: Sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik büyüme ile insanların işlerinin iyileştirilmesi.

9.Hedef: Dayanıklı altyapılar kurmak, sürdürülebilir sanayileşmeye teşvik etmek ve yenilikçiliği desteklemek.

10.Hedef: Ülkeler içindeki ve dışındaki din, dil, ırk, kökene dayalı tüm eşitsizlikleri bitirmek.

11. Hedef: Şehirleri ve yaşam alanlarını sürdürülebilirliğe uygun şekilde inşa etmek.

12. Hedef: Üretimi ve tüketimi sürdürülebilir kılmak.

13. Hedef: İklim değişikliği ve oluşacak sonuçlarına karşı acil önlemler almak.

14. Hedef: Okyanusları, denizleri ve kıyı ekosistemlerini korumak ve sürdürülebilir şekilde kullanmak.

15. Hedef: Karadaki yaşamı ve karasal ekosistemleri korumak, sürdürülebilirliğini garanti altına almak.

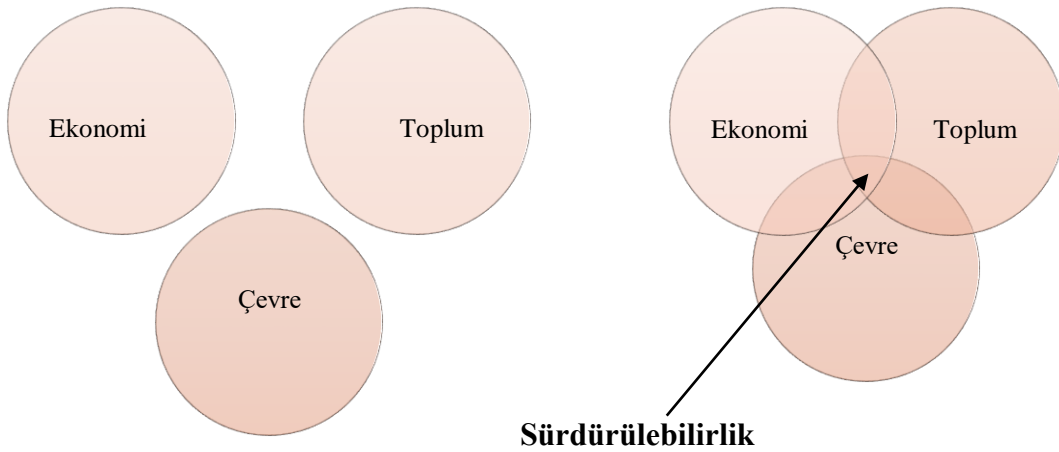
16. Hedef: Barışı sağlamak, herkesin adalete erişimini sağlamak, her seviyede etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar inşa etmek.

17. Hedef: Sürdürülebilir kalkınmayı başarılı kılmak için küresel ortaklıkları canlandırmak ve uygulama yöntemlerini kuvvetlendirmek.

2.1.2.1 Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları

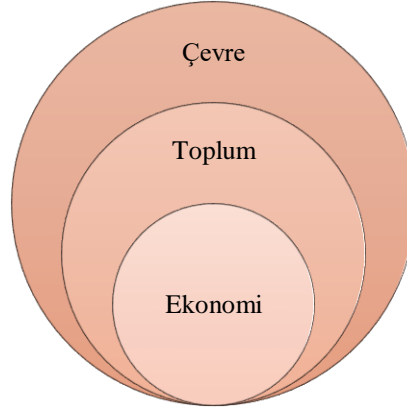
20. yüzyılda dünya gelişiminin temel düşüncesi ‘Toplum ve Ekonomi’ ilişkisine dayanırken sanayi toplumunun enerji kaynaklarını kullanmasıyla çevreye zararlar vermesi sonucu bu ilişkiye ‘Çevre’ faktörü de eklenmiştir. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun 1987’de tanımladığı sürdürülebilir kalkınma kavramının hayatımıza girmesiyle dünyanın yeni gelişim şekli ‘Toplum-Ekonomi-Çevre’ şeklini almıştır (Bozdoğan, 2003). Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’na (WCED) göre bu üç boyut birbirleriyle ekonomik, ekolojik ve sosyo-kültürel açıdan etkileşim içindedir (Tezel & Yıldız, 2020).

Şekil 2.2’de gösterildiği gibi bu üç kavram başlarda birbirinden bağımsızmış gibi düşünülmüş ve sonucunda asit yağmurları, yeşilin azalması ve onu takip eden çölleşme, kaynakların azalması gibi birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Daha sonra bu üç kavramın kesişimi ile sürdürülebilirlik düşüncesi elde edilmiştir (Kara, 2017).

Şekil 2.2: Sürdürülebilirliğin üç bileşeninin ayrı ayrı ve birlikte ele alınması (Özmehmet, 2007)

Farklı bir gösterim şekli geliştiren Stuart L. Hart’ a göre ekonomi toplumun içinde yer almaktadır ve çevre her ikisini de kapsayacak şekilde en dış çemberi oluşturmaktadır. Bahsi geçen bu iki gösterimin ortak paydası sürdürülebilirliğin gerçekleşebilmesi için toplum, çevre ve ekonomi boyutlarının bütünsel bir yaklaşımla ele alınmasının gerekliliğidir (Özmehmet, 2007). (Şekil 2.3).

Şekil 2.3: Sürdürülebilirliğin üç bileşeninin Hart' a göre iç içe ele alınması (Özmehmet, 2007)

Çevresel Boyut

Çevresel sürdürülebilirlik anlayışıyla doğal kaynakların tükenmesinin önüne geçilmesi ve gelecek nesillere aktarılmasının sağlanması hedeflenir. Sürdürülebilir kalkınmanın önündeki en büyük engellerden biri iklim değişikliğidir. Çevresel boyutta, ekosistemlerin değişen şartlara uyum sağlamasıyla biyolojik ve fiziksel sistemlerin dengede kalması amaçlanır. Bu dengeyi korumanın başında yenilenebilir enerji kaynaklarının kötüye kullanımından kaçınmak ve yatırımlarda yeterince ikame edilenleri kullanmak, biyolojik çeşitliliğe zarar vermemek ve atmosferik dengeyi korumak gelmektedir (Kara, 2017).

Ekonomik Boyut

Ekonomik sürdürülebilirlik anlayışıyla kaynakların yönetimi ön plana çıkmaktadır. Bu boyuta göre sürdürülebilir bir sistem istikrarlı bir şekilde mal ve hizmet üretebilir, tarımsal ve endüstriyel üretimi engelleyen sektörel dengesizliklerden kaçınır, iç ve dış borçları yönetilebilir bir düzeyde tutar (Kara, 2017).

Sosyal Boyut

Sosyal sürdürülebilirlik anlayışı insan odaklı toplumsal konuları kapsamaktadır. Bu boyuta göre eğitim ve sağlık gibi sosyal hizmetlerin standartları yükseltilmeli, kültürel çeşitlilik korunmalı, temel insan haklarının saygılı bir şekilde gerçekleştiği yaşam kalitesine ulaşmak hedeflenmelidir (Bayazıt Hayta & Gürbüzler, 2020). Toplumu oluşturan bütün bireyler din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin eşit hak ve özgürlüklere sahip olmalı, yaşam standartları ve gelir dağılımları dengeli olmalıdır. Bu dengenin yanı sıra toplumsal dayanışma da ön planda olmalıdır (Kara, 2017).

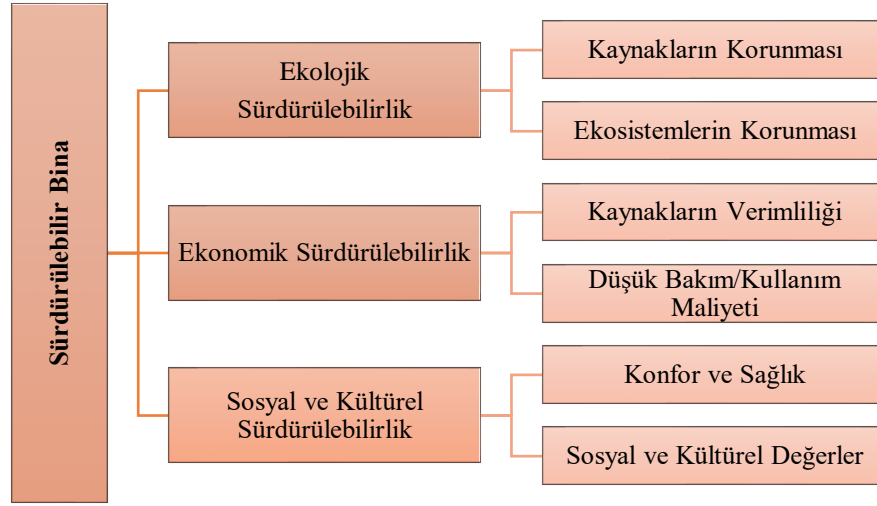
2.2 Sürdürülebilir Mimarlık

Artan dünya nüfusu, kaynakların bilinçsizce kullanılması ve atıkların ayrıştırılmaması sonucu parçası olduğumuz ekosistem bozulmakta, dünya genelinde küresel ısınma ve iklim değişikliği görülmektedir. Bu sebeple yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması bir gereklilik haline gelmiştir. İnsanlar teknolojinin gelişmesiyle birlikte yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanan, doğayı koruyan, insan sağlığına önem veren, malzeme ve suyu dikkatli kullanan yapıları hayatımıza katmaya hedeflemektedir. Yapı sektörü bu çerçevede sürdürülebilir mimarlık kavramını geliştirmiştir (Yetkin, 2019).

Sürdürülebilir mimarlık, doğal çevreye zarar vermeden insanların optimum mekân ihtiyaçlarını karşılamaktır. Sürdürülebilir binalarda öne çıkan özellikler doğal ışığın ve temiz havanın mekânda sağlanması, yapının yaşam döngüsü boyunca enerji kaynaklarını etkin kullanması, doğayı kirletmemesi ve yıkımından sonra başka binalar için kaynak oluşturması ya da doğal çevreye geri dönmesi şeklindedir (Sev, 2009).

Sürdürülebilir Bir Gelecek İçin Bağımlılık Kararları Bildirisine göre sürdürülebilir bir toplum, tüm canlılar için doğayı ve kültürü korur, onarır ve zenginleştirir. Sağlıklı bir toplum olmak için sağlıklı bir çevreye ihtiyaç vardır. Doğal çevre ve insan arasında sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan bağımlılık ve denge söz konusudur. Yapılar insan yaşamını önemli derece etkilemektedir. Sürdürülebilir yapı tasarımı ile enerji ve kaynakların verimli kullanılması hedeflenmiş, dayanıklı yapı malzemeleri ile arazinin ekolojik açıdan yararlı kullanımının estetik haz veren bir duyarlılık oluşturacağı düşünülmüştür (UIA, 1993).

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarının yapım sektörüne etkisi sürdürülebilir bina şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Özmehmet, 2007). Şekil 2.4' de Sürdürülebilir kalkınmanın çevresel-ekonomik ve sosyal boyutlarının yapım sektörüne etkisi gösterilmiştir.

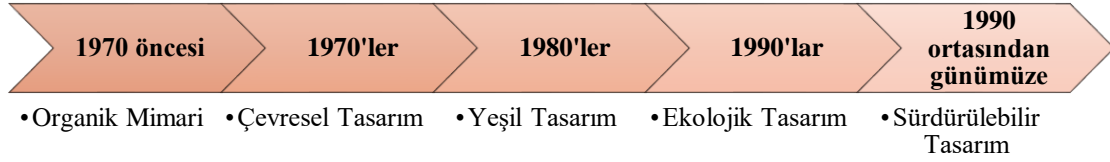

Şekil 2.4: Sürdürülebilir kalkınmanın boyutlarının yapım sektörüne etkileri (Özmehmet, 2007)

‘Sürdürülebilir mimarlık’ kavramı hayatımıza girdirdikten sonra ortaya çıkan, çevresine uyumlu ve duyarlı, enerji kaynaklarını etkin kullanan, sürdürülebilir yapı malzemeleri kullanılan binalar ülke politikalarında etkin bir rol oynamaya başlamıştır (Güner, Gökşen, & Koçhan, 2017).

2.2.1 Sürdürülebilir Mimarlığın Tarihsel Gelişimi

Sürdürülebilirlik ve çevre konularından ilk kez 1970’li yıllarda bahsedildiği bilinirken buna benzer bir mimari anlayışın daha önceleri “organik mimarlık” adıyla kabul edildiği bilinmektedir. Bu kavramı ilk kez kullanan kişi Amerikalı mimar Frank Lloyd Wright’tır. Organik mimarlığın temelinde yatan düşünce, insanın barınma ihtiyacı ile doğal yaşamın bir uyum içinde olması gerektiğidir. Binanın iç ve dış tasarımlarının çevresi ile bütün olması beklenmektedir (Vikipedi-Organik Mimari). Frank Lloyd Wright’ın 1975’te yazdığı “In The Cause Architecture” adlı kitapta yaptığı organik mimarlık tanımında, yapıların çevresiyle uyumunun kendiliğinden gerçekleşen bir eylem olduğundan, mimarın çevreyi iyi gözlemlemesi ve doğru malzeme seçimi sonucu binayı oluşturan temel unsurların şekillenmeye başlayacağından bahsetmiştir. Taş, toprak, kil, ahşap gibi malzemelerin kullanımıyla doğayla arasındaki uyum artar. Sadelik ve fonksiyonelliği ile öne çıkan bu anlayış doğaya hizmet ederken sürdürülebilirlik kavramını mimariye taşımaktadır (Sucu). (Şekil 2.5). Organik mimari anlayışını benimsemiş mimarlar arasında Antoni Gaudi, Louis Sullivan, John Lautner gibi isimler de vardır.

Şekil 2.5: Organik mimarlıktan sürdürülebilir tasarıma tarihsel süreç (Aydoğan, 2015)

Sürdürülebilir mimarlıktan önce “güneş mimarisi” veya “yeşil mimarlık” kavramları öne çıkmaktaydı. Bu kavramlar güneş enerjisinden faydalanmayı ve bu sayede doğal kaynakların ve fosil yakıtların kullanımını minimize etmeyi hedeflemekteydi. Sürdürülebilir mimarlık ise bunlarla yetinmeyip, kaynakların bilinçli tüketilmesini, geri dönüşümü, ekolojik sistemlerin korunumunu ve insanlara sağlıklı ve konforlu mekanlar sunmayı da kapsamaktadır (Sev, 2009).

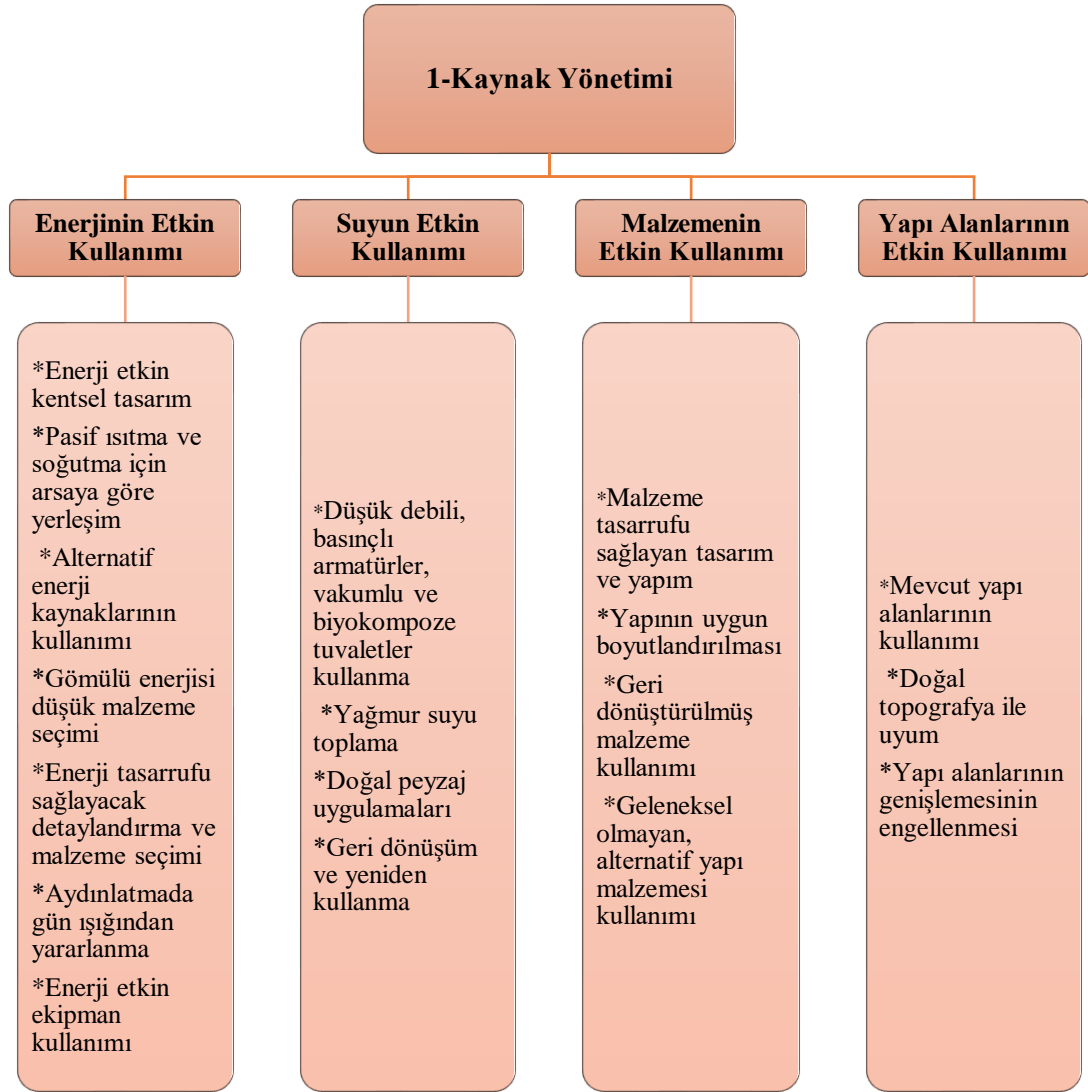
2.2.2 Sürdürülebilir Tasarım ve Yapım İlkeleri

Sev’ e (2009) göre sürdürülebilirlikte tasarım ve yapımın amacı ekosistemlerin devamlılığını sağlayacak çözümler geliştirmektir. Sürdürülebilir tasarım ve yapımın hedefleri üç tanedir. Bunlar “kaynak yönetimi”, “yaşam döngüsü tasarımı” ve “insan için tasarım” şeklinde sıralanabilir.

2.2.2.1 Kaynak Yönetimi

Bir yapıda kullanılan doğal kaynakların, yaşam döngüsünü tamamlayan yapının yıkılmasından sonra geri dönüştürülerek başka yapılara kaynak oluşturması ya da doğadaki yerini alması beklenir. Yani yenilenebilir kaynakları tercih etmek, geri dönüştürmek ve kaynakları etkin kullanmak kaynak yönetiminin ana konularıdır. Kaynak yönetiminde izlenecek stratejiler enerjiyi, suyu, malzemeyi ve yapı alanlarını verimli kullanmaktır (Sev, 2009).

Şekil 2.6’ da bu kaynakların etkili ve verimli kullanılabilmesi için uygulanması gereken bazı yöntemler açıklanmıştır.

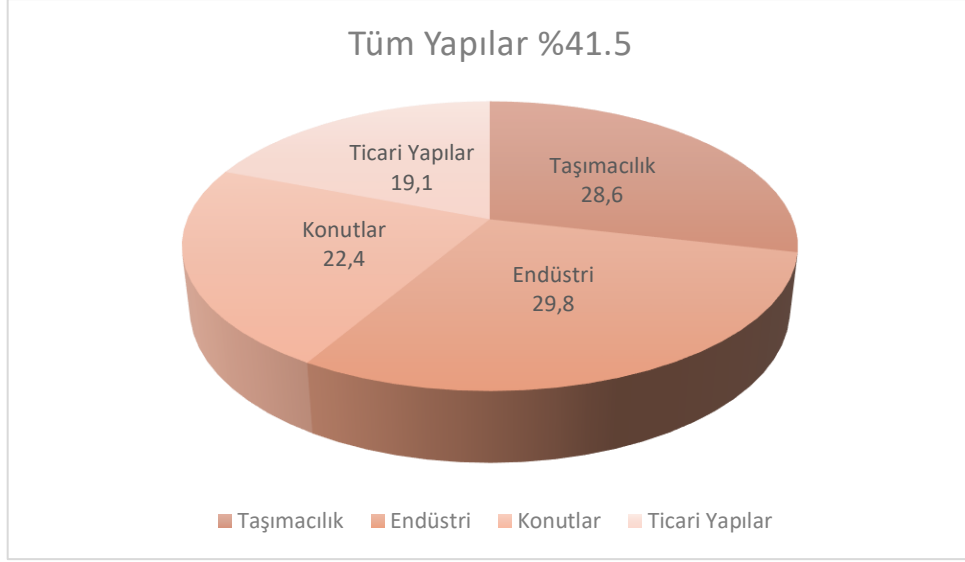

Şekil 2.6: Kaynak yönetiminin stratejileri ve yöntemleri (Sev, 2009)

Enerji

İnsan yaşamında enerji temel bir ihtiyaçtır. Sanayi devrimini takip eden teknolojik gelişmeler ve hızla artan dünya nüfusu ile enerjiye olan ihtiyaç da artmıştır. İnşaat, sanayi, ulaşım ve tarım gibi birçok sektörde enerji hayati önem taşımaktadır. İnşaat sektörünün çevre kirliliğinde ve enerji kaynaklarının tüketilmesinde %41,5'lik payı olması sürdürülebilir mimarlık kavramının ve sürdürülebilir kalkınmanın önemini vurgular niteliktedir (Güner, Gökşen, & Koçhan, 2017).

Şekil 2.7' de enerji tüketiminin sektörel dağılımını gösteren bir grafik yer almaktadır. Ticari yapılar ve konutlar toplamda %41,5'luk pay ile yapım sektörünü temsil etmektedir.

Şekil 2.7: Sektörlere göre enerji tüketiminin dağılımı (Güner, Gökşen, & Koçhan, 2017)

Ekolojik mimarlıkta binanın enerji ihtiyacını minimuma indirmek hedeflenir. Bu da ancak doğru tasarım ve malzeme seçimi ile mümkündür. Çevresel açıdan bakıldığında, hammaddesinin doğadan elde edilmesiyle başlayan ve geri dönüşümü ile sonlanan yaşam döngüsü boyunca, enerjiyi verimli kullanan malzeme seçimi binalarda enerji tüketimini azaltır ve sürdürülebilir kalkınmayı destekler (Güner, Gökşen, & Koçhan, 2017).

Su

Su canlıların yaşaması için hayati bir önem taşımaktadır. Temel bir besin maddesi olmasının yanı sıra gündelik yaşamımızda da temel bir kaynak olarak kullanılmaktadır. Yaşadığımız binalarda ise suyu içme, temizlik ve sulama gibi birçok sebeple kullanılmaktadır. Su kaynaktan çıktıktan sonra kullanılmak için önce arıtılır, sonra binaya dağıtım yapılır ve kullanılmış sular tekrar arıtılır. Bu kullanımlar için de enerji tüketileceği için suyu verimli kullanarak enerji tüketimini de azaltmış oluruz (Sev, 2009).

Malzeme

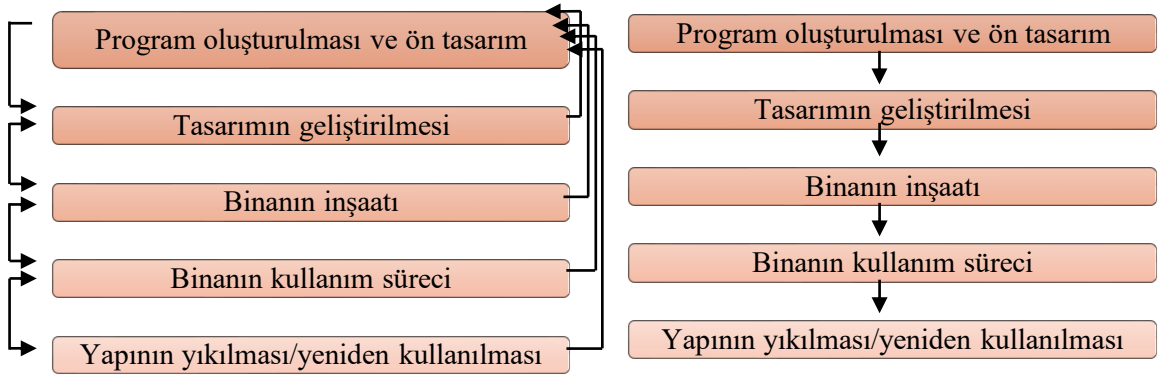
Binaların yapımı için gerekli ana kaynak malzemedir. Sürdürülebilir bir mimari yapı yapmak için malzeme seçimi önem teşkil etmektedir. Standartlaşmış yapı malzemelerinin kullanımı, gereksiz alanlara sahip yapı tasarımından kaçınılarak ihtiyaca yönelik bir program izlenmesi, eski binaların yeniden kullanımına yönelik çalışmalar yapmak ve geri dönüştürülmüş yapı malzemeleri kullanmak doğal hammaddelerin korunumuna olanak sağlamaktadır (Sev, 2009).

Yapı Alanları

Diğer kaynaklar gibi toprak da dünya üzerinde sınırlı miktardadır ve etkin kullanımı önemlidir. Tarım alanlarının imara açılması, imar alanlarının düşünülerek planlanmaması ve sürekli büyümesi ekolojik sistemleri ve diğer canlıları tehlikeye sokmaktadır (Sev, 2009).

2.2.2.2 Yaşam Döngüsü Tasarımı

Sürdürülebilir mimarlık, bir yapının tasarımından başlayarak, üretim, kullanım ve yıkım/tekrar kullanım süreçlerini kapsamaktadır. Şekil 2.8’de sürdürülebilir bir yapının yaşam döngüsü boyunca her aşamada yeniden değerlendirilmesi gerektiğini görmekteyiz. Ancak Şekil 2.9’da da görüldüğü üzere günümüzde yaygın olan yapı tasarımlarında bu aşamalar tek bir yönde ilerlemektedir.

Şekil 2.8: Sürdürülebilir yapıların yaşam döngüleri boyunca geçtikleri aşamaların çok yönlü ilişkileri ve alışlagelmiş yapı tasarımında yapıların yaşam döngüleri boyunca geçtikleri aşamaların tek yönlü ilişkileri (Özmehmet, 2007)

Sev’ e (2009) göre yapıların yaşam döngüleri şekillendirilirken “beşikten mezara” anlayışı benimsenmelidir. Yapımda kullanılan kaynakların doğadan elde edilmesi ile başlayıp tekrar doğaya dönmesi ile sonuçlanan bu süreç boyunca çevreyle arasındaki etkileşimleri de göz önünde bulundurulmalıdır.

Yaşam döngüsü konu başlığı olarak 3’e ayrılır. Bunlar yapım öncesi dönem, yapım dönemi ve yapım sonrası dönem olarak adlandırılabilir. Yapım öncesi dönem daha çok yapının tasarım sürecinde dikkat edilmesi gereken hususları kapsamaktadır. En uygun arazinin seçimi, mimari açıdan esnek bir tasarım anlayışı benimseme ve doğru malzemeleri seçmek öne çıkan başlıklardır. Yapım dönemi daha çok yapının inşası ve kullanımını kapsamaktadır. Yapım sürecinin doğaya verebileceği zararı en aza indirmek, atıkların geri dönüşümünü sağlamak, oluşabilecek kirliliğin önüne geçmek ve yapı malzeme seçimini

müşteriye ve işçiye zarar vermeyecek şekilde yapmak alınabilecek önlemler arasındadır. Yapım sonrası dönem ise birden fazla seçenek barındırmaktadır. Kullanım süresini tamamlayan yapıların yeniden işlev kazanması için gerekli düzenlemelerin yapılması veya yapım malzemelerini oluşturan maddelerin doğaya geri dönmesi sürdürülebilir bir mimaride beklenen davranışlardır. Şekil 2.10'da bir yaşam döngüsü tasarımında uygulanabilecek adımlar gösterilmiştir (Sev, 2009).

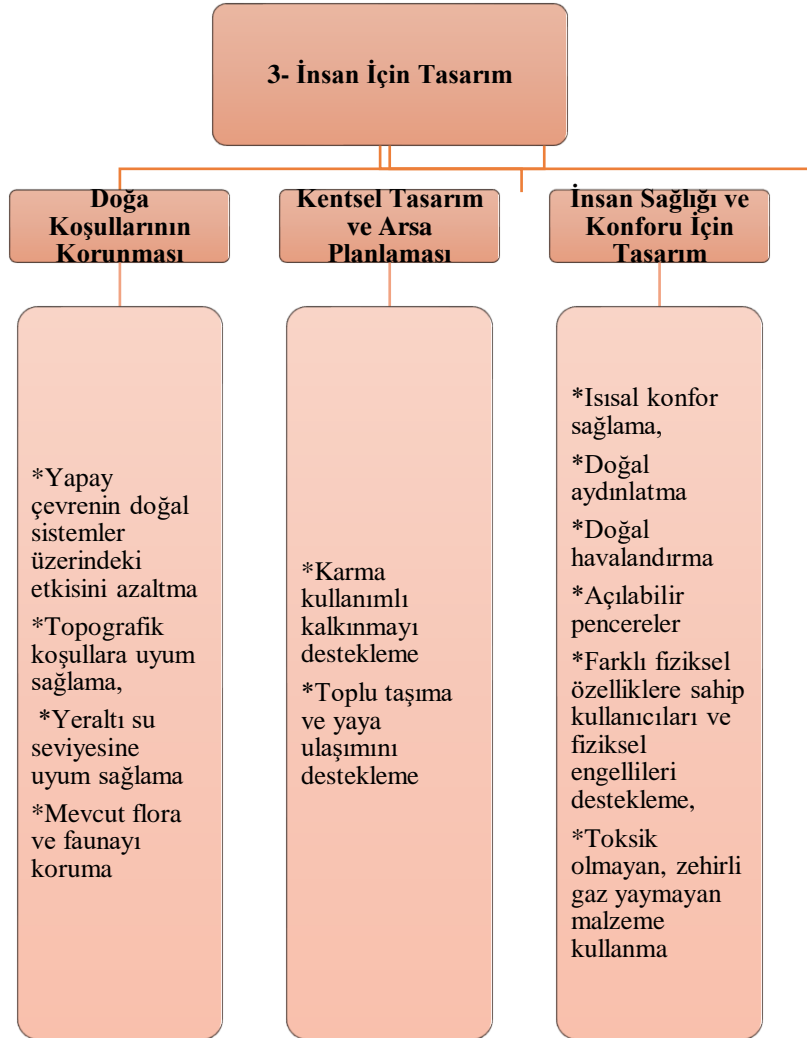

Şekil 2.9: Yaşam döngüsü tasarımının stratejileri ve yöntemleri (Sev, 2009)

2.2.2.3 İnsan İçin Tasarım

Tasarımın sürdürülebilir olması tüm canlıların yaşam kalitesinin yüksek olmasını gerektirir. Doğal çevrenin korunması insanlar için olduğu kadar diğer canlılar için de önem teşkil etmektedir. Yer şekilleri ve bitki örtüsü gibi çevresel özelliklere uyumlu yapı tasarımı bir ihtiyaçtır. Kentsel ölçekte farklı işlevlerde yapılar bir arada planlanırken toplu

taşımlarla ulaşım desteklenmelidir. Bunlara ek olarak insanların sağlığı ve rahatlığı ön planda tutulmalıdır. Mekanlarda bulunan ısı dengeli olmalı, doğal aydınlatma ve havalandırma yöntemleri geliştirilmeli, fiziksel engel barındırmayan tasarım ilkeleri benimsenmeli ve zararlı bileşenler içermeyen malzeme seçimine önem verilmelidir (Sev, 2009). Şekil 2.11’ de insani bir tasarım prensibi için izlenmesi gereken yollar detaylı bir anlatımla gösterilmiştir.

Şekil 2.10: İnsan için tasarımın strateji ve yöntemleri (Sev, 2009)

3. GELENEKSEL KONUT

Konut, insanların içinde yaşadığı, çeşitli yapı malzeme ve elemanları ile meydana gelen mimari bir üründür. Konutlar yüzyıllar boyunca meydana geldikleri toplumların sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel özellikleri ile çevresel etmenlerin (iklim, bitki örtüsü, topografya, jeomorfolojik yapı, teknoloji) etkileşimleri sonucu oluşmuştur (Akıncıtürk & Perker, 2011).

Literatür taraması yapıldığında geleneksel konutların karşımıza “Türk evi” şeklinde çıktığı görülmektedir. Bu bölümde Türk evi için yapılan bazı tanımlara yer verilmiştir.

Türk evi “Eski Osmanlı devletinin işgal ettiği sınırlar içinde, eski tabiriyle Rumeli ve Anadolu bölgelerinde yerleşmiş, gelişmiş ve 500 sene kadar tutunmuş, kendi nitelikleriyle ortaya çıkmış bir ev tipidir.” 15. ve 16. yüzyıldan itibaren Türklerin ve Osmanlı kültürünü benimseyen milletlerin yerleştikleri bölgelerde mevcut konut tiplerinin yerini almışlardır. 17. ve 18. yüzyıllarda ise en geniş yayılma yeteneğini göstermiş, 19. yüzyılda da bu ilerleme devam etmiş ancak 20. yüzyılda gerilemeye ve yok olmaya başlamıştır (Eldem, 1954).

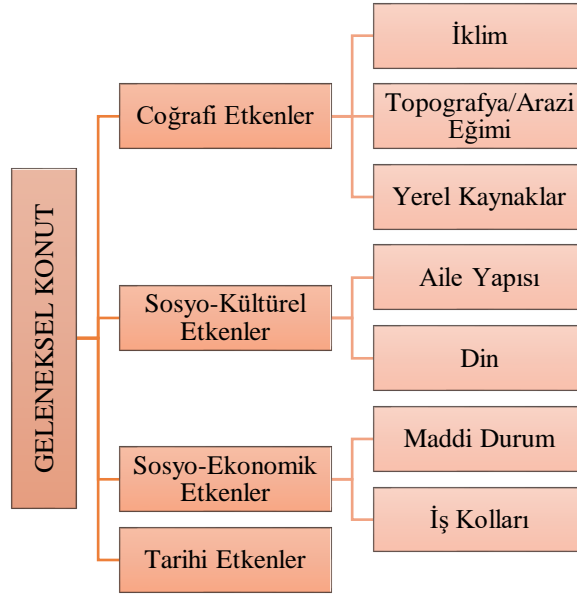
Bektaş’a (2019) göre ise Türk evi var olduğu çevre ve kültürün ürünüdür. Günümüzde üretilen konutlar farklı kültürlerden esinlenen sentezlerle oluşturulmaktadır. Birkaç kuşak önce üretimi duran ve halen kullanılmakta olan bu konutlara “Eski Türk Evleri” demek yanlış olmayacaktır.

3.1 Geleneksel Konutların Oluşumunu Etkileyen Faktörler

Geleneksel konutların oluşumunda etkili faktörler coğrafya, gelenekler, dine göre şekillenen toplumsal yaşam biçimi ve üretim faaliyetleridir. Bu faktörlerin hepsi toplumun sosyo-kültürel yapısının bir sonucudur (Sezgin, 2006).

Anadolu’nun farklı bölgelerinde süregelen dini inanç, ekonomik durum, yaşam şekli gibi etkenlerin bir araya gelmesiyle mimari anlamda farklı sonuçlar meydana gelmiştir (Uşma, 2018).

Bu bölümde geleneksel konutların oluşumunu etkileyen faktörler dört ana başlıkta incelenmiştir. Bunlar coğrafi etkenler, sosyo-kültürel etkenler, sosyo-ekonomik etkenler ve tarihi etkenler olarak sıralanabilir. (Şekil 3.1).

Şekil 3.1: Geleneksel konutların oluşumunu etkileyen faktörler

3.1.1 Coğrafi Etkenler

Konutların oluşumunda toplumlara etkileyen faktörlerden biri yerleşim bölgesinin sahip olduğu coğrafi özelliklerdir. Anadolu çeşitli coğrafi ve iklimsel özelliklere sahip bir yerleşim bölgesidir. Bu çeşitlilikler yapım tekniği, uygulama biçimi, yapım malzemesi ve cephe oluşumunda da etkisini göstermektedir (Uşma, 2018). Coğrafi etkenler bölgenin sahip olduğu iklim özellikleri, topografya ve arazi eğimi, yerel malzemeler ve yapım teknikleri üzerine şekillenmiştir.

İklim

Türkiye’de coğrafi konumu ve yer şekilleri sonucunda farklı iklim bölgeleri oluşmuştur. Denize yakın kıyı kesimlerinde ılıman iklim, denizden uzak iç kesimlerde karasal iklim görülmektedir ve başlıca üç ana iklim tipine sahiptir.

- **Karasal İklim:** Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Trakya bölgelerinde karasal iklim hâkimdir. Yazlar sıcak, kışlar soğuktur. Bitki örtüsü bozkırdır.
- **Akdeniz İklimi:** Akdeniz, Ege ve Güney Marmara kıyılarında Akdeniz iklimi hâkimdir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır. Bitki örtüsü makidir.
- **Karadeniz İklimi:** Karadeniz kıyılarında ve Kuzey Marmara’ da Karadeniz iklimi görülür. Yazlar serin ve kışlar ılık geçer, her mevsim yağışlıdır. Bitki örtüsü ormandır (Vikipedi-Türkiye İklimi).(Şekil 3.2).

Şekil 3.2: Türkiye'nin İklim Bölgeleri Haritası (Vikipedi-Türkiye İklimi)

Anadolu' da oluşan farklı iklim bölgeleri evlerin şekillenmesinde de etkili olmuştur. İklim odaların kullanım süreleri üzerinde etkilidir. Odalar sürekli ya da belirli süreli kullanılmıştır. Mevsime göre yazlık ve kışlık olmak üzere iki ev kullanımı yaygındır. Bu iki ev formunda da açık-serin ve kapalı-iyi korunmuş odalar mevcuttur. İklimsel özellikler odaların ve sofaların kuruluş biçimlerinde yani planların şekillenmesinde de etkin rol sahibidir. Yapıların iklimsel özelliklere bağlı olarak yönlendiği gibi durumlar söz konusudur. Ilıman iklim bölgelerinde mümkün olduğunca sofanın açık tutulması, karasal iklim bölgelerinde sofanın geri çekilerek korunması buna verilebilecek en temel örnektir (Küçükerman, 1985).

Topografya/ Arazi Eğimi

Yapıyı doğadan ayırma isteği Türk evinin oluşumundaki temel prensiplerden bir tanesidir. Arazi eğimi yapıların oluşum modelinden ziyade doğa ile ilişkisini etkilemiştir. Bunun neticesinde temel ilkeleri aynı, biçimsel olarak farklı yapılar meydana gelmiştir (Küçükerman, 1985).

Yerel Kaynaklar

Cengiz Bektaş'a göre yağış alan bölgelerde yeşil alanlar bulunmaktadır. Bunun neticesinde yeşil alanlı bölgeler ağaç bakımından zengindir. Ağaç miktarının yoğun olduğu bölgelerde yapım malzemesi olarak ahşap kullanılırken yağış açısından verimsiz bölgelerde ise toprak ve taş kullanılmaktadır (Bektaş, 2001).

Yağışın çok olduğu ve ormanların geniş yer kapladığı bölgelerde ahşap evlere sıklıkla rastlanırken ahşap ev kullanımının en yoğun olduğu bölge Karadeniz bölgesi olarak

karşımıza çıkmaktadır. Yazların kurak ve kışların ılıman geçtiği Akdeniz bölgesinde ise taş evlere rastlanır. Yazın evlerin içi bu sayede serin olur. Az yağış alan kurak bölgelerde toprak evlere rastlanır. Bu evler kullanılan toprak malzeme sayesinde kışın sıcak, yazın serin olurken daha çok İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde karşımıza çıkmaktadır (Türkiye' de İklim Çeşitleri).

3.1.2 Sosyo-Kültürel Etkenler

Aile Yapısı

Türk evlerinin oluşumunda önemli etkenlerden biri de toplumsal özellikler ve aile yapısıdır. Göçebelikteki çadır kültüründen yerleşik hayattaki konut kültürüne gelen süreçte büyük aileler (anne, baba, çocuk, torun, gelin, damat) hep bir arada yaşamıştır. Bu kalabalık ailelerin yaşadığı odalar sofa ya da avluya açılmış ver birbirinden bağımsız olmuştur. Aile yapısı ve kişilerin önem sırası da bu düzenlemelerde etkili olmuştur. Bu ataerkil sistemde erkeğin evde en önemli kişi olması ve baş odanın ona tahsis edilmesi, konutun kadının sosyalleştiği ve zamanını geçirdiği yer olarak şekillenmesi de dışarıya kapalı bir tutum izlenmesini gerektirmiştir (Uşma, 2018).

Din

Geleneksel konutlarda İslam dininin getirmiş olduğu “mahremiyet” kavramıyla oluşan bazı özellikler göze çarpmaktadır. Türk mahallelerinde çokça rastlanan çıkmaz sokaklar, gizlilik ve dışa kapalılık, bahçe duvarlarının zemin kat seviyesinde kapatılması evin dışındaki düzenlemelere örnek verilebilir (Uşma, 2018). Konutların içinde ise haremlik ve selamlık dediğimiz bölüm ayrılıkları oluşmuştur. Erkeklerin oturduğu bölüm selamlık, kadınların oturduğu bölüm haremlik olarak adlandırılmıştır. İslam dininin gösterişten uzak olması neticesinde odanın eşyaları da buna göre düzenlenmiştir. Yemek yeme, yatma, uyuma, oturma gibi eylemler yere yakın gerçekleşir. Ölçü ve orantılar bu duruma uygun olarak şekillenmiştir (Onat, 1990).

3.1.3 Sosyo-Ekonomik Etkenler

Ekonomik koşullar Türk evinin biçim ve boyutunu çok fazla etkilememiştir. Odalar temel ilkelere bağlı olarak kurulmuş, gösterilen özen ve süslemeler ekonomik duruma göre değişiklik göstermiştir (Küçükerman, 1985).

Türkiye’de yükseltelerin fazla olması ve yükselti farklarının yakın bölgelerde meydana gelmesi sonucunda o bölgelerde yetişen ürünlerde çeşitlilik gözlenmiştir. Tarım,

hayvancılık, ormancılık ve madencilik gibi faaliyetler bölgelerde yaşayan insanların geçim kaynağıdır. Bu faaliyetler evlerin hacimlerini ve mekân organizasyonlarını da etkilemiştir. İç Anadolu'da geçim kaynağı hayvancılık olmasından dolayı evlerde ahır ve depolama alanı mevcuttur. Karadeniz'de tarım ve hayvancılık faaliyetlerinden dolayı alt bölümlerin depolamaya ayrılmıştır. Bazı yapılarda rutubet nedeni ile depolama alanları evden koparılmış, zemin kat ise hafif yükselti ile yaşam mekânı olmuştur. Doğu Anadolu yüksek ve dağlı olmasından dolayı geçim kaynağı hayvancılıktır. Meyve ağacı yetiştiriciliği yapılan bazı bölgelerde satılmak için meyvelerin kurutulması gerekir. Bu sebeple düz damlı evler ve evlere bitişik ahşap direkli çıkmalar görülür. Ege bölgesinde ise üretim faaliyetleri yoğundur ve evler üretilen malzemeye göre şekillenir. Ürün çeşitlerinin, ekonomik faaliyetlerin ve sonucunda da evlerin şekillenmesinde iklim ve coğrafi özelliklerin ön plana çıktığı görülmüştür. (Onat, 1990).

3.1.4 Tarihi Etkenler

Köken olarak bakıldığında Türk Evi kavramının göçebelik dönemine kadar dayandığı düşünülmektedir. Göçebe toplumlarında çadırlar yaşama birimleridir. Türklerin bir bölümü geleneklerine bağlı kalarak çadırlarda yaşamaya devam etmiştir. Bir bölümü de yerleşik hayata geçerek toprağı işlemeye başlamışlardır. Bir bölümü de eski yerleşmelerin olduğu bölgelere yerleşmişlerdir. Zamanla mahalleler oluşmuştur. Mahalleler; meydanlar, çeşmeler ve dini merkezler etrafında şekillenmiştir. Evler bu merkezlere "çıkma" denilen sokaklarla bağlanmıştır (Küçükerman, 1985).

Çadır kavramı Türk evinde oda olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçebelikte çadırlar yana yana dizilerek, konutlarda ise odalar yana yana dizilerek ailelerin kullanımı sağlanmıştır.

3.2 Geleneksel Konutların Genel Özellikleri

Geleneksel konutlarda belirgin olarak ortaya çıkan 10 ortak ilkedden bahsedebiliriz: (Bektaş, 2019)

- **Yaşama, doğaya ve çevre koşullarına uygunluk**

Evler iklimsel koşullara uygundur. Güneşe göre yönelir (genelde doğuya). Çevresine, bitkilere, hayvanlara, doğaya saygılıdır. Mekânlar enerji tasarrufu sağlayacak şekilde organize edilir. Arazi şekline uygun tasarım yapılır. Evler birbirinin havasını, güneşini, manzarasını kapatmaz.

- **Gerçekçilik, usa uyumluluk (akılcılık)**

Yapım malzemeleri yakın çevreden elde edilir. Gösteriştten uzak, sade, akla uygun çözümler üretilir.

- **İçten dışa çözüm**

Evlerin planlaması içten dışa doğrudur. İşlev ön plandadır, biçim işlevi izler. Dış da iç kadar önemlidir.

- **İç-dış uyumu**

İç ve dış mekânların uyumlu tasarımı söz konusudur.

- **Tutumsallık**

Gereksiz mekânlardan kaçınılır. Ortak alanlar iyi çözümlenir. Kaynaklar boşa harcanmaz, tasarruf söz konusudur.

- **Yapım yöntemleri kolaylık ilkesine dayanıyor**

Gerektiği kadar malzeme kullanımı ile akılcı çözümler amaçlanır.

- **Ölçüler insan vücudundan çıkmıştır**

Mekânların ölçüleri yapanın ya da yaptıranın vücut ölçülerine göre şekillenir. Karış genişliği, arşın uzunluğu, parmak kalınlığı gibi ölçüler kullanılır.

- **İklimे uygunluk**

Evler gün doğuşuna bakarlar.

- **Gereçler en yakından seçilir**

Çevreden seçilen malzemeler ile doğaya uyum yakalanır.

- **Esneklik**

Konutlar ailenin büyümesine olanak sağlayacak şekilde büyüebilmekte ya da bölünebilmektedir.

3.3 Geleneksel Konutların Mimari Özellikleri

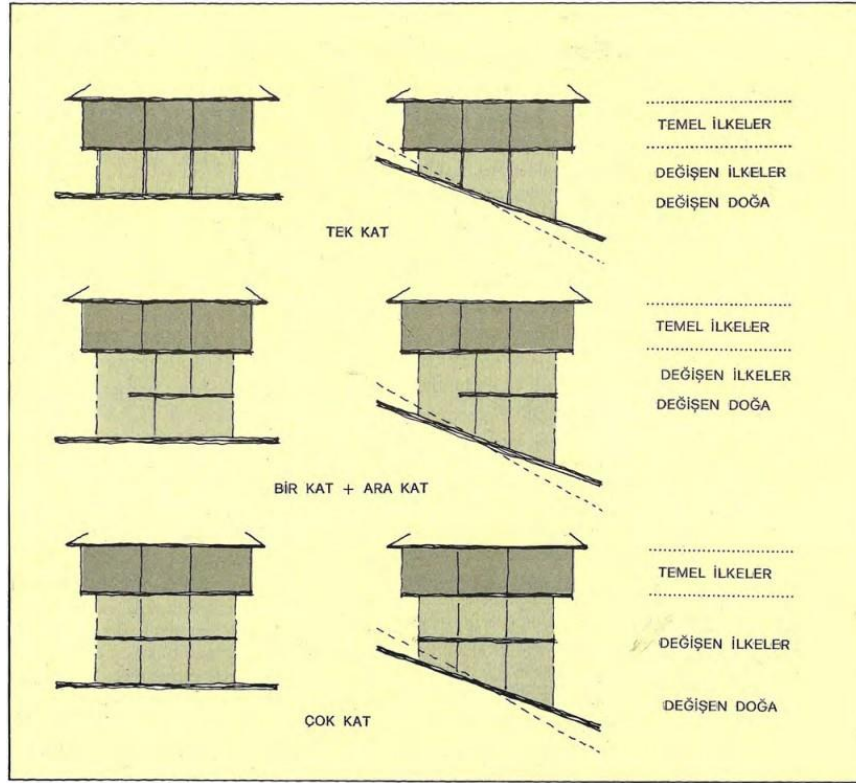
Günümüze ulaşan ve ilk örnekleri 17.yüzyıla dayanan Türk evinin belirgin bazı mimari özellikleri vardır. Bunlar; plan şeması, çok katlılık, çatı biçimi, cephe özellikleri ve yapım şeklidir (Aktuna, 2007). (Şekil 3.3).

Şekil 3.3: Geleneksel konutların mekânsal, cephe ve yapısal özellikleri (Akıncıtürk & Perker, 2011)

Uzak coğrafyalarda inşa edilen ve farklı iklim, kültür, malzemeler ile harmanlanan ev tiplerinin benzer bazı karakteristik özellikleri olduğu göze çarpmaktadır. Bunlardan en önemlisi evin planıdır. Planlar aynı zamanda ekonomik ve sosyal açıdan bilgi vericidir. Türk evi genellikle tek katlıdır ve esas kat tektir. Zamanla kat sayısı artarak birkaç katlı evler inşa edilmiştir ve esas kat en üst kat olmuştur. Tek katlı basit planlı evler zeminden bir buçuk-iki metre yüksekte bahçe duvarı veya direklerin üzerine inşa edilmiştir. Amaç eve fazla ışık, manzara, hava, güneş vermek ve rutubetten korumaktır. Zemin katlar depo, ahır, samanlık, taşlık gibi amaçlarla kullanılmıştır. Zamanla bu katlar da duvarla kapanmıştır ve zemini taş veya dövülmüş toprak kaplıdır. Dar parsellerde inşa edilen birçok evde ara kat denilen, tavanı esas kattan daha alçak olan ve kışık kat olarak da adlandırılan ikinci derece odaların bulunduğu bir kat mevcuttur. Zamanla ara kat özellikleri bakımından esas kata benzemeye başlamıştır. Planlar oturma katı, şeref katı olarak da adlandırılan esas kat çerçevesinde şekillenir (Eldem, 1954).

Şekil 3.4’de görüldüğü üzere sabit kalan esas kat ile değişen doğa arasında yarı değişken mekânlar meydana gelir.

Şekil 3.4: Kat adedine göre Türk evinin doğa ile ilişkisi (Küçükerman, 1985)

Türk evleri vaktinin çoğunu evinde geçiren kadınlar çerçevesinde şekillenmiştir. Zemin katın duvarları toplumsal yaşayış biçimi ve İslam görüşünün de bir sonucu olarak dışarıyla ilişkiyi kesecek biçimde kapalıdır. Bu dışa kapalılık sebebiyle doğa evin içinde filizlenir, bahçeler ağaç ve bitkilerle donatılmıştır. Türk evleri geniş aile yapısına göre şekillenmiştir. Anne, baba, çocuklar, gelinler, damatlar tek bir çatı altında yaşamaktadır. Göçebelikte ailece kullanılan ya da yan yana dizilen çadırların yerini bu evlerde oda kavramı almıştır. Odalar avluya ya da sofaya açılırlar ve birbiri ile ilişkileri mahremiyet sebebi ile yok denecek kadar azdır. Evin şekillenmesinde ataerkillik söz konusudur. Başoda olarak adlandırılan evin en özel bölümü erkeklerin toplanması amacıyla kullanılmıştır. Odaların içi kişilere ve eylemlere göre alanlara ayrılır. Erkek, misafir, hizmetlilere özel bölümlerden oluşur. Haremlik ve selamlık bulunan evlerde kadının yeri harem bölümüdür. İçi ve dışının tezatlık oluşturması da Türk evinin önemli özelliklerinden biridir. Dışarıdan bakıldığında varlıklı ve yoksul arasında ayırım yapmak zordur. Kurulma ilkeleri açısından benzer olan bu evler oda sayısı ve iç mekânlarda kullanılan malzemeler açısından ayrılır (Küçükerman, 1985).

Bahçe: Bu evlerin ufak da olsa özenle tasarlanmış bir bahçesi mevcuttur. Çeşme, yalak, kuyu, havuz, sarnıç gibi elemanlardan en az birini barındırırlar. Coğrafyasına göre çamaşır ocağı, tandır, dibek, aşevi, hamam, pekmez ocağı vb. birimleri içinde barındırırlar. Dış çevreye bir kapı ile açılırlar. Çiçek, sebze ve meyve için ayrılmış bölümleri vardır ve iki kişinin bakabileceği şekildedir. Bir havuz ve çevresinde bir çardak olabilir. Zemin yer yer toprak, çakıl ve taş kaplama olabilir (Bektaş, 2001).

Ocak: Türk evlerinde ocakların önemli bir yeri vardır. Bazı örneklerde yüklük duvarının bir parçasıdır ve kapaklarla örtülebilir. Bu bölümde olmasının bir sebebi de gusülhane ile bağlantısı kurularak duş için sıcak suya ulaşım sağlanır. Rumeli örneklerinde yüklük duvarının bir bölümüne ısınmak için soba ya da peç de kullanılmıştır.

Kapı: Ev kapıları büyük ve iki kanatlıdır. Kapılar evin ruhudur. Oda kapıları tektir ve sofaya açılırlar, mahremiyeti sağlayacak boyuttadırlar. İçerinin soğumaması ve görünmemesi önemlidir. Kapı kanadı tek ve küçüktür.

Yüklük: Odalarda fazla eşyaların depolanabileceği yüklük ve dolaplar mevcuttur.

Pencere: Pencereleer Türk evlerinin cephelerinde büyük yer kaplayan ve önem taşıyan elemanlardır. 19.yy. başlarına kadar iki parçalı yapılmıştır, altlar açılır kapanır ve üstler sabittir. Pencereleer ortalama 80 cm genişlikte ve 120-150 cm yükseklikte dar şekilde planlanmıştır. Ölçüleri değişmez ancak odaların boyutlarına göre sayıları artar ve azalır. 19.yüzyıla kadar birçok yerde alt kanatlar camsızdır ve dışarıya açılan kapaklarla örtülmüştür. Alt pencereleer kapandığında evin ışık almasını sağlayan üstteki sabit bölüme üstlük pencere denmektedir. Pencereleer dışında kapakların arkasında parmaklıklar mevcuttur. Bu parmaklıklar içeriye giren güneşi ve ışığı kısmen keserler. Sürme pencereleer bu ev tiplerinde önem taşır. Bu modelde yana açılan kanatlar yerine yukarı sürülen kanatlar ön plana çıkmaktadır (Eldem, 1954).

Tavan: Türk evlerinde öne çıkan bir eleman da tavanlardır. Ahşap kirişleme üzerine tahta kaplama şeklinde üretilirler. Evlerin tavanları çeşitli şekil ve desenlerle zenginleştirilmiştir ve birçok farklı şekillerden oluşan tavan göbekleri mevcuttur. Her zaman boyalıdırlar (Eldem, 1954).

3.3.1 Plan Elemanları

Planları oluşturan ana elemanlar odalar, sofalar ve müştemilatlar, geçitler ve merdivenler şeklide sıralanabilir. Diğer elemanlar plan tipini az etkileyen veya etkilemeyen unsurlardır, hizmet, temizlik gibi amaçlara hizmet ederler. Mutfak, fırın, çamaşırılık, kiler gibi

elemanlar ev içinde değildir veya zemin katta bulunurlar. Esas kat üzerinde bir etkileri yoktur. Hamamlar bina planı içinde ayrılmış bir bölümde yer alırken tuvaletler bina dışı veya sofaya ilave şekildedirler (Eldem, 1954).

3.3.1.1 Odalar

Odalar kendi içinde birçok amaca hizmet edebilen mekânlardır. Her oda oturma, yemek yeme, uyuma, çalışma gibi birçok eylemi karşılayabilmektedir. Ortak kullanım alanı olan sofaların etrafında şekillenmişlerdir. Toplumsal yaşantı odaların biçimlenmesinde etkili olmuş, yapıların taşıyıcı sistemleri odaların boyutunu, formunu, pencere-kapı gibi elemanlarla mekânların iç-dış ilişkilerinde belirleyici olmuşlardır (Küçükerman, 1985).

Sofaların açık ve dışarıda çözümlendiği zamanda odalar arasında bağlantı yoktur, her oda kendi içinde çözümlenir, kapıları birbirinden ayrıdır ve tektir. 18. yy. sonlarına doğru odalar arasında gizli geçitler ve yük kapıları sebebiyle bağlantılar oluşmuştur. Türk odalarını Avrupa odalarından ayıran en önemli özellik ağır, taşınır mobilyalar barındırmamasıdır. Yüklük, raf, dolap gibi mobilya elemanları mevcuttur. Yüklüklerde gusülhane bulunabilir. Tüm ihtiyaçlar duvara gömülü veya bağlı eşyalarla çözümlenmiştir. Bazı eşyalar kullanılacağı zaman yüklüklerden çıkarılmış, geri kalan zamanlarda kaldırılmıştır. Bazı büyük evlerde ihtiyaca yönelik farklılaşan odalar mevcuttur (namaz odası, kitaplık odası gibi). Eve veya odalara ayakkabı ile girilmemiştir. Oturma, yatma, yeme gibi eylemler yer seviyesine yakın konuma tutulmuştur. Odalar şekil olarak dörtgendir, diğer elemanlar buna ek olarak konumlandırılmıştır. Odanın oturmaya ayrılan asıl bölümü “sekilik” olarak adlandırılır ve diğer bölümlerden yüksektedir. En az bir tarafı sedirle çevrilidir ve sedirler pencere önündedir. Isıtma ocak, tandır, peç veya mangalla sağlanmıştır. Döşeme, halı ve tavanlar en süslü alanlardır ve dekor görevi görürler. Bunların içinden döşemeler sedir ve yer örtüleri ile ön plana çıkmaktadır (Eldem, 1984).

Plan tiplerinin oluşmasında odaların dizilme biçimleri ve sayıları etkili olmuştur. Oda'ya “göz”, “hane” de denmektedir. Genellikle aynı istikamete sıralanırlar. Işığı çok alan dış sıradaki odalar daha önemlidir. Odalar sıra içindeki konumuna göre isimlendirilir. Çeşitli yönlerde pencereleri olan köşe odaları en değerlisidir. Sofanın ayak altında olmayan sakin bir konumundadır. Orta odalar ise çıkmalarıyla veya büyük ölçülerde olmalarıyla ön plana çıkarlar (Kuşcu, 2006).

3.3.1.2 Sofalar ve Müştemilatlar

Evin bahçesinden birkaç basamakla ya da bir merdivenle çıkılan alana “hayat” denir. Hayatların kapalı biçimlerine de “sofa” denir (Bektaş, 2001). Sofalar odalar arası geçişi sağlayan ortak alanlardır. “Sergah, sergi, seyvan, çardak, divanhane gibi değişik şekillerde adlandırılmıştır. Dolaşım alanı dışında kalan bölümleri oturmaya ayrılmış ve bu bölümlerde zamanla eyvan, sekilik, taht, köşk gibi özelleşen mekânlar ortaya çıkmıştır. Sofa plan tiplerinin şekillenmesinde en önemli elemandır. İlk örneklerde sofa pek görülmez. Göçebelikten yerleşik hayata geçişte odalar çadırların yerini alırken zamanla ortak alan olan sofalar plana eklenmiştir. Daha sonraları sofaların üstü örtülmüş ve sonunda da camekânla kapanmıştır (Küçükerman, 1985).

İç, dış ve merkezi olmak üzere üç tip sofa vardır. Odaların bu farklı tipteki sofaların etrafında yerleştirilmesiyle farklı plan tipleri meydana gelmektedir. Uzun şekli ile evin bir cephesini veya köşesini kaplayan sofalara dış sofa denir ve odalar sofanın tek bir yanına yerleştirilmiştir. İç sofalar ise evin orta bölümünde bulunarak odaları iki sıra şeklinde karşılıklı bölerler. Sofaların iki cephede yüzleri varsa karniyarık modeli olarak adlandırılır. Evin ve odaların merkezinde bulunun tip ise merkezi sofa olarak adlandırılır. Evin cephesinden çıkma yaparak eyvanlarla dış cephede kendine yer bulabilir. Sofalar bazen toplantı veya merasim amaçlarına hizmet ederler. Bazen ocak ve yıkanma yerini barındırırlar. Bahçe ve dış çevreye açılan bir kapı görevi görürler (Eldem, 1984).

3.3.1.3 Geçit ve Merdivenler

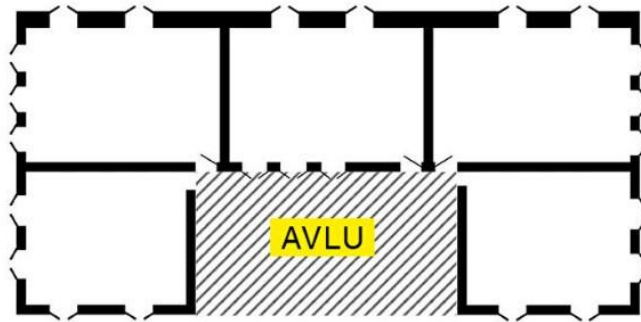
İki oda arasındaki bağlantıyı sağlayan eleman geçitlerdir. Genellikle yüklüklerin içinde gizli kapı şeklindedirler. İlerleyen dönemlerde geçitler koridorlara dönüşmüş ve planda kendine yer bulmuştur (Kuşcu, 2006). İlk başlarda koridorlar dar ve ışsızdır, zamanla aydınlık, geniş bir alana dönüşmüştür. Merdivenler sofada buldukları zaman planı etkileyen elemanlar değildir, ancak sofa dışında bir alana konumlandırıldıkları zaman planın elemanı haline gelirler. Zaman içinde merdiven sofası önem kazanmış, galerilerle çevrenmiş, tavandan ışık verilmiştir (Eldem, 1954). 18. Yüzyıla kadar genellikle tek kollu merdiven kullanılmıştır. 18.yyüzyıldan sonra ise merdivenler daha geniş alanlar kaplamaya başlamıştır, buna karşın iki veya üç kollu merdiven az bulunmaktadır. 19. Yüzyılın ortalarına doğru ise konak ve saray yapılarında merdiven ortaya alınarak galerilerle çevrenmiştir (Eldem, 1984).

3.3.2 Plan Tipolojileri

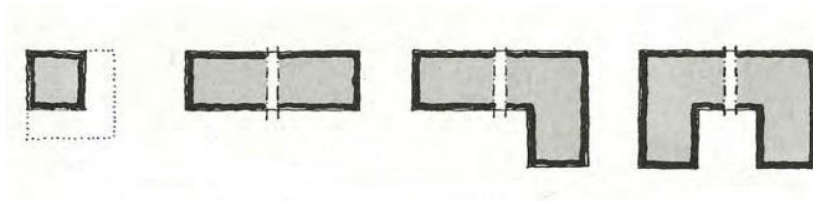
Türk evlerinde görülen dört çeşit plan tipi mevcuttur. Basit ve küçük olandan büyük ve zengin olana doğru sofasız, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı şeklinde sıralanabilir. Bazı evlerin bahsi geçen plan tiplerine uymadığı tespit edilmiştir. Bu durum istisnaidir ve sebebi genelde arazi şeklidir (Eldem, 1954).

3.3.2.1 Sofasız Plan Tipi

Türk evinin en basit örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Odalar arası orta alan bulunmadığından geçiş için evin dışına çıkılır. Bu sebepten dolayı genellikle sıcak iklim bölgelerinde tercih edilmiştir (Küçükerman, 1985). Bu tip evlerde sofa veya hayat bölümlerinin yerini bahçe veya taşlık almıştır (Bektaş, 2001). Plan odaların yan yana dizilimiyle kurulmuştur. Alt katta sofa görevini avlular üstlenirken üst katlarda ise merdiven ve balkonlarla ev avluya bağlanmaktadır. (Şekil 3.5). Tek odalı veya bir buçuk, iki odalı olabilir. Oda sayısı arttıkça eve kanatlar eklenerek avlunun diğer yüzleri de ev ile çevrelenmiştir. (Şekil 3.6). Bazı örneklerde odalardan oluşan farklı evler bir avlu etrafında birbirlerine direklik veya eyvan ile bağlanarak toplanır. Önünde sofası olmayan eyvanlar doğrudan avlu ile ilişkilidir ve gölgesinde serinlemek için kullanılan mekânlardır. Bina cepheleri havadar oturma yerleri olan köşklerle zenginleşmiştir. Direkli veya kısmi pencere, ahşap ilaveli, üç tarafı açık örnekleri de mevcuttur (Eldem, 1954).

Şekil 3.5: Sofasız plan şeması (Aydın A. , 2021)

Şekil 3.6: Sofasız plan tipinin basitten karmaşığa evrimi (Küçükerman, 1985)

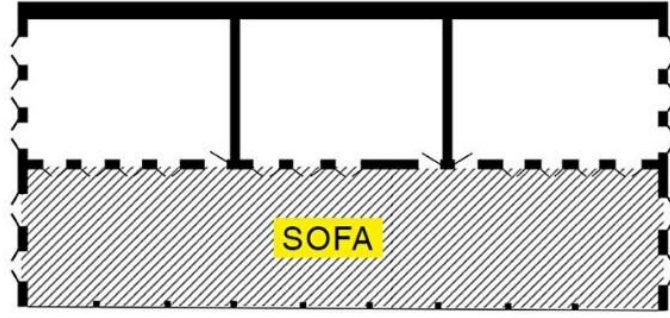
3.3.2.2 Dış Sofalı Plan Tipi

Türk evinin yalın halinin ilk aşamasıdır. Yapı içinde bulunan üstü kapalı ortak mekândan odalar arası geçişler sağlanmıştır. (Şekil 3.7). Bu sebeple daha çok sıcak ve ılıman iklim bölgelerinde tercih edilmiştir (Küçükerman, 1985). Cengiz Bektaş'ın ifadesine göre dış sofalı plan tipi üç kategoriye ayrılmaktadır: (Bektaş, 2001)

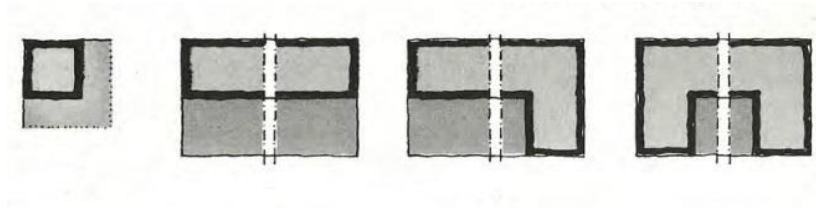
- Yan sofalı: Odalar sofanın bir yanında toplanmıştır.
- L sofalı: Odalar birbirine dik iki kenarı etrafında planlanmıştır.
- U sofalı: Odalar sofanın 3 kenarında planlanmıştır. (Şekil 3.8).

En ilkel halinde sofa bölümü açık, tek direklidir ve üzeri çatılıdır. Oturma ve yaşama seviyesinin yükselmesiyle birlikte sofa kapanmaya başlamıştır. Bu yönde atılan ilk adım ise sofanın iki tarafının pencereli bölümlerle kapatılması sayılabilir. Zamanla sofa camekânla kapatılmaya başlanmış, 19. Yüzyıla gelindiğinde yerini büyük pencereler almıştır. Planda çoğunlukla simetri aranmaz. Bilinen en eski örneği İstanbul Topkapı Sarayı'dır. Planın en basit halinde odalar yan yana dizilmiştir önlerinde sofa bölümü bulunmaktadır. Eyvan ve köşk bölümleri planı zenginleştiren unsurlar olmuştur. Bu bölümlerin adetine göre plan çeşitliliği artmıştır. Sedat Hakkı Eldem bu çeşitliliği şu plan tipleri ile açıklamıştır: (Eldem, 1984)

- Dış sofalı sıra odalı plan tipi
- Dış sofalı tek odalı plan tipi
- Dış sofalı iki odalı plan tipi
- Dış sofalı eyvanlı plan tipi
- Dış sofalı iki odalı ve köşklü plan tipi
- Dış sofalı köşklü ve eyvanlı plan tipi
- Dış sofalı bir ucu odalı plan tipi
- Dış ve köşe sofalı plan tipi
- Bir veya iki kollu oda sırasıyla çevrilmiş dış sofalı plan tipi

Şekil 3.7: Dış sofalı plan şeması (Aydın A. , 2021)

Şekil 3.8: Dış sofalı plan tipinin basitten karmaşığa evrimi (Küçükerman, 1985)

3.3.2.3 İç Sofalı Plan Tipi

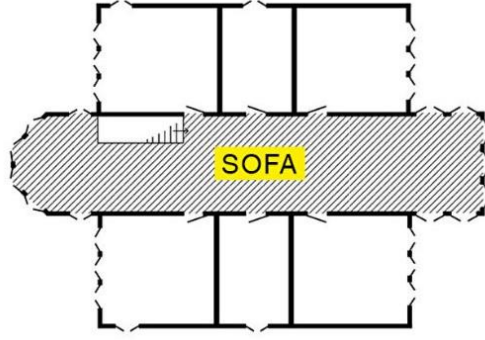
Yapının dış etkilere karşı korunmak istendiği durumlarda odalar arası bağlantısının yapının iç bölümünde çözümlendiği plan tipidir (Küçükerman, 1985). Sofanın karşılıklı iki yanında odalar bulunmaktadır. “Karnıyarık plan tipi” olarak da bilinmektedir ve İstanbul Boğaziçi evlerinin büyük bir çoğunluğunda rastlanmaktadır. Genellikle sofanın iki ucu pencerelidir ve bazı durumlarda bu uçlara köşk, sekilik veya çıkıntılı bir bölüm eklenir. (Şekil 3.9). İç sofalı model şehirlerde diğer plan tiplerine göre daha çok tercih edilir, bunun sebebi daha ekonomik ve daha az yer kaplamasıdır. Sofanın bir veya iki yüzünün kapalı olması durumlarında farklı plan şekilleri ortaya çıkmıştır, bu durumlar çoğunlukla kullanım ve topografik sebeplerden meydana gelmiştir. Merdivenin konumuna bağlı olarak da farklı plan şekilleri oluşmuştur. Sedat Hakkı Eldem iç sofalı plan tiplerini dört kategoriye ayırmıştır. Bunlar: (Eldem, 1984)

İki yüzlü iç sofalı iki odalı plan tipi

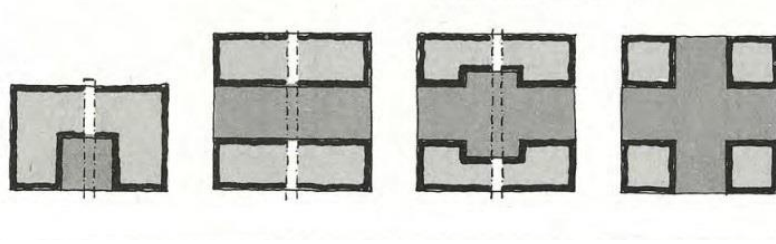
İki yüzlü iç sofalı ikiden fazla odalı plan tipi

Bir yüzlü iç sofalı plan tipi

Eyvanlı ve yan sofalı plan tipi (Şekil 3.10).

Şekil 3.9: İç sofalı plan şeması (Aydın A. , 2021)

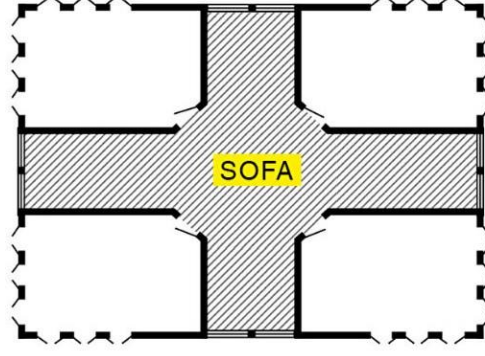
Şekil 3.10: İç sofalı plan tipinin basitten karmaşığa evrimi (Küçükerman, 1985)

3.3.2.4 Orta Sofalı Plan Tipi

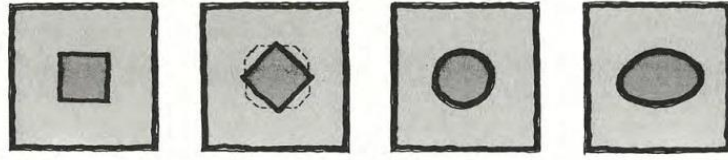
Oda bağlantılarının sağlandığı alan evin ortasında çözümlenmiştir. Genellikle soğuk iklim bölgelerinde tercih edilen bir çözüm olmuştur (Küçükerman, 1985). Sofanın dört yanı da odalarla çevrilidir. (Şekil 3.11). Dolmabahçe sarayı bu tip çözümlerin birbirine eklenmesi ile oluşan büyük yapılara örnektir (Bektaş, 2001). Plan iki aksta şekillenirken odaların aralarında eyvan, merdiven, hizmet bölümleri gibi bölümler mevcuttur. Sofaya eklenen eyvanlarla ışık alması sağlanır ve manzara oluşturulur. Sofaya farklı formlar verilmiştir, odalar arası geçişler yaklaşmıştır. (Şekil 3.12). Sedat Hakkı Eldem'in sınıflandırmasına göre orta sofalı şekil üç kategoride incelenebilir: (Eldem, 1984).

- Dört köşeli, orta sofalı plan tipi
- Pahlı köşeli, orta sofalı plan tipi
- Yuvarlak veya beyzi, orta sofalı plan tipi

Sofaya verilen bu formlardan en çok kullanılanı köşelerin pahlanması şeklindedir. Düzgün olmayan sekizgen formundan zamanla ovale dönüş gerçekleşmiştir (Uşma, 2021).

Şekil 3.11: Orta sofalı plan şeması (Aydın A. , 2021)

Şekil 3.12: Orta sofalı plan tipinin varyasyonları (Küçükerman, 1985)

3.3.3 Malzeme Seçimi ve Yapım Teknikleri

Doğan Kuban' a göre Türk evinin gelişimi boyunca yaygın kullanımı olan yapım malzemeleri ahşap, kerpiç ve taştır. Yapımı etkileyen faktörlerden olan yerellik ve iklim özellikleri bölgeler arasında belirgin bir farklılık oluşturmamıştır. Zemin katta moloz taş, üst katlarda yatay ve düşey yapım elemanı olarak ahşap kullanılmıştır. Duvarlarda ahşap hatıl ve dolgu olarak da kerpiç kullanımı yaygındır. Ahşap malzemenin seçimi ve kullanımı yerellik göstermektedir (Kuban, 1995).

Sezgin (2006) geleneksel konutlarda kullanılan bu üç malzemeyi şu şekilde tanımlamıştır:

Kerpiç: Sudan iyi korunduğu sürece Anadolu bozkırlarında var olmaya devam edebilecek bir malzemedir. Kerpicing kullanıldığı konutlar çoğunlukla açık ve dış sofalıdır. Bu tip konutlar sırasıyla taş temel, kerpiç duvar, ahşap (kavak ağacı) kirişleme tekniği ve toprak dam şeklinde üretilir.

Taş (Kâgir): Bu malzeme iki farklı formda karşımıza çıkar. İlki ülkenin batısında, Çanakkale ve Kekova arasındaki kıyı şeridinde kullanılan kaba yonu veya sıra moloz taş taşıyıcı duvar şeklindedir. Üstü çatı ile kapatılmıştır. Karnıyarık plan şeması tercih edilmiştir. Güneye inildikçe, Bodrum ve çevresi, daha derli toplu bir plan ve sıvalı badanalı konut mimarisi öne çıkar. Ege kıyısından içlere girildikçe ahşap karkas yapım tekniği ile

karşılaşırız. İkincisi ise Kapadokya'dan Urfa ve Mardin'e dek görülen kesme taş malzemesi ile üretilen "taş ev" lerdir.

Ahşap: Bu malzeme ise Anadolu'da geniş yayılım göstermiştir. Ahşap karkas yapım tekniği ile yapılan yapılar ağaç türlerinin izin verdiği ölçülerde üretilmiştir. 4-5 metreden büyük açıklığın geçilmesi zor olduğu için oda ölçüleri bu orana göre düzenlenmiştir. Bu sistem 1 er metre aralıkla atılan dikmeler, 3-4 metre yükseklikte yatay başlık, kirişleme ve sonraki katın tabanı şeklinde sıralanabilir ve basitten karmaşığa, küçükten büyüğe tüm yapılarda aynı şekilde süregelmiştir. İlk başlarda karkas arası duvarlar kerpiç ve tuğla malzeme ile doldurulmuş, kırsal alanda toprakla ve şehirlerde kireç harcı ile sıvanmıştır. Sonraları dolgu malzemesi yerini bağdadi üzerine kireç sıva uygulanmıştır. İstanbul'un Boğaziçi kıyılarından başlayarak tüm şehirlere yayılan dış cephede ahşap kaplama uygulaması bölgelere göre, boyanmış, kireç sıva ile kaplanmış veya doğal bırakılmıştır. Çatılar mevcut malzeme ile yapılmıştır. Teknik olarak duvarlar üzerine tabanlar yapılmış, dikmeler atılmış ve mertekler bu dikmelere oturtulmuştur. Alaturka kiremit ile kaplanan çatılar genelde dört yöne eğimlidir.

3.3.4 Cephe Özellikleri

Planın işlevselliğinin cepheye yansıtılması geleneksel Türk evinde karşımıza çıkan bir durumdur. İlk örneklerde cepheler çıkmasız, düz hatlara sahiptir, cephede çok fazla açıklık yoktur. Zamanla planla beraber cephe de hareketlenmiş ve iki çıkmalı simetrik cephe meydana gelmiştir. Cephenin en göze çarpan özelliklerinden biri alaturka kiremit kaplı kırma çatıların geniş saçaklarıdır (Ergin, 1994).

Geleneksel konutlarda yörenin kültürünün, tarihinin, sosyal, ekonomik durumunun ve yapının inşa edildiği dönemin, yapım malzeme ve tekniklerinin yansımaları cephede görülmektedir. Türk evlerinin genellikle tek katlı olduğu ve çok katlı yapılarda ise esas katın en üst kat olduğu bilinmektedir. İki den fazla kat adedine sahip evlerde giriş kat evin hizmet mekânlarından oluştuğu için cephe daha sadedir, esas kat olan üst katta ise cephenin daha hareketli olduğu görülmüştür (Uşma, 2021).

Türk evinde cephe tasarımına etki eden önemli unsurlar pencereler, kapılar, çıkmalar, saçaklar, sadelik ve geometri olmuştur. Tasarımda özel alan ve kamu alanı düşüncesi söz konusudur. Bahçe ve avlu cephelerinde işlevsel, gösterişsiz bir tasarım hâkimdir. Sokak cephelerinde ise giriş katına fazla önem verilmez, daha çok sokağın bir parçası gibi tasarlanır. Giriş kapıları özel alanın başlangıcını simgeler. Asıl cephe sokağa çıkmaları

bulunan üst katlardadır ve cephe tasarımı odaların, eyvanların plandaki konumuna göre şekillenir. Odalar sokağa çıkma yaparak görüş alanını genişletir. Bu çıkmalar genellikle köşelerde konumlanır ve furuşlara, taşırtma kirişlere veya uzun payandalara oturtulurlar. Klasikleşmiş bir cephe özelliği de yüksek giriş katının yatay hatıl ile bölünmesidir. Üst katlar sıvasız ahşap dikmelerle parçalara bölünmüş, bu bölmelere iki ya da üç pencere açılmıştır. Pencereleler ahşap kepenk, kafes ya da parmaklıklara sahiptir ve 1:2 düşey oranında inşa edilmiştir. Evlerin geniş saçakları sokağı örtecek kadar birbirine yakınlaşmıştır (Kuban, 1995).

3.4 Geleneksel Konut ve Sürdürülebilirlik

Geleneksel konutların bazı karakteristik özellikleri vardır. Topografyaya ve bölgenin iklim koşullarına uygun inşa edilirler, doğal havalandırmaya ve gün ışığından faydalanmaya önem verirler, ısı kaybını minimuma indirecek bina formunu ve pencere düzenini tercih ederler. Mekanlar güneş enerjisinden faydalanmaya yönelik organize edilir, binalar için arazide en uygun yön ve konum tercih edilir. Enerji, su gibi kaynakların korunması, yerel ve geri dönüşümü mümkün olan malzemelerin tercih edilmesi gibi sürdürülebilir mimarlık ilkelerinin benimsendiği geleneksel konutların doğa ile savaşımadığı, uyum sağladığı tespit edilmiştir (Okuyucu, 2022).

Yerel mimari kavramında yapılar, uyarlanabilir, kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda zamanla geliştirilebilir ve değiştirilebilir özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Yerel mimari ölçeğinde tasarım anlayışının temelini oluşturan kriterlerin, günden güne gelişim gösteren teknolojik imkânlar aracılığıyla günümüz şartlarına adaptasyonunu sağlayarak mimari tasarımlara aktarılması geleneksel konut yapılarında sürdürülebilirlik kavramının temelini oluşturmaktadır. Geleneksel konut yapılarında mimari anlayışı sürdürülebilir kılmak için değişen yaşam şartlarına bağlı olarak geçmiş ve gelecek arasında denge sağlanırken bunun yanı sıra yapılarda bulunan karakteristik özellikler de korunmalıdır (Delibaş & Kısa Ovalı, 2016).

Günümüze kadar ulaşan ve kültürel miras olarak tanımlayabileceğimiz geleneksel konut yapılarının, korunarak gelecek kuşaklara aktarılması sorumluluğu geleneksel konutlarda sürdürülebilirlik anlayışı açısından büyük önem arz etmektedir. Geleneksel konutların, kültürel bilgi birikime ve tecrübeye dayalı yapıım anlayışına ait bilgileri tespit etmek ve günümüz koşullarında uygulanan yapıım anlayışına tespit edilen bilgileri aktarmak amacıyla incelenmesi geleneksel mimariyi sürdürülebilir kılmaktadır.

Avrupa'nın gelişmiş ülkeleri arasında bulunan Portekiz öncülüğünde sürdürülen ve Avrupa Birliği Kültür Programı tarafından 2007-2013 tarihleri arasında desteklenen VerSus projesi (Vernacular Heritage Sustainable Architecture), yerel mimari mirasın korunması ve geleneksel konutlarda sürdürülebilirlik anlayışı açısından dikkat çekici bir çalışmadır. Gelişmiş dört Avrupa ülkesi olan Fransa, İtalya, Portekiz ve İspanya'da bulunan üniversitelerin ve bilim insanlarının ortak çalışması sonucu ortaya çıkan "VERSUS: Heritage For Tomorrow" adlı kitap 2014 yılında literatüre sunulmuştur. Yapılan çalışma kapsamında "Yerel Mirastan Sürdürülebilir Mimariye Dersler" nelerdir? sorusunun cevaplarına ulaşılmak istenmiştir. Üç ana başlığa dayanan bir yöntem oluşturularak yerel mimarinin tanımlanabilmesini amaçlayan projede; sürdürülebilirlik anlayışı, dünya genelinden farklı örnekleri içermek üzere, bütünsel ve disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Bu yaklaşımları şu şekilde sıralayabiliriz: (Delibaş & Kısa Ovalı, 2016).

- Sürdürülebilirliğin üç boyutu: Çevresel, Sosyo-kültürel, Sosyo-ekonomik.
- Her bir sürdürülebilirlik boyutuna ilişkin genel amaçlar ve gereklilikler/anahtar sorular.
- Daha sürdürülebilir veya doğa dostu bir mimarinin oluşturulabilmesi için yerel mirastan öğrenilecek ilke ve stratejiler.

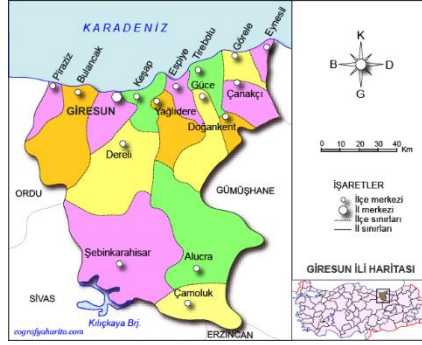
Bu kapsamda geleneksel konut mimarisinin araştırılması, incelenmesi ve günümüz için geçmişten dersler çıkarılması gerekliliği doğmuştur. Çalışmanın sonraki bölümlerinde Giresun Zeytinlik Semtinde bulunan geleneksel konut mimarisine örnek sayılabilecek tarihi yapılar sürdürülebilirlik kriterlerinde değerlendirilecektir.

4. GİRESUN' DA GELENEKSEL KONUT İZLERİ: ZEYTİNLİK SEMTİ

4.1 Giresun İli Genel Özellikleri

Bu bölümde Karadeniz bölgesinde bulunan Giresun ilinin coğrafi, iklimsel, tarihi ve ekonomik özellikleri incelenecektir.

4.1.1 Coğrafi Konum

Şekil 4.1: Giresun ili haritası (Coğrafya Harita)

Matematiksel konumu $40^{\circ}07'$ - $41^{\circ}08'$ kuzey enlemleri ile $37^{\circ}50'$ - $39^{\circ}12'$ doğu boylamları arasında olan Giresun ilinin tamamı Doğu Karadeniz bölgesinde yer almaktadır. Kıyı şeridi boyunca en batısında Piraziz, en doğusunda Eynesil ilçeleri, iç bölümde ise en güneyinde Çamoluk ilçesi bulunmaktadır. İl sınırı kıyıdan güneye doğru daralarak V harfine ya da üçgene benzemektedir. Şehir kuzey-güney yönünde uzanarak Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu arasında bir koridor görevi görmektedir (Sever, 2015).(Şekil 4.1).

Ordu, Trabzon, Sivas, Erzincan ve Gümüşhane illerine sınırı olan Giresun ilinde merkez ilçe ile beraber toplamda 16 ilçe, 8 belde, 550 köy, 194 mahalle bulunmaktadır (Bekdemir & Sezer, 2016).

Yüzölçümü 6934 km^2 ' dir. İl merkezinin 2 km açığında Karadeniz'in tek adası olma özelliğini taşıyan Giresun Adası yer almaktadır. Başlarda Kale çevresinde başlayan yerleşim daha sonraları batıda Batlama Deresi ile doğuda Aksu Çayı arasında genişlemiştir. Giresun %94 ü dağlık olan engebeli ve sert bir arazi şekline sahiptir. Bu durum beşerî ve ekonomik faaliyetleri olumsuz etkilemektedir. İl arazilerinin çoğunluğu tarıma elverişli değildir, buna karşın şehrin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Kıyı şeridinde en önemli tarım faaliyetini fındık oluşturmaktadır. Karasal iklime sahip iç bölgelerinde ise hayvancılık faaliyetleri ön plana çıkmaktadır (Sever, 2015).

4.1.2 İklim

Karadeniz'in doğusunda bulunan Giresun ilinde kıyı şeridi boyunca ve dağların kuzeye bakan kesimlerinde, her mevsim yağış alan, yaz-kış sıcaklık farkı az olan, yazlar serin ve kışlar ılık geçen Karadeniz iklimi görülmektedir. Bu bölgede yağış miktarı oldukça fazladır ve aylara göre düzenlidir. Yağış miktarının en fazla olduğu mevsim sonbaharken en az olduğu mevsim ilkbahardır. Nem oranı oldukça yüksektir. İklim koşulları dağların uzanışı, bakı, yükseklik ve denizin etkisi vb. coğrafi sebeplere bağlı olarak il içinde değişkenlik göstermektedir. Dağların denize paralel uzanması sebebiyle kıyı kesimlerde nemli-ılıman iklim görülürken yüksek kesimlerde nemli-soğuk iklim görülmekte ve Kelkit havzası olarak bilinen Giresun Dağları'nın güney bölümü ise yarı kurak iklim özelliği göstermektedir (Bekdemir & Sezer, 2016).

Giresun Meteoroloji İstasyonu'nun verilerine göre Giresun ilinin yıllık ortalama sıcaklığı 14,5 °C iken ildeki ikinci istasyon olma özelliği taşıyan ve iç kesimleri temsil eden Şebinkarahisar Meteoroloji İstasyonu'nda yıllık ortalama sıcaklık değeri 9,1 °C ölçülmüştür. Yine aynı istasyonlarda Giresun ilinin yıllık yağış miktarı 1278 mm iken Şebinkarahisar'da 591 mm ölçülmüştür. Sıcaklık ve yağış miktarlarındaki bu farklılığa, kıyıdan iç kesimlere ve Giresun Dağları'na doğru hızla artan yükselti ve bakı koşulları sebep olmaktadır. Giresun Doğu Anadolu'nun Karasal iklimi ile Karadeniz'in Denizel iklimi arasında geçiş iklimi olma özelliğine sahiptir ve bitki türü bakımından zengindir (Sever, 2015).

4.1.3 Tarihsel Gelişim

Giresun gerek coğrafi konumu ve gerekse korunaklı limanı ile Doğu Karadeniz Bölgesi'nde tarih boyunca önemini korumuştur. Şehrin en dikkat çekici dönemi 15. Yüzyıl sonrası olarak bilinirken öncesi hakkında yeterli bilgi mevcut değildir. Bu konulardan biri de Giresun adının nereden geldiğidir. Çoğu kaynakta eski adı Kerasus olarak geçmekte ve civarda bolca yetişen kirazdan geldiği düşünülmektedir. Hatta efsaneye göre Romalı kumandan Lucullus, yabancı kirazı burada görüp Roma'ya götürmüş ve kiraz Dünya'ya buradan yayılmıştır. Bazı kaynaklarda ise Kerasus adının denize boynuz gibi uzanan yarımada'nın şeklinden dolayı Yunanca' da boynuz anlamına gelen "keras" kelimesinden türediği şeklinde bilgi mevcuttur. Kentin adı Türk fethinden önceki kaynaklarda Kerasus, Kerasous, Cerasous, Chirizonda, Cerasonte, Kerassunde gibi farklı şekillerde görülmektedir (Emecen, 2015). Türk hâkimiyeti döneminde bugünkü adı olan Giresun

olarak kullanılmıştır. Şehrin adı gibi kurulduğu yer konusunda da farklı görüşler mevcuttur. Araştırmacılarca üç ayrı Kerasus' un varlığından bahsedilmektedir. Birincisi Sinop'un batısında, ikincisi Vakfikebir'in doğusunda (Kireşon) ve üçüncüsü ise bugünkü kentin biraz uzağındaki vadide yer almaktadır (Bekdemir, Ertürk, & Güner).

MÖ. 7.yüzyılın son çeyreğinden sonra bölgeye hâkim oldukları kabul edilen milletler sırasıyla Kimmerler, Miletliler, Persler, Makedonyalı İskender'e bağlı kuvvetlerdir. Sonrasında ise İslam Öncesi Türklerinden bölgeye ilk gelenin Saka Türkleri olduğu kabul edilir. Giresun'da her yıl kutlanan Aksu Şenlikleri ve Mayıs Yedisi kutlamalarının Saka Türklerine ait olduğu düşünülen Amazon Efsanesine dayandığı bilinmektedir (İltar, 2016).

Giresun ve çevresinin sırasıyla I. Pontus Krallığı, Roma (M.Ö. 69), Bizans (M.S. 395), II. Pontus Krallığı (13.yy. başları) hakimiyetleri altına girdikleri bilinmektedir ve bu dönemlerle ilgili çok fazla bilgi yoktur. Döneme ışık tutan önemli kaynaklar Eretna Devleti Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmet adına 1398'de yazılan Bezm u Rezm isimli eser ve Trabzon sarayının resmi tarihçisi Panaretos olmuştur. II. Pontus Krallığı döneminde Müslüman Türk akınları yaygındır ve bunların başında Oğuzların Çepni kolu gelmektedir. Şehre ilk gelen Türklerin kim oldukları hakkında net bir bilgi yoktur ancak Müslüman Türkler 14. yüzyılın başlarından itibaren Giresun ve çevre köylere yerleşmeye başlamışlardır. Bu bilgiler ışığında Fatih'in Trabzon Rum İmparatorluğu'nu yenerek bölgeyi ele geçirmesinden çok önce Giresun'un batı bölümünde Türk iskân faaliyetlerinin başladığı anlaşılmaktadır. (İltar, 2016).

Fatih'in Trabzon seferinin (1461) ardından Giresun'un teslim olduğu ve burada savaş yapılmadığı, sivil halkın ise yerinde yaşamaya devam ettiği bilinmektedir. Osmanlı devletinin bölgeye hâkim olmasından önce şehirdeki yerleşim kalenin çevresi ve Cenevizlilerin yaşadığı düşünülen limanın yakınlarında küçük bir bölümden ibarettir. Şehrin fiziki yapısı ve yerleşimi ile ilgili verilen ilk bilgi Katalan (İspanya) elçisi Clavijo'ya aittir. Cepheleri denize dönük olan ve sahilde bulunan ev yapılarından bahseder. Şehrin 14. Yüzyıl sonlarında ise doğuya doğru geliştiği ve Osmanlı döneminde de bu gelişmenin devam ettiği bilinmektedir (Emecen, 2015).

16. yüzyılda ekonomik kalkınma amacı ile Trabzon ve Rize'den getirilen Hristiyan nüfus ile civar köylerden göçen Türk nüfusu şehirde iskân edilen bölgelerde artışa sebep olmuştur. 17. Yüzyılın ortalarında ise Evliya Çelebi'nin bir deniz yolcuğu sırasında Giresun'un önünden geçtiği ve burayı han, hamam, cami, çarşı, pazar ve mescit yapılarından oluşan bir kasaba olarak nitelendirdiği bilinmektedir. Bu süreçte şehrin

nüfusunda çok büyük bir değişiklik görülmezken Türk Müslüman ve Hristiyanlar bir arada yaşamış ve zamanla Türk Müslüman nüfusu ağırlıklı hale gelerek Kale'nin dış kesiminde yeni yerleşim yerleri kurulmuştur. 18. Ve 19. Yüzyılda da şehrin liman kenti olarak gelişmeye devam ettiğinden ve kozmopolit bir nüfusun varlığından söz edilebilir. Rum tüccarların batılı şirketlerle yaptıkları ticari kontaklar neticesinde sahip oldukları zenginliğin ve batılı esintilerin izlerini zeytinlik semtinde bugün hala görebilmekteyiz (Emecen, 2015).

20. Yüzyılda kâgir evler, dini ve ticari yapılar ön plandadır. I. Dünya savaşı döneminde yöredeki Pontus Rum Devleti kurmaya yönelik faaliyetler sonucu imzalanan Rum nüfus Lozan anlaşması sonucunda bölgedeki Rumlar mübadele ile bölgeyi terk etmişlerdir. Sanayileşme nüfus artışını beraberinde getirmiştir ve şehir sit alanı olan kalenin güneyinde ve kıyı boyunca doğu ve batı yönünde yayılma göstermektedir (Emecen, 2015).

4.1.4 Ekonomik Yapı

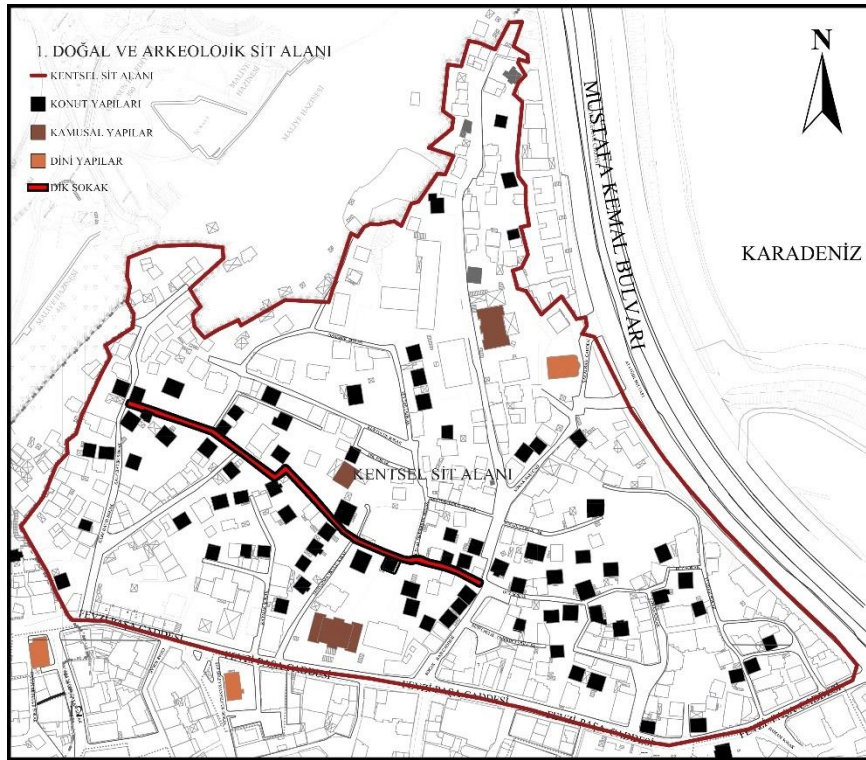
Giresun antik çağda madenleri balıkları ile, ilk çağda kalenin etkisiyle askeri üs olması ve limanında ihracatın gelişmesi ile, orta çağda ise dokuma ve şarap ihracı ile ön plana çıkmıştır (Emecen, 2015).

16. yüzyılda halk kayıkcılık, taşımacılık, balıkçılık, çiftçilik ve esnaflık gibi meslek kollarında aktif rol oynamışlardır. Önemli tarım ürünleri meyve, ceviz, hububat, kendir ve üzüm iken daha sonraları fındık ve darı ön plana çıkmaya başlamıştır. Üzümünden yapılan şıra ve şarap gibi ürünler, fiçi imalatı, gemi yapım ve bakımı, keten dokuma ve boyama faaliyetleri ekonomide rol oynayan gelişmeler olmuştur. 17. ve 18. yüzyılda liman faaliyetleri daha aktif rol oynamıştır. 19. yüzyılda Karadeniz uluslararası ticarete açılmıştır. Pamuklu dokuma, fındık, madeni eşyalar, un gibi ürünler ihracatta öne çıkmıştır. İç ticarete de önemli rol oynayan ürünler arasında yerel bakır ve dokuma ürünler gelmektedir. 20. yüzyılda Bizans ve Trabzon hâkimiyetleri döneminde dini açıdan önemli bir merkezdir. Bazı Türkmenlere ait kaynaklarda ise fethedilmesi zor olan bir Kale-Şehir 'in varlığından söz edilmektedir (Emecen, 2015).

4.2 Çalışma Alanının Tanıtılması

Zaman içinde geleneksel konutlar apartman kültürüne ve betonlaşmaya yenik düşerek yok olma tehdidi ile karşı karşıya gelmiştir. Günümüzde şehrin kalabalığından ve apartman yaşamından bunalan insanlar yatay mimariye yönelmiş ve müstakil evlere talep artmıştır. Çalışma alanı kapsamında incelenecek olan Zeytinlik mevki ve burada bulunan Zeytinlik evleri zamana meydan okuyarak tarihi kimliğini ve silüetini korumuş, bugünlere gelmiştir. Yaklaşık iki asır önce inşa edilip macerasına günümüzde de devam eden ve muhtemelen gelecek nesillere de aktarılacak olan bu mimari mirasın sürdürülebilirlik kapsamında incelenmesi gerekliliği doğmuştur.

Çalışma alanının sınırlandırılması adına tarihi dokunun daha iyi hissedildiği ve evlerin yoğun olarak bulunduğu Dik Sokak tercih edilmiştir. (Şekil 4.2).

Şekil 4.2: Kentsel sit alanı

Dik sokağın girişinden bakıldığında Giresun Kalesinin silüeti ve Kalenin eteklerine yerleşmiş olan Zeytinlik Evleri net bir şekilde görülmektedir. (Şekil 4.3).

Şekil 4.3: Dik sokak girişi

Bu bölümde Zeytinlik Semti ile ilgili genel bir anlatım yapıldıktan sonra semtin dokusuna ve silüetine katkı sağlayan tarihi yapılar hakkında kısa bilgiler verilecektir. Sonrasında çalışma alanı olarak seçilen Dik Sokak' ta bulunan 18 adet konut yapısı hakkında daha detaylı bir çalışma yapılmıştır.

4.2.1 Zeytinlik Semtinin Genel Özellikleri

Çalışma alanı olarak seçilen Zeytinlik Mevkii Giresun Yarımadasının doğu yamacında ve Giresun Kalesi'nin eteklerinde bulunmaktadır. Konum olarak şehir merkezine yakın olup Çınarlar, Kale ve Hacı Hüseyin mahallelerinin sınırları içinde kalan bir alanı kapsamaktadır. (Aksoy, 2002). Giresun'un önemli tarihi alanlarından biri olan Zeytinlik Mevkii'nde 350 yıllık Osmanlı Dönemi'nin izlerini taşıyan evler bulunmaktadır (Bekdemir & Sezer, 2016). Giresun Kalesi ve çalışma alanını kapsayan bölge Giresun'un bilinen en eski yerleşim yeri olma özelliğine sahiptir (Aksoy, 2002).

19.yüzyılın ortalarından itibaren Avrupa ülkelerine fındık ihracatında Giresun Limanı etkin bir rol oynamıştır. O yıllarda ticareti elinde tutan varlıklı kesimin yaşam standartlarına uygun bir konut tipi geliştirilmiş ve geçmişte Gogora Mahallesi olarak anılan Zeytinlik mevkiinde yeni bir yerleşim alanı oluşturulmuştur. Bu yerleşim alanı günümüzde III. Derece kentsel sit alanı kabul edilmektedir. (İltar, 2014). "Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından 17.05.1991 tarih ve 1029 sayılı karar ile tescillenmiştir" (Türkiye Kültür Portalı, Zeytinlik Semti-Giresun). Kentsel sit alanı yaklaşık 13,86 hektar olup 4'ü anıtsal, 81'i sivil mimari örneği olmak üzere toplamda 85

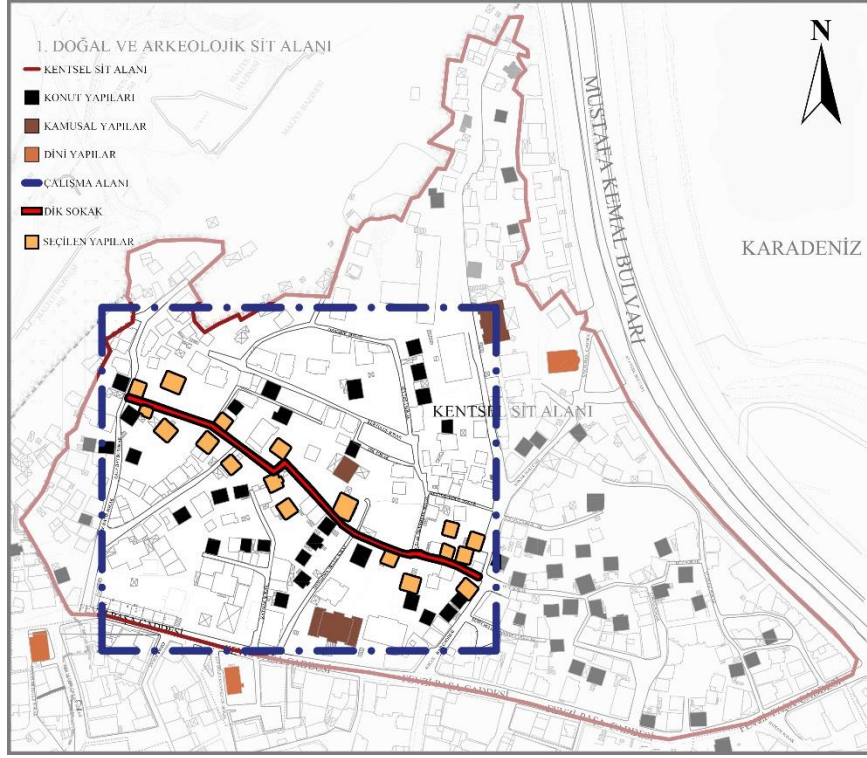
adet tescilli tarihi yapı barındırmaktadır (Bekdemir & Sezer, 2016). Bölgenin yakınında bulunan Giresun Kalesi ve etekleri de I. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit alanı olarak tescillenmiştir (Aksoy, 2002).

Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın (DOKA) 2015 yılında başlatmış olduğu "Tarihi Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması ve Geliştirilmesi" adlı hibe programına Giresun İl Özel İdaresi adına başvurulmuş ve kabul görmüştür. Bu program kapsamında yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya kalan Zeytinlik evlerinin büyük bir çoğunluğu kurtarılarak restorasyon çalışmaları tamamlanmış ve bölge eski dokusuna tekrar kavuşturulmuştur (İltar, 2021).

O dönemlerde Rum halkının ikamet ettiği bilinen Zeytinlik evlerinde öne çıkan mimari özellikler özgün bahçeleri, kapıları, pencereleri, iç dekorasyonu, alışılmış sobalardan farklı olarak kullanılan peçi (Rus) sobaları ve Marsilya kiremitleri olmuştur (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı-Zeytinlik Sementi). Adının bölgede yetişen zeytin ağaçlarından geldiğine inanılmaktadır. Mübadelenin ardından Rumların bölgeyi terk etmesini izleyen süreçte bölgeye yerleştirilen Türkler zeytin ağaçlarına çok fazla ilgi duymamıştır ve zamanla bu ağaçların sayısı azalarak yok denecek noktaya gelmiştir.

4.2.2 Zeytinlik Sementini Oluşturan Tarihi Yapılar

Zeytinlik' te bulunan Tarihi yapılar dini yapılar, kamusal yapılar ve konut yapıları olmak üzere 3 başlıkta incelenmiştir. Dini yapılar dönemin o bölgede yaşayan halkının inançlarıyla paralel olarak kiliselerden oluşmaktadır. Aziz Nikola (Ortodoks) Kilisesi ve Kapusen (Katolik) Kilisesi günümüze ulaşan dini yapılarına örnektir. Kamusal yapılar ise hastane, okul ve trafo binası olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkek öğrenciler için Rum Zükur Mektebi ve kız öğrenciler için Rum İnas Mektebi inşa edilmiştir. Necatibey İlkokulu da o dönemde okul olarak yeniden işlevlendirilen yapılardan bir tanesidir. Şehrin ilk devlet hastanesi olma özelliği taşıyan Memleket Hastanesi günümüze ulaşamayan hastane yapısına bir örnektir. Şehre elektrik dağıtımı için inşa edilen Transformatör binası da çalışma alanındaki kamusal yapılara örnek olarak verilmiştir. Sivil mimariyi oluşturan 80 civarında tescilli yapı ise Geleneksel Zeytinlik Evleri olarak karşımıza çıkmaktadır. (Şekil 4.4).

Şekil 4.4: Zeytinlik Semtindeki Tarihi Yapılar

Çalışma alanı tarihi bir semt olduğu için konut yapılarının yanında diğer önemli yapılara da değinme gereksinimi görülmüştür. Üzerinde durulacak asıl konu konut yapılarıdır.

4.2.2.1 Dini Yapılar

Aziz Nikola (Gogora) Kilisesi (Giresun Müzesi)

Aziz Nikola Kilisesi 19. Yüzyılın ortalarında o dönemde Gogora Mahallesi olarak da bilinen Zeytinlik Mevkiinde Rumlar tarafından inşa edilen yaklaşık 250 senelik bir Ortodoks Kilisesidir (Türkiye Kültür Portalı, Giresun Müzesi). Yapı 1924 yılına kadar Kilise olarak işlevini sürdürmüştür ancak mübadeleden sonra 1948 yılına kadar boş kalmıştır. 1948-1967 yılları arasında cezaevi olarak kullanılmıştır. 1967-1982 yılları arasında tekrar boş kalmıştır. Boş kaldığı yıllarda tahribata uğrayan yapı 1982-1988 yılları arasında restorasyon çalışması geçirmiş ve 1988 yılında müze olarak kullanılmaya başlanmıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı-Giresun Müzesi). Bir avlu içine doğu-batı yönünde dikdörtgen bir plan tipi ile inşa edilmiştir (Türkiye Kültür Portalı, Giresun Müzesi). Kilisenin bahçesinde bulunan 10 metrelik çan kulesi gövdesinde oluşan çatlaklar neticesinde yıktırılmıştır. Mahzen ve Çeşme bölümleri ise kilisenin günümüze ulaşabilen bölümleri arasında yer almaktadır (İltar, 2021). (Şekil 4.5).

Şekil 4.5: Giresun Müzesi

Kapusen (Katolik) Kilisesi (Çocuk Kütüphanesi)

Kapusen Kilisesi 1912 yılında Kapusen Rahipleri tarafından yaptırılan bir Katolik Kilisesidir. Kesme taşlar ile yığma yapı şeklinde inşa edilmiştir. Duvarlarla çevrili bir bahçe içinde bulunan yapı dikdörtgen plana sahiptir ve doğu-batı yönündedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı-Eski Katolik Kilis). Mübadelenin ardından boş kaldığı bir dönem olmuştur ve bu dönemde bir marangoz yapıyı koruma amacıyla burada yaşamıştır. 1967 yılında çocuk kütüphanesi olması için düzenlemeden geçmiş ve günümüze bu işlevi ile ulaşmıştır (İltar, 2021).(Şekil 4.6).

Şekil 4.6: Çocuk Kütüphanesi

4.2.2.2 Kamusal Yapılar

Rum Zükur (Erkek) Mektebi (Taş Kışla/ Ticaret Lisesi)

1906 yılında Rum Ortodoks Cemaati tarafından erkek okulu olarak yaptırılmıştır. Neoklasik Dönemin özelliklerini taşıyan yapı Yunan Tapınakları benzeri çıkmaya sahiptir (İltar, 2014). 1940 yılına kadar Jandarma Er Okulu, 1947 yılına kadar Topçu Taburu olarak kullanılmıştır. 1947 yılında Ticaret Lisesi olarak kullanılmaya başlanan yapı bu tarihe kadar halk arasında Taşkışla olarak adlandırılmıştır (İltar, 2021). Kesme taşlar ile yığma yapı olarak inşa edilmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı-Ticaret Lisesi). Günümüzde Halk Kütüphanesi olarak kullanılmaktadır. (Şekil 4.7).

Şekil 4.7: Giresun Halk Kütüphanesi

Rum İnas (Kız) Mektebi (Orta Mektep/ Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu)

20.yüzyılın başlarında Ticaret Lisesinden kısa bir süre sonra inşa edilmiştir. Cephe ve Plan Özellikleri benzerlik göstermektedir (İltar, 2014). Okul mübadeleden sonra bir süre boş kalmıştır. Daha sonra Giresun Orta Mektebi buraya taşınmıştır ve 1987 yılında adı Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu olarak değiştirilmiştir. Günümüzde halen bu isimle hizmet vermektedir (İltar, 2021). (Şekil 4.8).

Şekil 4.8: Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu

Necatibey İlkokulu

19.yüzyılın ortalarında ev olarak inşa edilen yapı Cumhuriyet'in ilanından önce Osman Ağa Numune Mektebi olarak kullanılmış ve daha sonra Cumhuriyet'in ilanı ile Merkez Numune Mektebi olarak anılmıştır. Yapı, 1926 yılında geçirdiği isim değişikliği ile Necatibey İlk Mektebi adını almıştır. Günümüzde Giresun Halkeğitim Merkezi olarak işlevini sürdürmektedir (İltar, 2021). (Şekil 4.9).

Şekil 4.9: Necatibey İlkokulu (Giresun Öncü)

Memleket Hastanesi

Giresun'un ilk devlet hastanesi olma özelliğini taşıyan Memleket Hastanesi, bugün yerinde Giresun Lisesi bulunan arazide iki eski konut yapısında Dâhili ve Harici Hastalıklar bölümleri ile açılmıştır. Arkalarındaki cumbalı ev ise Askeri kışlamanın reviri olarak kullanılmıştır. Hastane yeni binasına taşındığında boş kalan yapı bir dönem Erkek Orta Sanat Okulu olarak kullanılmıştır. Bu yapılar yıkıldıktan sonra Giresun Lisesi'nin temelleri 1958 yılında atılmıştır. Revir de yıkılarak askeri lojman inşa edilmiştir (İltar, 2021). Memleket Hastanesi günümüze ulaşamayan yapılardan biri olmuştur.

Transformatör Binası

Giresun'a elektrik getirme çalışmalarının yapıldığı dönemde, elektriği dağıtmak için 1928 yılında yapılan transformatör binalarından birisi Zeytinlik' te bulunmaktadır. 1981'de bitişikteki yeni binasına taşındıktan sonra yapı restore edilmiştir ve yeniden kullanım için işlevlendirme çalışmaları yapılmaktadır (İltar, 2021). (Şekil 4.10).

Şekil 4.10: Tarihi Trafo Yapısı

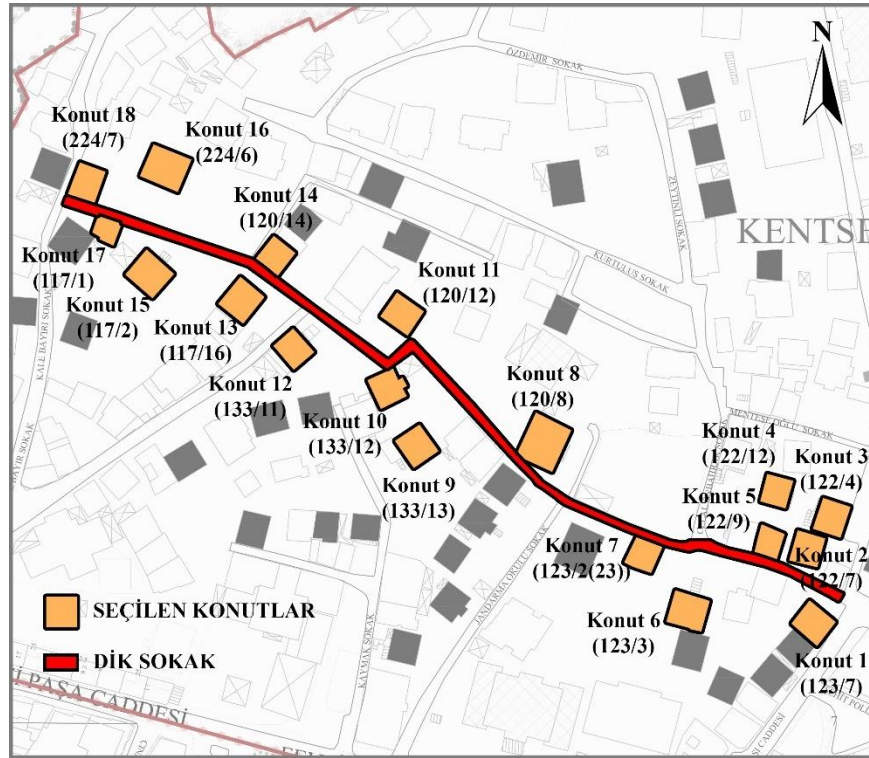
4.2.2.3 Konut Yapıları

Rumlar tarafından 19.yüzyıl sonları ile 20. Yüzyıl başları arasında inşa edildikleri bilinmektedir. Şehirde yaşamış bütün toplumların (Moğol, Pontus, Roma, Selçuklu) mimari sentezi sonucu oluşan sosyal konutlardır (Yaman, 2007).

Zeytinlik konutları mimari ve estetik açıdan klasiği yakalamış yapılardır. Evler dar sokaklara açılan yüksek duvarlar ile çevrelenmiş bahçelerin içine inşa edilmiştir. Tasarım kriterleri açısından tip yapı olma özelliği gösterirler. Kuzeybatı rüzgârlarını arkasına alarak olumsuz durumlardan kendini korumaya alan yapı kümeleri, eğimli coğrafyada birbirilerinin hava sirkülasyonu ve manzarasına olumsuz etki etmeyecek şekilde dizilim göstermişlerdir. Komşu evlerle aralarına yeterli mesafe koyulmuştur (İltar, 2021). Zeytinlik'in dar sokaklarına inşa edilen konut yapıları taşlık, şenlik, çamaşırılık, sarnıç, çeşme, kuyu, müstemilat vb. birimler ile kompleks yapı şeklinde tasarlanmıştır (İltar, 2014).

İnceleme alanındaki bu evlerin plan tipleri iç sofa ya da köşe sofa iken, cephe düzenleri ise balkonlu, kat çıkmalı ve düz şekillerde görülmektedir (İltar, 2014). Yapım malzemesi olarak taş ve ahşap kullanılarak yığma taş ve ahşap çatıklı sistemle inşa edildikleri bilinmektedir.

Çalışma alanı olarak seçilen Dik sokakta bulunan ve geleneksel konut mimarisinin tipik özelliklerini taşıyan bu evlerin yapısal bilgileri ve yaşam döngüleri süresince kullanım durumları hakkında kapsamlı inceleme yapılmıştır. (Şekil 4.11).

Şekil 4.11: Dik Sokaktaki Geleneksel Konut Yapıları

4.2.2.3.1 Konut 1 (123 Ada 7 Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 1. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 123 ada 7 parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.12).

Şekil 4.12: Konut 1 (123 ada 7 parsel) sokak görünümü

Eski dönemlerde Duhancıoğlu Kiryako' ya ait olduğu bilinmektedir. 1875 yılında vefatından sonra aile fertlerine kalmıştır. Mübadele sonucu boş kalan ev 1929 yılında Selanik Mübadillerine verilmiştir. Son olarak 1951 yılında Fatma Meliha Arda evi satın almıştır ve halen aynı aileye ait olduğu bilinmektedir (İltar, 2021). Günümüzde Yeşilay Danışmanlık Merkezi olarak kullanılmaktadır. Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.1'de verilmiştir.

Tablo 4.1: Konut 1(123 ada 7 parsel) yapısal bilgiler

Konut 1	
Yapım Tarihi	19. yüzyıl
Ada/Parsel	123/7
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Kamusal
Kat Adedi	B+Z+1
Plan Tipi	İç Sofa Tip 1
Cephe Düzeni	Balkonlu
Yapım Tekniği	Yığma Taş, Ahşap Çatkılı
Yapı Malzemesi	Taş ve Ahşap

4.2.2.3.2 Konut 2 (122 Ada 7 Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 2. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 122 ada 7 parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.13).

Şekil 4.13: Konut 2 (122 ada 7 parsel) sokak görünümü

1875 yılında Bezirganoğlu Haralambo adına ilk tapu kaydı yapılmıştır. 1911 yılında vefatından sonra aile fertlerine kalmıştır. Mübadele sonucu boş kalan ev 1931 yılında müzayede sonucu satılmıştır. Son olarak 1950 yılında Enver Özertan evi satın almıştır ve halen aynı aileye ait olduğu bilinmektedir (İltar, 2021). Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2: Konut 2 (122 ada 7 parsel) yapısal bilgiler

Konut 2	
Yapım Tarihi	19. yüzyıl
Ada/Parsel	122/7
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Konut
Kat ADEDİ	B+Z+1+Ç.A.
Plan Tipi	İç Sofa Tip 2
Cephe Düzeni	Balkonlu
Yapım Tekniği	Yığma Taş, Ahşap Çatkılı
Yapı Malzemesi	Taş ve Ahşap

4.2.2.3.3 Konut 3 (122 Ada 4 Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 3. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 122 ada 4 parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.14).

Şekil 4.14: Konut 3 (122 ada 4 parsel) sokak görünümü

Eski dönemlerde Tütüncü Yanioğlu Sava' ya ait olduğu bilinmektedir. 1906 yılında vefatından sonra aile fertlerine kalmıştır. Satış yolu ile birkaç kez el değiştirmiştir. Son olarak 1927 yılında Mustafa Sütlaş evi satın almıştır ve halen aynı aileye ait olduğu bilinmektedir (İltar, 2021). Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.3: Konut 3 (122 ada 4 parsel) yapısal bilgiler

Konut 3	
Yapım Tarihi	19. yüzyıl
Ada/Parsel	122/4
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Konut
Kat Adedi	B+Z+1+Ç.A.
Plan Tipi	Köşe Sofalı
Cephe Düzeni	Balkonlu
Yapım Tekniği	Yığma Taş, Ahşap Çatklı
Yapı Malzemesi	Taş ve Ahşap

4.2.2.3.4 Konut 4 (122 Ada 12 Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 4. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 122 ada 12 parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.15).

Şekil 4.15: Konut 4 (122 ada 12 parsel) sokak görünümü

Eski dönemlerde Bakimoğlu Liya' ya ait olduğu bilinmektedir. 1922 yılında vefatından sonra aile fertlerine kalmıştır. Varisler evi Ahmet ve Hüseyin Ahmetcanoğlu' na satmıştır ve halen aynı aileye ait olduğu bilinmektedir (İltar, 2021). Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.4'te verilmiştir.

Tablo 4.4: Konut 4 (122 ada 4 parsel) yapısal bilgiler

Konut 4	
Yapım Tarihi	19-20. yüzyıl
Ada/Parsel	122/12
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Konut
Kat Adedi	B+Z+1+Ç.A.
Plan Tipi	İç Sofalı Tip 2
Cephe Düzeni	Balkonlu
Yapım Tekniği	Yığma Taş, Ahşap Çatıklı
Yapı Malzemesi	Taş ve Ahşap

4.2.2.3.5 Konut 5 (122 Ada 9 Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 5. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 122 ada 9 parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.16).

Şekil 4.16: Konut 5 (122 ada 9 parsel) sokak görünümü

Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.5’te verilmiştir.

Tablo 4.5: Konut 5 (122 ada 9 parsel) yapısal bilgiler

Konut 5	
Yapım Tarihi	19-20. yüzyıl
Ada/Parsel	122/9
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Konut
Kat Adedi	B+Z+1+Ç.A.
Plan Tipi	Köşe Sofalı
Cephe Düzeni	Balkonlu
Yapım Tekniği	Ahşap Çatkılı, Bağdadi
Yapı Malzemesi	Taş, Ahşap, Metal

4.2.2.3.6 Konut 6 (123 Ada 3 Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 6. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 123 ada 3 parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.17).

Şekil 4.17: Konut 6 (123 ada 3 parsel) sokak görünümü

1894 yılında Şeytanoğlu Todor' un oğlu Hacı Yor adına ilk tapu kaydı yapılmıştır. Aynı yıl oğluna satışı gerçekleşmiştir. Mübadele sonucu boş kalan ev Selanik mübadillerine verilmiştir. Son olarak 1946 yılında Hasan Tahsin İnanç evi satın almıştır ve halen aynı aileye ait olduğu bilinmektedir (İltar, 2021). Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.6'da verilmiştir.

Tablo 4.6: Konut 6 (123 ada 3 parsel) yapısal bilgiler

Konut 6	
Yapım Tarihi	19. yüzyıl
Ada/Parsel	123/3
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Konut
Kat Adedi	B+Z+1+Ç.A.
Plan Tipi	İç Sofalı Tip 1
Cephe Düzeni	Balkonlu
Yapım Tekniği	Yığma Taş, Ahşap Çatkılı
Yapı Malzemesi	Taş ve Ahşap

4.2.2.3.7 Konut 7 (123 Ada 2 (23) Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 7. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 123 ada 2 (23) parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.18).

Şekil 4.18: Konut 7 (123 ada 2(23) parsel) sokak görünümü

1888 yılında Hacı Yor' un oğlu Panayot' un buradaki arsayı satın almış ve 3 parçaya bölerek parçalardan birini Tonot' a satmıştır. Tonot 1908 yılında bu evi inşa ettirmiştir. Mübadele sonucu boş kalan ev 1925 yılında Selanik mübadillerine verilmiştir. Birkaç kez el değiştirmiştir. Son olarak 1966 yılında Mercan İşsever evi satın almıştır. (İltar, 2021). Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.7'de verilmiştir.

Tablo 4.7: Konut 7 (123 ada 2(23) parsel) yapısal bilgiler

Konut 7	
Yapım Tarihi	1908
Ada/Parsel	123/2 (23)
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Konut
Kat Adedi	B+Z+1+Ç.A.
Plan Tipi	İç Sofalı Tip 2
Cephe Düzeni	Balkonlu
Yapım Tekniği	Yığma Taş, Ahşap Çatkılı
Yapı Malzemesi	Taş ve Ahşap

4.2.2.3.8 Konut 8 (120 Ada 8 Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 8. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 120 ada 8 parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.19).

Şekil 4.19: Konut 8 (120 ada 8 parsel) sokak görünümü

Mübadele öncesi Pazaryan Validesi Meryem'e ait olan bu konut yapısı mübadelenin ardından boş kalmıştır. Tirebolu yangınzedesi olarak bilinen İhtiyarzade Halil ve İbrahim efendilere verilmiş ancak yangınzede olmadıkları ortaya çıkınca aynı şahıslara satılmıştır ve halen aynı aileye aittir (İltar, 2021). Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.8'de verilmiştir.

Tablo 4.8: Konut 8 (120 ada 8 parsel) yapısal bilgiler

Konut 8	
Yapım Tarihi	19-20. yüzyıl
Ada/Parsel	120/8
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Konut
Kat Adedi	Z+1+Ç.A.
Plan Tipi	İç Sofalı Tip 2
Cephe Düzeni	Balkonlu
Yapım Tekniği	Yığma Taş, Ahşap Çatkılı
Yapı Malzemesi	Taş

4.2.2.3.9 Konut 9 (133 Ada 13 Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 9. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 133 ada 13 parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.20).

Şekil 4.20: Konut 9 (133 ada 13 parsel) sokak görünümü

1875 yılında Necatibey ilkokulunun olduğu ev ve bahçe ile birlikte Yorika Ağa'nın adına ilk kez tapuya kaydı yapılmıştır. Arazi bölünerek el değiştirmiş ve bir parçası Deligavuroğlu Yorgi satın almış ve 1912 yılında bu evi inşa ettirmiştir. Mübadele sonucu boş kalan ev 1928 yılında Karatepe mübadillerine verilmiştir. Birkaç kez el değiştirmiştir. Son olarak Hacızade Tahsin Efendi evi satın almış ve 1938 yılında vefatının ardından çocuklarına miras kalmıştır. (İltar, 2021). Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.9'da verilmiştir.

Tablo 4.9: Konut 9 (133 ada 13 parsel) yapısal bilgiler

Konut 9	
Yapım Tarihi	1912
Ada/Parsel	133/13
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Konut
Kat Adedi	B+Z+1+Ç.A.
Plan Tipi	İç Sofalı Tip 2
Cephe Düzeni	Çıkmalı
Yapım Tekniği	Yığma Taş, Ahşap Çatkılı
Yapı Malzemesi	Taş, Ahşap

4.2.2.3.10 Konut 10 (133 Ada 12 Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 10. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 133 ada 12 parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.21).

Şekil 4.21: Konut 10 (133 ada 12 parsel) sokak görünümü

Eski dönemlerde (1982’den beri) İstefanoğlu Hacı Yor’ un kızı Giregiye’ ye ait olduğu bilinmektedir. Mübadele sonucu boş kalan ev 1931 yılında Kayalar Muhacirlerine verilmiştir. Birkaç kez el değiştirdikten sonra son olarak 1965 yılında Hasan ve Hüseyin Demir evi satın almıştır ve halen aynı aileye ait olduğu bilinmektedir (İltar, 2021). Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.10’da verilmiştir.

Tablo 4.10: Konut 10 (133 ada 12 parsel) yapısal bilgiler

Konut 10	
Yapım Tarihi	19. yüzyıl
Ada/Parsel	133/12
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Konut
Kat Adedi	B+Z+1
Plan Tipi	İç Sofalı Tip 2
Cephe Düzeni	Balkonlu
Yapım Tekniği	Yığma Taş, Ahşap Çatklı
Yapı Malzemesi	Taş, Ahşap

4.2.2.3.11 Konut 11 (120 Ada 12 Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 11. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 120 ada 12 parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.22).

Şekil 4.22: Konut 11 (120 ada 12 parsel) sokak görünümü

Eski dönemlerde Hacı Panayot' un kızı Hacı Maria' ya ait olduğu bilinmektedir. Bölünerek birkaç kez el değiştirdikten sonra son olarak 1923 yılında Larçinzade Hakkı Bey ve Kaimmakamzade Mehmet Bey satın almıştır. Mehmet Bey hissesini Mahir beye satmıştır. 1928 yılında Larçinzada Hakkı Bey'in vefatı ile ev Mahir Bey'in olmuştur (İltar, 2021). Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.11'de verilmiştir.

Tablo 4.11: Konut 11 (120 Ada 12 Parsel) yapısal bilgiler

Konut 11	
Yapım Tarihi	19. yüzyıl
Ada/Parsel	120/12
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Konut
Kat Adedi	B+Z+1+Ç.A.
Plan Tipi	İç Sofalı Tip 2
Cephe Düzeni	Balkonlu
Yapım Tekniği	Yığma Taş, Ahşap Çatklı
Yapı Malzemesi	Taş, Ahşap

4.2.2.3.12 Konut 12 (133 Ada 11 Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 12. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 133 ada 11 parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.23).

Şekil 4.23: Konut 12 (133 ada 11 parsel) sokak görünümü

Eski dönemlerde Koturoğlu Hacı Nikola ve eşi Eleniko' ya ait olduğu bilinmektedir. Mübadele sonucu boş kalan ev 1926 yılında Siroz (Serez) mübadillerine verilmiştir. Birkaç kez el değiştirdikten sonra son olarak 1944 yılında Hatice Ergül evi satın almıştır, 1962'de oğluna devretmiştir ve halen aynı aileye ait olduğu bilinmektedir (İltar, 2021). Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.12'da verilmiştir.

Tablo 4.12: Konut 12 (133 ada 11 parsel) yapısal bilgiler

Konut 12	
Yapım Tarihi	19-20. yüzyıl
Ada/Parsel	133/11
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Konut
Kat ADEDİ	B+Z+1+Ç.A.
Plan Tipi	İç Sofalı Tip 1
Cephe Düzeni	Balkonlu
Yapım Tekniği	Yığma Taş, Ahşap Çatkılı
Yapı Malzemesi	Taş, Ahşap

4.2.2.3.13 Konut 13 (117 Ada 16 Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 13. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 117 ada 16 parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.24).

Şekil 4.24: Konut 13 (117 ada 16 parsel) sokak görünümü

Eski dönemlerde (1898'e kadar) Melikoğlu Hacı İstatios'a ait olduğu bilinmektedir. Mübadele sonucu boş kalan ev 1945 yılında Kayalar Mübadillerine verilmiştir. 1972 yılında aynı aileden Salih Cihangir'e devredilmiştir. (İltar, 2021). Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.13'te verilmiştir.

Tablo 4.13: Konut 13 (117 ada 16 parsel) yapısal bilgiler

Konut 13	
Yapım Tarihi	19. yüzyıl
Ada/Parsel	117/16
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Konut
Kat Adedi	B+Z+1+Ç.A.
Plan Tipi	İç Sofalı Tip 2
Cephe Düzeni	Balkonlu
Yapım Tekniği	Yığma Taş, Ahşap Çatkılı
Yapı Malzemesi	Taş, Ahşap

4.2.2.3.14 Konut 14 (120 Ada 14 Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 14. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 120 ada 14 parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.25).

Şekil 4.25: Konut 14 (120 ada 14 parsel) sokak görünümü

1922’de Kaküloğlu Polohlo’nun oğlu Bavli tarafından yaptırılmıştır. Vefatının ardından çocuklarına kalmıştır. Kızı kendi hissesini Hemşinlioğlu Ahmet’ e satmıştır. Çok hisseli olmasından dolayı ev 1925’te mahkeme sonucu Hemşinlioğlu Ahmet’e satılmıştır. 1943’te vefat etmesi sonucu ailesine miras kalmıştır (İltar, 2021). Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.14’te verilmiştir.

Tablo 4.14: Konut 14 (120 ada 14 parsel) yapısal bilgiler

Konut 14	
Yapım Tarihi	1922
Ada/Parsel	120/14
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Konut
Kat Adedi	Z+1+Ç.A.
Plan Tipi	İç Sofalı Tip 2
Cephe Düzeni	Balkonlu
Yapım Tekniği	Yığma Taş, Ahşap Çatkılı
Yapı Malzemesi	Taş, Ahşap

4.2.2.3.15 Konut 15 (117 Ada 2 Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 15. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 117 ada 2 parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.26).

Şekil 4.26: Konut 15 (117 ada 2 parsel) sokak görünümü

1899 yılında Arslanoğlu Panayot' un kızı Maria adına ilk tapu kaydı yapılmıştır. 1911 yılında vefatından sonra aile fertlerine kalmıştır. Metropolitlik konağı olarak da kullanılan ev birçok kez el değiştirdikten sonra son olarak 1939 yılında İzzet Sami Gökdeniz evi satın almıştır ve halen aynı aileye ait olduğu bilinmektedir (İltar, 2021). Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.15'te verilmiştir.

Tablo 4.15: Konut 15 (117 ada 2 parsel) yapısal bilgiler

Konut 15	
Yapım Tarihi	19. yüzyıl
Ada/Parsel	117/2
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Konut
Kat ADEDİ	B+Z+1+Ç.A.
Plan Tipi	İç Sofalı Tip 1
Cephe Düzeni	Balkonlu
Yapım Tekniği	Yığma Taş, Ahşap Çatkılı
Yapı Malzemesi	Taş, Ahşap

4.2.2.3.16 Konut 16 (224 Ada 6 Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 16. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 224 ada 6 parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.27).

Şekil 4.27: Konut 16 (224 ada 6 parsel) sokak görünümü

Eski dönemlerde bu bölgenin Arslanoğlu Yorika' ya ait olduğu bilinmektedir. Yorika ailesine ait olan bu mübadele döneminde boş kalmış ve müzayede ile Avukat Azmi Bey tarafından satın alınmıştır. Günümüzde aynı aileye ait olduğu bilinmektedir. Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.16' da verilmiştir.

Tablo 4.16: Konut 16 (224 ada 6 parsel) yapısal bilgiler

Konut 16	
Yapım Tarihi	19-20. yüzyıl
Ada/Parsel	224/6
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Konut
Kat Adedi	B+Z+1+Ç.A.
Plan Tipi	İç Sofalı Tip 2
Cephe Düzeni	Balkonlu
Yapım Tekniği	Yığma Taş
Yapı Malzemesi	Taş

4.2.2.3.17 Konut 17 (117 Ada 1 Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 17. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 117 ada 1 parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.28).

Şekil 4.28: Konut 17 (117 ada 1 parsel) sokak görünümü

Burada bulunan evi 1909 yılında Balcıoğullarından Esir' in oğlu İlya' nın yaptırdığı bilinmektedir. Mübadele ile boş kalan ev Selanik Mübadillerine verilmiştir. Son olarak 1982 yılında Musa Yılmaz'a satılmıştır (İltar, 2021). Çalışmanın yapıldığı tarihte restorasyon çalışmaları devam etmektedir. Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.17' de verilmiştir.

Tablo 4.17: Konut 17 (117 ada 1 parsel) yapısal bilgiler

Konut 17	
Yapım Tarihi	1909
Ada/Parsel	117/1
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Konut
Kat Adedi	B+Z+1+Ç.A.
Plan Tipi	Köşe Sofalı
Cephe Düzeni	Balkonlu
Yapım Tekniği	Ahşap Çatkılı
Yapı Malzemesi	Taş, Ahşap

4.2.2.3.18 Konut 18 (224 Ada 7 Parsel)

Bu çalışma kapsamında incelenen 18. konut örneği Zeytinlik Mevkii, Dik sokak, 224 ada 7 parselde bulunan yapıdır. (Şekil 4.29).

Şekil 4.29: Konut 18 (224 ada 7 parsel) sokak görünümü

1893 yılında Panayot' un oğlu Haralombo burayı satın almış ve şimdiki konutu inşa ettirmiştir. Mübadele ile boş kalan ev Maliye Hazinesi tarafından 1937 yılında Osmanoğlu Mehmet Barutçu'ya verilmiştir. Son olarak 1990'lı yıllarda Ayşe Özdemir tarafından satın alınmıştır ve günümüzde aynı aileye aittir. Konutla ilgili yapısal bilgiler Tablo 4.18' de verilmiştir.

Tablo 4.18: Konut 18 (224 ada 7 parsel) yapısal bilgiler

Konut 18	
Yapım Tarihi	19-20. yüzyıl
Ada/Parsel	224/7
Sokak	Dik
Kullanım Şekli	Konut
Kat Adedi	B+Z+1+2
Plan Tipi	İç Sofalı Tip 2
Cephe Düzeni	Balkonlu
Yapım Tekniği	Kagir+Muskalı
Yapı Malzemesi	Taş, Ahşap

5. GİRESUN ZEYTİNLİK EVLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KRİTERLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Geleneksel konutlarda sürdürülebilirlik üzerine literatür taraması yapılmış ve konuyla ilgili 5 çalışma incelenmiştir. Çalışmalardan 3 tanesi ülkemizden, 2 tanesi dünyadan örnekler seçilmiştir. Bu 5 çalışmaya bakıldığında sürdürülebilirlik kriterlerinin 3 ana başlık çerçevesinde şekillendiği görülmüştür. Bu ortak başlıklar;

- 1) Arazi seçimi ve kullanımı
- 2) Tasarım özellikleri
- 3) Kaynak kullanımı şeklinde karşımıza çıkmıştır.

Bu ana başlıklar çerçevesinde alt başlıklar şekillenmiştir. Tablo 5.1’de bu çalışmalarda hangi alt başlıklara değinildiği karşılaştırılmış ve en çok karşılaşılan sonuçlar listelenmiştir. Dik Sokak’ ta bulunan 18 adet konut yapısı bu kriterler bağlamında değerlendirilmiştir.

Tablo 5.1: Literatür taramasına göre sürdürülebilirlik kriterleri

Sürdürülebilirlik Kriterleri	(Kuşcu, 2006)	(Aktuna, 2007)	(Ergöz Karahan, 2017)	(Folić, Folić, Kosanović, Kovačević, & Nikolić, 2019)	(Sokienah, 2020)
İklim Verileri	✓	✓	✓		✓
Topografya ile Uyum	✓	✓	✓	✓	
Bina Konumu ve Yönlenme	✓	✓	✓	✓	✓
Mekan Organizasyonu	✓	✓	✓	✓	✓
Bina Formu	✓	✓	✓	✓	
Yapı Kabuğu	✓	✓	✓	✓	
Yapı Malzemesi ve Strüktür	✓	✓	✓	✓	✓
Yeşil Doku	✓	✓		✓	
Doğaya Uyum			✓	✓	
Enerji Kullanımı				✓	✓
Su Kullanımı			✓	✓	

5.1.1 Arazi Kullanım Kriterleri

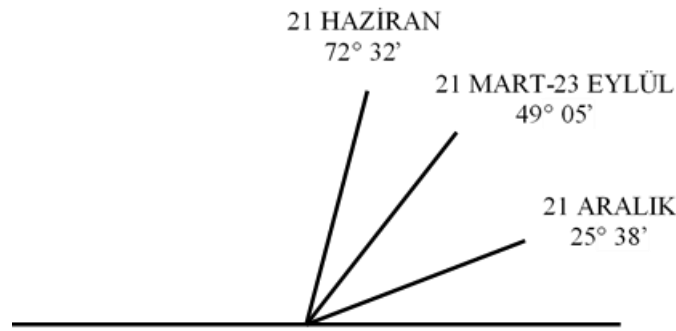
Bu bölümde Geleneksel Zeytinlik Evlerinin arazi kullanım kriterleri 3 ana başlıkta ele alınmıştır. İklim, topografyaya uyum, bina konumu ve yönlenmeden oluşan bu alt başlıklar sürdürülebilirlik kapsamında incelenmiştir.

5.1.1.1 İklim

Giresun ilinde kıyı şeridi boyunca her mevsim yağışlı, yazlar serin kışlar ılık geçen Karadeniz iklimi hâkimdir.

Giresun'da 35 yıllık rasat sonuçlarına göre yıllık ortalama değerlere bakılarak hâkim rüzgâr yönü SSW ölçülmüştür. İkinci sıradaki hâkim rüzgâr yönü ise S çıkmıştır. Güney sektörün (S, SE, SW, ESE, WSW, SSW, SSE) tüm yönler içindeki oranı %44,5 iken en etkili oldukları mevsim kıştır. Güney sektörden esen rüzgârlar ilkbahar mevsimi hariç tüm yıl etkili durumdadır. Giresun' da kış aylarında fön rüzgârları etkilidir ve bu süreç kasım ayından nisan ayına kadar sürerek sıcaklık değerlerinin yükselmesine sebep olur. İkinci derece hâkim sektör ise kuzeydir ve en etkili olduğu mevsim ilkbahardır (Aydın F. , 1999).

Buradan hareketle Giresun ilinde yıl boyu hâkim rüzgâr yönlerinin Kuzey-Güney aksı boyunca olduğu anlaşılmaktadır. Güneşlenme sürelerine bakıldığında haziran ayında en uzun güneşlenme süresi yaşanırken aralık ayında en kısa güneşlenme süresi yaşanmaktadır. (Şekil 5.1).

Şekil 5.1: Giresun'da güneş ışınlarının maksimum yükseklikte olduğu tarihler (Aydın F. , 1999).

Zeytinlik' te etkili olan Karadeniz iklimi çok soğuk veya çok sıcak hava durumlarının yaşanmadığı ılıman bir iklim türüdür. Bu durum evlerin ısıtma ve soğutma işlemlerinde harcanacak enerji miktarını azaltmaktadır. Bulunduğu tarihi yarımada sayesinde Kuzeybatı yönünden esen Karayel rüzgârına karşı korunaklı bir durumdadır. Çalışma alanında

bulunan evlerin taş duvar olarak inşa edilen cepheleri incelendiğinde iklimsel etkilere karşı alınmak istenen önlemler ön plana çıkmaktadır. (Tablo 5.2).

Tablo 5.2: Çalışma alanındaki evlerin taş duvar olan cepheleri

Yapının Adı	Ada/Parsel	Tamamı taş olan cepheler
Konut 1	123/7	Bodrum, Batı
Konut 2	122/7	Bodrum, Kuzeybatı
Konut 3	122/4	Doğu
Konut 4	122/12	Kuzey
Konut 5	122/9	Bodrum
Konut 6	123/3	1.Kat ve Batı
Konut 7	123/2(23)	Bodrum ve Batı
Konut 8	120/8	Zemin
Konut 9	133/13	Zemin, Kuzey, Batı
Konut 10	133/12	Kuzeybatı
Konut 11	120/12	Kuzey ve Doğu
Konut 12	133/11	Zemin
Konut 13	117/16	Zemin
Konut 14	120/14	Zemin, Batı
Konut 15	117/2	Bodrum, Zemin, Kuzey, Batı
Konut 16	224/6	Tamamı
Konut 17	117/1	Kuzey ve Batı
Konut 18	224/7	-

1. Bodrum katlar bahçe hizasında ve kesme taş ile inşa edilmiştir. Kalın duvarlar sayesinde evlerin serin olması sağlanmıştır (Bekdemir & Sezer, 2016).
2. Duvarlar ahşap çatkılı ve taş dolgulu sistemle inşa edilmiş, taş dolgu istenmeyen ısı kayıp ve kazancını engelleyici yalıtım elemanı görevi görmüştür.
3. Yüksek taş bahçe duvarları ve bazı evlerin sokak sınırına bitişik cephe duvarları yazın gölge elemanı görevi görmüş ve güneş ışınlarının dik açıyla gelmesini engelleyerek sokakların serin olmasını sağlamıştır. (Şekil 5.2).
4. Konutların kuzey cepheleri taş duvar şeklinde inşa edilerek kuzey ve batı rüzgârlarının etkilerinden korunmak amaçlanmıştır.

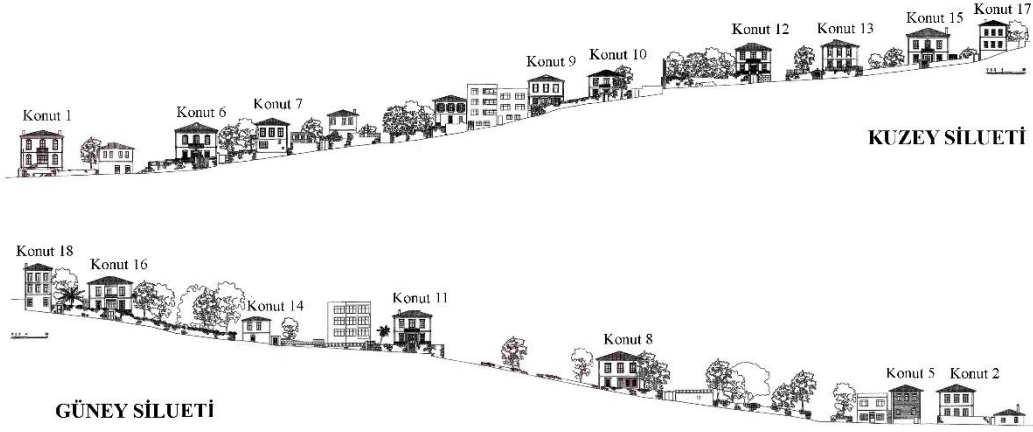
Şekil 5.2:Dik sokak bahçe duvarları

5.1.1.2 Topografyaya Uyum

Alandaki konutlar eğimli bir araziye birbirlerinin manzarasına mâni olmayacak biçimde ve doluluk-boşluk oranlarına dikkat edilerek yerleştirilmişlerdir (İltar, 2014).

Sit alanı kapsamındaki yaya yolları dar ve düzensiz olup yapım malzemesi taştır. Bazı merdivenli sokaklar da mevcuttur. Bunun sebebi doğu yönündeki eğim olmuştur. Alanın topografik yapısı ve konutları çevreleyen bahçe duvarları sokak ve yolların formunun oluşmasında etkili olmuştur (Aydın Aksoy, Özen, & Sert, 2006).

Çalışma alanı olarak sınırlandırılan Dik sokağın kuzey ve güney silüetleri Şekil 5.3' te gösterilmiştir. Konut yapılarının eğimli arazi koşullarına uygun, çevresi ile uyumlu bir şekilde inşa edildikleri görülmektedir.

Şekil 5.3: Dik sokak kuzey ve güney silueti (Aksoy, 2002)

Zeytinlik evlerinin topografyaya uyumunu sürdürülebilirlik kapsamında incelediğimizde:

- 1) Arazinin eğimli yapısından dolayı oluşan bodrum katlar sayesinde zemin kat olan yaşam alanları yerden yükselttilerek daha fazla ışık, manzara, hava ve güneş alması sağlanmış, rutubetten korunmuştur.
- 2) Bodrum kat hacimlerinin yarısının toprak altına gömülü olması ve kalın taş duvarlarla çevrili olması sonucu karanlık ve serin olan bu hacimler, yiyeceklerin muhafaza edilebildiği depo görevi görmüştür.

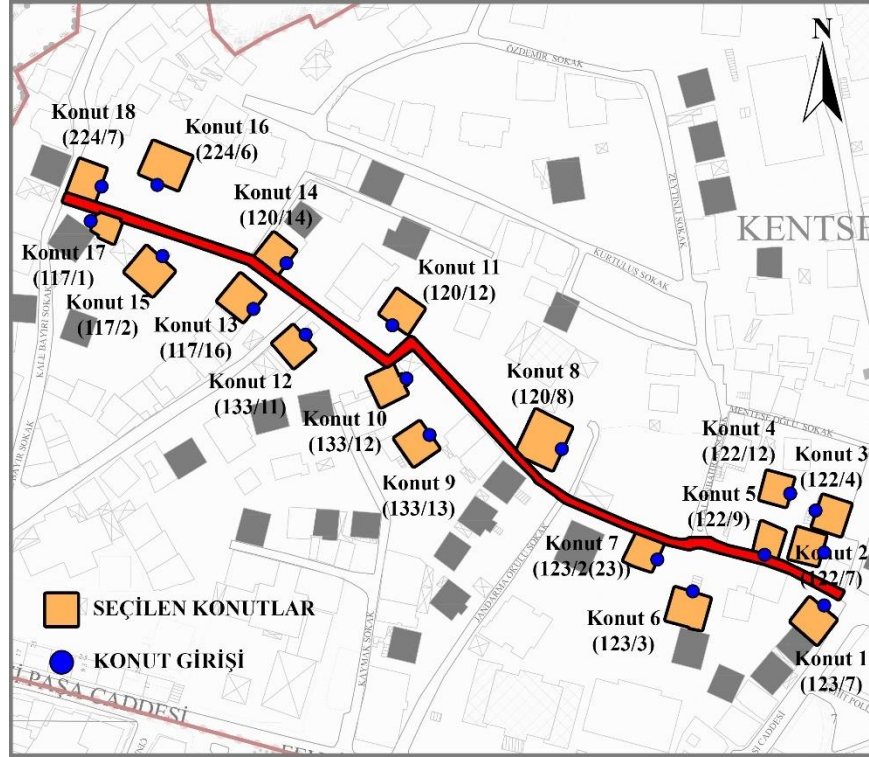
5.1.1.3 Bina Konumu ve Yönlenme

Yapılarda yönlenme iç iklimsel konfor açısından önem teşkil etmektedir. Yönlenmeyi etkilen birçok faktör vardır ve tasarım bu faktörlerin bileşkesi sağlanarak yapılmalıdır. Yerel, topografyaya uygun, mahremiyetin sağlandığı, gürültüden uzak, manzaraya açılan, rüzgâr ve güneşten yeterli miktarda faydalanan ve korunan çözümler ön plana çıkmaktadır. Isıl konforun sağlanabilmesi için bina cephelerinin güneye yönelmesi sağlanmalı böylece yazın serin, kışın ılık olabilen mekânlar elde edilmelidir. Doğu ve Batı yönündeki cepheler güneydoğu ve güneybatı yönündeki cephelere göre kışın daha soğuk, yazın daha sıcak olurlar (Soysal, 2008).

Zeytinlik semtindeki evler kendilerini Kuzeybatı rüzgârlarının sert etkilerinden korumak için Giresun Kalesi'nin bulunduğu tarihi yarımadaı arkasına alarak yerleşim göstermişlerdir (İltar, 2021). Zeytinlik semtinde çoğunlukla iki katlı ve bahçeli evler bulunmaktadır. Bahçe alanı evlerin en önemli bölümü olarak kabul görmektedir ve bu evler genellikle farklı boyutlardaki bahçelerin içine yapılmıştır. Bahçe bölümleri yüksek

duvarlar ile sokaktan ayrılan serin, sessiz, gündelik yaşamın devam ettirildiği mekânlardır (Bekdemir & Sezer, 2016).

Giresun ilinde manzara yönü deniz cephesi olan kuzey cephesi olduğu için genellikle manzaraya yönelme söz konusudur. Zeytinlik evlerinde de benzer özellikler görülmektedir. Şekil 5.4' te Dik Sokak' ta bulunan konut yapılarının giriş cepheleri işaretlenmiştir.

Şekil 5.4: Dik sokakta bulunan konutların giriş cepheleri

Bu analizden yola çıkarak Tablo 5.3' te konutların bina giriş cepheleri ve bahçe giriş cepheleri listelenmiştir.

Tablo 5.3: Çalışma alanındaki konutların bina giriş ve bahçe cepheleri

Yapının Adı	Ada/Parsel	Bina Giriş Cephesi	Bahçe Giriş Cephesi
Konut 1	123/7	Kuzeydoğu	Doğu
Konut 2	122/7	Doğu	Güney
Konut 3	122/4	Batı	Güney
Konut 4	122/12	Doğu	Güney
Konut 5	122/9	Güney	Güney
Konut 6	123/3	Kuzey	Kuzey
Konut 7	123/2(23)	Doğu	Kuzey
Konut 8	120/8	Doğu	Güney
Konut 9	133/13	Kuzeydoğu	Kuzeydoğu

Tablo 5.3 (devam)

Yapının Adı	Ada/Parsel	Bina Giriş Cephesi	Bahçe Giriş Cephesi
Konut 10	133/12	Kuzeydoğu	Kuzeydoğu
Konut 11	120/12	Güneybatı	Güneybatı
Konut 12	133/11	Kuzeydoğu	Kuzeydoğu
Konut 13	117/16	Güneydoğu	Kuzeydoğu
Konut 14	120/14	Güneydoğu	Güneybatı
Konut 15	117/2	Kuzeydoğu	Kuzeydoğu
Konut 16	224/6	Güneybatı	Güneybatı
Konut 17	117/1	Batı	Kuzey
Konut 18	224/7	Doğu	Güney

Zeytinlik evlerinin bina konumu ve yönlenmesi sürdürülebilirlik kapsamında incelendiğinde yapılan çıkarımlar şu şekildedir:

- 1) Bahçe girişleri sokak aksı boyunca kuzey ve güney cephelerinden karşılıklı olarak yapılmıştır.
- 2) Bina girişlerinde cephe tercihlerini etkileyen birden fazla parametre bulunmaktadır. Girişler manzara, iklim ve topografyaya bağlı olarak değişkenlik göstermiştir. Bu kapsamda iklimsel ve mekânsal konfor özelliklerinin göz ardı edilerek inşa edildiği sonucuna varılabilir.

5.1.2 Tasarım Kriterleri

Bu bölümde Geleneksel Zeytinlik Evlerinin tasarım kriterleri 3 ana başlıkta ele alınmıştır. Mekân organizasyonu, yapı kabuğu ve cephe düzeni, yapım sisteminden oluşan bu alt başlıklar sürdürülebilirlik kapsamında incelenmiştir.

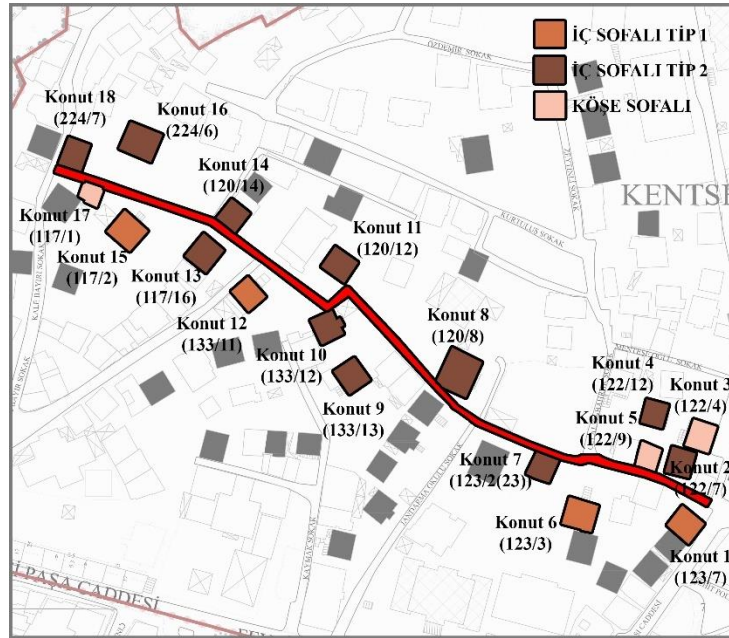
5.1.2.1 Mekân Organizasyonu (Plan Şeması)

Zeytinlik Mevkiinde bulunan tarihi evlerin bir kısmı zemin+1 kattan oluşurken bir kısmı da bodrum+2 kattan oluşmuştur. Zemin kata girişler bahçe kotundan ya da merdivenle ulaşılan bir sahanlıktan olmuştur. Bodrum katlarına girişler ise bahçe kotundan sağlanmıştır. Bodrum katların tavan yüksekliği diğer katlara göre daha düşüktür ve arazi eğiminden dolayı giriş cephesinden sadece bir kısmı algılanabilmektedir. Taş malzeme ile yığma yapım sistemi kullanılarak inşa edilmişlerdir. Karanlık ve iyi havalandırmaya sahip bodrum katlar serin olduğu için geçmişte yiyeceklerin muhafaza edildiği soğuk hava

deposu görevi görmekteydi. Günümüzdeki kullanım amacı ise daha çok odun-kömür deposu veya hayvanların barınması içindir (Aksoy, 2002).

Zeytinlik evlerinin plan tiplerinin anlaşılmasında zemin katlar belirleyici olmuştur. Evin asıl yaşam alanı da bu katlardır. Planı belirleyen giriş sofası, oturma odası, misafir odası, tuvalet ve banyo zemin katta bulunurken üst kat yatak odaları ve geniş bir salondan oluşmaktadır. (İltar, 2016). Bu katta ebeveyn, çocuk ve misafir olmak üzere 3 adet yatak odası vardır. Alt katta sofanın ön cepheye bakan kısmı üst katta kapalıdır ve genellikle ebeveyn yatak odası olarak kullanılan büyük bir oda mevcuttur. Odalar arası geçiş sağlayan ahşap kapılar kullanılmıştır. Kapılar çift kanatlıdır ve üzerlerinde havalandırma boşluğu bulunur (Aksoy, 2002). Bazı evlerde üst katlarda, merdivenin üzerinde kalan boşlukta, holden birkaç basamakla çıkılan ve depo olarak kullanılan küçük bir bölüm mevcuttur. Halk arasında “çatı piyesi” olarak adlandırılır. Çatıya geçiş bu bölümden sağlanır (İltar, 2016).

Zeytinlikte köşe sofası ve iç sofası olmak üzere 2 tip plan şeması karşımıza çıkmaktadır. (Şekil 5.5).

Şekil 5.5: Dik Sokak' ta bulunan konutların plan tipleri

İç Sofalı Plan Şeması

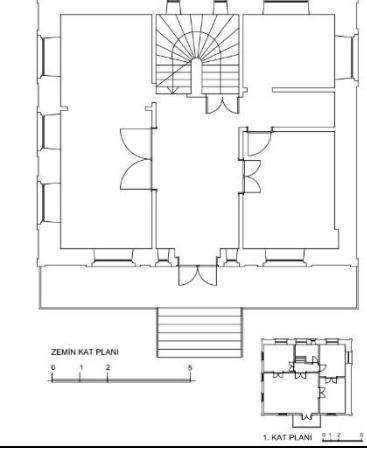
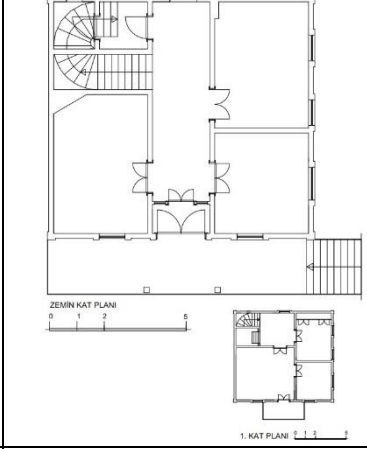
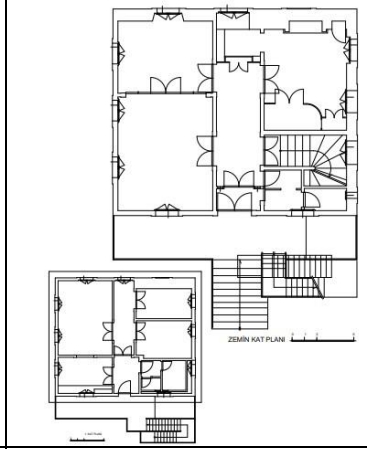
Odalar sofanın iki yanına dizilirler ve “karniyarik” plan şeması olarak da adlandırılırlar. Merdivenin konumu belirleyici unsurdur. Zeytinlikte iki çeşit iç sofası ev tespit edilmiştir. Bunlardan ilki Tip 1 olarak adlandırılmıştır ve bu evlerde merdivenler simetri ekseni

üzerinde bulunmaktadır. İkinci model ise Tip 2 olarak adlandırılmıştır ve merdiven simetri ekseninde bulunmamaktadır. (Tablo 5.4).

Köşe Sofalı Plan Tipi

Eve giriş cephenin ortasındandır. Merdivenin konumu girişin sağı veya solu olmaktadır. Zemin katta giriş kapısının karşısında 2, merdivenin karşısında 1 olmak üzere 3 oda bulunur. Tuvalet ve banyo merdivenin altındadır (İltar, 2014).

Tablo 5.4: Zeytinlik’te bulunan plan tipleri (İltar, 2014)

Plan Tipleri		
İç Sofalı		Köşe Sofalı
Tip 1	Tip 2	
Konut 15	Konut 13	Konut 5

Çalışma alanında bulunan 18 adet konut yapısının plan şemaları incelendiğinde 15 tanesinin iç sofalı ve 3 tanesinin de köşe sofalı olduğu tespit edilmiştir. 15 adet iç sofalı plan tipinin ise 4 tanesinin Tip 1 ve 11 tanesinin de Tip 2 olduğu görülmüştür. (Tablo 5.5).

Tablo 5.5: Plan şemasına göre değerlendirme

Yapının Adı	Ada/Parsel	Plan Tipleri					Kat Adedi				
		İç Sofalı Tip 1	İç Sofalı Tip 2	Köşe Sofalı	Dış Sofalı	Sofasız	Bodrum	Zemin	1	2	Çatı Arası
Konut 1	123/7	✓					✓	✓	✓		
Konut 2	122/7		✓				✓	✓	✓		✓
Konut 3	122/4			✓			✓	✓	✓		✓
Konut 4	122/12		✓				✓	✓	✓		✓
Konut 5	122/9			✓			✓	✓	✓		✓

Tablo 5.5 (devam)

Yapının Adı	Ada/Parsel	Plan Tipleri					Kat Adedi				
		İç Sofalı Tip 1	İç Sofalı Tip 2	Köşe Sofalı	Dış Sofalı	Sofasız	Bodrum	Zemin	1	2	Çatı Arası
Konut 6	123/3	✓					✓	✓	✓		✓
Konut 7	123/2(23)		✓				✓	✓	✓		✓
Konut 8	120/8		✓					✓	✓		✓
Konut 9	133/13		✓				✓	✓	✓		✓
Konut 10	133/12		✓				✓	✓	✓		
Konut 11	120/12		✓				✓	✓	✓		✓
Konut 12	133/11	✓					✓	✓	✓		✓
Konut 13	117/16		✓				✓	✓	✓		✓
Konut 14	120/14		✓					✓	✓		✓
Konut 15	117/2	✓					✓	✓	✓		✓
Konut 16	224/6		✓				✓	✓	✓		✓
Konut 17	117/1			✓			✓	✓	✓		✓
Konut 18	224/7		✓				✓	✓	✓	✓	

İncelenen yapı örnekleri doğrultusunda iç sofalı plan tipinin ağırlıklı olarak tercih edildiği görülmüştür. Zeytinlik evlerinin mekân organizasyonu sürdürülebilirlik kapsamında incelendiğinde:

- 1) İç sofalı çözüm tercih edilerek sofa hacmi iklimsel koşullara karşı korumaya alınmış, odaların dış mekânla direkt etkileşimi engellenerek istenmeyen ısı kayıp ve kazançlarının önüne geçilmiştir.
- 2) Sofa hacmi evin merkezinde konumlandırılarak oda hacimleri sofa etrafına yerleştirilerek cephede çözümlenmiştir. Odanın bitişik iki cephesine çapraz konumlandırılan pencereler sayesinde odada hava sirkülasyonu oluşturulmuş ve gün ışığından optimum verim elde edilmiştir.
- 3) Odaların hepsinde pencere açılarak ışıksız alan bırakılmamıştır.
- 4) Odalar arası geçiş kapılarının ve havalandırma boşluklarının olduğu bu mekân organizasyonunda iklimlendirme ön plana çıkmıştır.
- 5) Geleneksel konutlarda mahremiyet kaygısıyla odaların sadece sofaya açıldığı örneklere burada pek rastlanmamıştır. Birbirine açılabilen oda çözümleriyle büyüyüp küçülebilen esnek mekânlar oluşturulmuştur.

5.1.2.2 Yapı Kabuğu ve Cephe Düzeni

Yapı kabuğu tasarımı, konut yapılarında ihtiyaç olan konfor şartlarını yerine getirmek, yapım ve kullanım sürecinde enerji tüketimini en aza indirmek için önem teşkil etmektedir (Bostancıoğlu, 2010). Yapı kabuğu elemanları duvar, tavan, zemin, pencere, kapı, çatı gibi bileşenlerden oluşmaktadır. Görevi yapıyı dış etkilere karşı korumak ve iç-dış mekân arasındaki enerji alışverişini sağlamaktır (Canan, Korumaz, & Közoğlu, 2022).

Duvarlar

Zeytinlik' te duvarlar yığma taş ve ahşap çatkılı sistemle inşa edilmiştir. Bodrumlar, Karayel rüzgârına bakan cephelerin tamamı yığma taş (kâgir) sistemle örülmüş, üst katlar ahşap çatkılı sistem (yarı kâgir) ile yapılmıştır. Bu sistem ahşap çatkıların arasına taş ve tuğla doldurularak yapılmaktadır.

Çatılar

Zeytinlik' te yaygın olarak kullanılan çatı tipi kırmadır. Beşik çatıya çok nadir rastlanmaktadır. Çatıyı sudan korumak için uzun ömürlü olması sebebi ile kiremit kullanılmaktadır. Zeytinlik evlerinde 3 tip kiremit karşımıza çıkmaktadır. Bunlar Marsilya tipi kiremit, sac ve alaturka kiremittir. Fındık ihracatı yapan gemilerin Avrupa'dan ithal ettiği yapı malzemelerinden biri de Marsilya tipi kiremit olmuştur.

Pencereler

Zeytinlik' te 2 çeşit pencere tipi bulunmaktadır. Bunlar giyotin ve kanatlı pencerelerdir. Giyotin pencereler 2 bölmeli ve dört bölmeli, kanatlı pencereler ise 2 bölmeli kanatlı ve 3 bölmeli kanatlı olarak karşımıza çıkar. Genellikle ½ oranına sahiptirler.

Giriş Kapıları

Zeytinlik' te giriş kapıları genellikle 135 cm genişlikte ve 260 yüksekliktedir. Pencere durumuna göre ve malzemesine göre sınıflandırılabilir. Pencere durumuna göre sınıflandırma pencere ve penceresiz olarak yapılmaktadır. Pencere kapılarda genellikle kapının iki yanında sofayı aydınlatmak için kullanılan dikdörtgen pencereler mevcuttur. Malzemesine göre kapılar ise metal kanatlı ve ahşap kanatlı olarak sınıflandırılabilir. Ahşap kanatlı kapılarda dayanıklı ve işlenebilir olması sebebiyle kestane ağacı tercih edilmiştir ve kapılar koruma amacıyla boyanmıştır (İltar, 2016).

Cephe Düzeni

3 tip cephe düzeni kullanılmıştır. Bunlardan ilki ve ağırlıklı olarak kullanılanı “balkonlu cephe” olmuştur. Giriş üzerindeki balkon ahşap, taş veya metal malzemeden oluşmuş ve elibelinde ya da sütun yardımıyla taşınmıştır. İkinci cephe tipi üst katın tamamının çıkma yaptığı ve bu çıkmaların ayaklarla taşındığı “direk ya da sütunlu çıkmalı cephe” olarak adlandırılmaktadır. Üçüncü ve son cephe tipi ise balkon ya da çıkma kullanılmayan “düz cephe” şeklinde karşımıza çıkmaktadır (İltar, 2014).

Çalışma alanında bulunan 18 adet konut yapısının cephe düzenleri incelendiğinde 16 tanesinin balkonlu cephe ve 1 tanesinin de direk/sütun çıkmalı cephe olduğu tespit edilmiştir. 1 adet konut yapısının da bu cephe düzenlerinden herhangi birine uymadığı tespit edilmiştir. (Tablo 5.6).

Tablo 5.6: Cephe düzenine göre değerlendirme

Yapının Adı	Ada/Parsel	Cephe Düzeni			Pencere Düzeni	
		Balkonlu Cephe	Direk/Sütun Çıkmalı Cephe	Düz	3 Pencereli	4 Pencereli
Konut 1	123/7	✓			✓	
Konut 2	122/7	✓			✓	
Konut 3	122/4	✓			✓	
Konut 4	122/12	✓			✓	
Konut 5	122/9			✓	✓	
Konut 6	123/3	✓			✓	
Konut 7	123/2(23)	✓			✓	
Konut 8	120/8	✓				✓
Konut 9	133/13		✓		✓	
Konut 10	133/12	✓			✓	
Konut 11	120/12	✓			✓	
Konut 12	133/11	✓			✓	
Konut 13	117/16	✓			✓	
Konut 14	120/14	✓			✓	
Konut 15	117/2	✓			✓	
Konut 16	224/6	✓			✓	
Konut 17	117/1	✓			✓	
Konut 18	224/7	✓			✓	

Zeytinlik evlerinde bina kabuğu sürdürülebilirlik kapsamında incelendiğinde yapılan çıkarımlar şu şekildedir:

- 1) Temel duvarlarının yaklaşık 50 cm kalınlığında yığma taş sistemi ile yapılması sonucu bodrum hacmi soğuk depo olarak kullanılabilmiştir.
- 2) Pencerelem günümüzde çift camlı tercih edilirken Geleneksel Zeytinlik evlerinde tek camlı yapıldıkları için ısı ve ses kontrolü konusunda yeterli değildir.
- 3) En çok görülen balkonlu cephe tipinde balkon hacimleri giriş sahanlıklarının üzerinde gölge elemanı işlevi görmektedir.

5.1.2.3 Yapım Sistemi

Zeytinlik semtinde evler yapıım sistemine göre iki gruba ayrılmaktadır.

Kagir Evler (Yığma Taş Duvarlar)

Bu tip evlerin bütün katları temelden duvara kadar taş malzeme kullanılarak ve yığma sistem ile inşa edilmiştir. Sıva sadece üst katlarda yapılmış, bodrum katın duvarları açıkta bırakılmıştır. Bazı örneklerde tamamen sıvasız bırakılan cepheler de mevcuttur (Aksoy, 2002).

Yarı Kagir Evler (Ahşap Çatkılı Sistem)

Malzeme olarak taş ve tuğla kullanılarak inşa edilen evler kâgir, ahşap çatıkların arasına harç, taş ve tuğla parçaları doldurulması ile inşa edilen evler yarı kâgir olarak adlandırılmıştır. Ahşap duvarlar çantı ve çatki olmak üzere iki şekilde yapılırlar. Çantı duvar daha çok kırsalda görülürken şehir konutlarında taş dolgulu ahşap çatki düzen görülmektedir. Temeller ve bodrum katlar taş duvarla örüldükten sonra bu temel duvarlarının üzerine taban kirişleri yerleştirilir ve bu kişiler iki parçadan oluşur. Taban kirişlerine geçme tekniği ile düşey taşıyıcılar oturtulur. Kat yüksekliğini belirleyen eleman halk arasında direk olarak bilinen düşey taşıyıcılardır. Köşe ve ara direklerin üzerine geçme tekniği ile yatay direk başı yerleştirilir. Dikmelerin yerleşme biçimine göre duvarların örgü şekli farklılık göstermektedir. Dikmeler kareye yakın dikdörtgen oluşturacak yatay elemanlarla düzenlenirse “göz dolma”, 45 veya 30 derecelik açılarla düzenlenirse “muskalı”, dış duvar yüzeyine sık çakılan çıtaların üzeri kireç harcı ile sıvanırsa “bağdadi” şeklinde isimlendirilir (İltar, 2016).

Ahşap çatıklı sistemde kullanılan yatay elemanlar duvarın stabilitesini sağlarken boşluklar ısı geçişine direnç gösteren ve sudan etkilenmeyen taş, tuğla, kerpiç gibi malzemelerle doldurulur (Yaman, 2007).

Yapım tekniği bakımından incelendiğinde çalışma alanındaki 13 yapının yığma taş ve ahşap çatıklı sistemle inşa edildiği, 1 yapının sadece yığma taş tekniği, 2 yapının sadece ahşap çatıklı sistem, 1 yapının ahşap çatıklı ve bağdadi sistem bir arada kullanılarak ve 1 yapının ise kâgir muskalı sistem ile inşa edildiği görülmüştür. (Tablo 5.7).

Tablo 5.7: Dik sokakta bulunan binaların yapım sistemis

Yapının Adı	Ada/Parsel	Yapım Sistemi					
		Yığma Taş	Ahşap Çatıklı	Bağdadi	Göz Dolma	Kagir Muskalı	Kagir Bağdadi
Konut 1	123/7	✓	✓				
Konut 2	122/7	✓	✓				
Konut 3	122/4	✓	✓				
Konut 4	122/12		✓				
Konut 5	122/9		✓	✓			
Konut 6	123/3	✓	✓				
Konut 7	123/2(23)	✓	✓				
Konut 8	120/8	✓	✓				
Konut 9	133/13	✓	✓				
Konut 10	133/12	✓	✓				
Konut 11	120/12	✓	✓				
Konut 12	133/11	✓	✓				
Konut 13	117/16	✓	✓				
Konut 14	120/14	✓	✓				
Konut 15	117/2	✓	✓				
Konut 16	224/6	✓					
Konut 17	117/1		✓				
Konut 18	224/7					✓	

Zeytinlik evlerinde kullanılan yapım sistemleri sürdürülebilirlik kapsamında incelendiğinde yapılan çıkarımlar şu şekildedir:

- 1) Yapım sisteminin genel olarak yığma taş ve ahşap çatıklı sistemin bir arada kullanıldığı yarı kâgir sistem tercih edilmiştir. Tercih edilen bu sistemde yapım malzemesi olarak yerel ve kolay ulaşılabilir malzeme tercihi ile sürdürülebilir bir yaklaşım izlenmiştir.

5.1.3 Kaynak Kullanımı

Bu bölümde Geleneksel Zeytinlik Evlerinde yapı malzemesi, su ve enerji kaynaklarının kullanımı incelenmiştir.

5.1.3.1 Yapı Malzemesi

Zeytinlik evlerinin temel yapı malzemesi çevrede bol miktarda bulunan karataş ve ormanlardan rahatça temin edilebilen ahşap malzeme olmuştur. Karataş işlenmesi kolay bir malzemedir. Harç olarak bu bölgeye özgü “şima” olarak adlandırılan bir çeşit horasan harcı kullanılmıştır. Ahşap karkas iskelet içine taş doldurularak ve şima harcı kullanılarak 1. Ve 2. Katlar inşa edilmiş ve yine bu harç ile dış cepheye sıva da yapılmıştır. Ahşap malzeme oda içlerinde de kullanılmıştır (Bekdemir & Sezer, 2016).

Çalışma alanında bulunan 18 adet konut yapısı duvarlarda kullanılan yapı malzemeleri bakımından incelendiğinde 15 tanesinde taş ve ahşap malzemenin bir arada kullanıldığı, 2 tanesinde ise sadece taş malzeme kullanıldığı tespit edilmiştir. 1 yapıda ise her üç malzemenin de (ahşap, taş, metal) kullanımına rastlanmıştır. (Tablo 5.8).

Tablo 5.8: Yapı malzemelerine göre değerlendirme

Yapının Adı	Ada/Parsel	Yapı Malzemesi (Duvar)		
		Taş	Ahşap	Metal
Konut 1	123/7	✓	✓	
Konut 2	122/7	✓	✓	
Konut 3	122/4	✓	✓	
Konut 4	122/12	✓	✓	
Konut 5	122/9	✓	✓	✓
Konut 6	123/3	✓	✓	
Konut 7	123/2(23)	✓	✓	
Konut 8	120/8	✓		
Konut 9	133/13	✓	✓	
Konut 10	133/12	✓	✓	
Konut 11	120/12	✓	✓	
Konut 12	133/11	✓	✓	
Konut 13	117/16	✓	✓	
Konut 14	120/14	✓	✓	
Konut 15	117/2	✓	✓	
Konut 16	224/6	✓		
Konut 17	117/1	✓	✓	
Konut 18	224/7	✓	✓	

Zeytinlik evlerinde kullanılan yapı malzemeleri sürdürülebilirlik kapsamında incelendiğinde yapılan çıkarımlar şu şekildedir:

- 1) Evler bölgede bolca bulunan ahşap ve taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Geleneksel konutların yaygın özelliklerinden biri olan malzemede yerellik ilkesi bu evlerde de karşımıza çıkmıştır.
- 2) Yakın çevreden elde edilen malzemeler kullanıcılar için ekonomik bir çözüm olmuştur.
- 3) Yapılarda doğada bulunan malzemelerin tercih edilmesiyle yapı yaşam döngüsü tamamlandığında bu malzemeler tekrar doğaya dönebilir, çevreye ve ekosisteme zarar vermezler.

5.1.3.2 Enerji

İnsan yaşamının en önemli ihtiyaçlarından biri enerjidir. Sürdürülebilir bir mimarlık izlemek için binanın enerji ihtiyacını minimuma indirmek gerekmektedir. Bu da ancak enerjiyi verimli kullanan malzeme seçimi ve doğru tasarımla mümkündür. Konutlarda ısıtma, soğutma, havalandırma ve ışıklandırma enerji tüketiminin en çok olduğu alanlardır. Isı geçirgenliği düşük malzeme ve yapım sistemi kullanımı, doğal havalandırma ve ışıklandırma çözümlerinin uygulanması dikkat edilmesi gereken konulardır. Dış cephe elemanları, malzeme ve strüktür konuları önceki bölümlerde işlendiği için bu bölümde daha çok iç mekân elemanlarına değinilmiştir.

Zeytinlik evlerinde ısınma amacıyla kullanılan ocaklar ve sobalar mevcuttur. (Şekil 5.4). Ocaklar odalarda, müştemilatta ve bahçede, bodrum katlarda bulunmakta, bodrumda ve müştemilatta bulunan odalar daha çok yemek pişirmek için, odalarda bulunanlar ise şömine gibi ısınmak için kullanılmıştır (İltar, 2016). En önemli unsur ise duvar içine yerleştirilen ve ısınma yöntemlerinden biri olan sobalardır. Halk arasında “Rum sobası” olarak da bilinirler (Bekdemir & Sezer, 2016). Bu şekilde hem odayı hem sofayı ısıtan sobalar birden fazla hacmi ısıtarak bir çeşit kalorifer görevi görmektedir (Aksoy, 2002).

Çift kanatlı ve ahşap malzemeden yapılan iç kapıların üzerinde havalandırma boşluğu olanları mevcuttur. Bu boşluklar sayesinde pencereci odalar ile penceresi olmayan sofa hacimleri arasında hava sirkülasyonu sağlanmaktadır.

Giriş kapılarının yanında bulunan dikey pencereler sayesinde sofa hacmi doğal yollarla aydınlatılmış, odalarda çapraz konumlandırılan pencereler ile gün ışığından daha uzun süre fayda sağlanmıştır. (Tablo 5.9).

Tablo 5.9: Enerji etkin yapı elemanları (İltar, 2016).

Enerji Etkin Yapı Elemanları		
Isınma Elemanları		
Soba (Peç)		Ocak
Havalandırma Boşluklu İç Kapılar		
Pencereli (Işıklı) Girişler		

5.1.3.3 Su

Su temel besin maddesi ve insan yaşamı için gerekli elementlerden biridir. Konutlarda su yemek yapmak, içmek, temizlik, sulama gibi ihtiyaçlar için kullanılır. Sürdürülebilir bir dünya için suyun verimli kullanımı çok önemlidir.

Geleneksel konutlarda olduğu gibi Zeytinlik evlerinde de karşımıza çıkan su elemanları kuyu, sarnıç, çeşme şeklinde olmuştur. Bu elemanların tamamı bahçe bölümündedir. (Tablo 5.10).

Kuyular yöresel bir malzeme olan karataş ile inşa edilmişlerdir. Kuyu derinlikleri 10 m, bilezik kısımlar 1-1,5 m civarındadır ve silindirik şeklindedir. Kuyuların bilezik kısımlarının daire şeklinde taş döşeme ile çevrelendiği görülmüştür. Sarnıçlar genellikle yüksek girişli

zemin kat sahanlıklarının altına inşa edilmişlerdir. Üstü beşik tonoz ile örtülmüş, içi çamur harç şeklinde bir sıvayla sıvanmıştır. Sarnıcın yan yüzeyine çeşme koyulmuştur. Bazalt malzemeden yapılan çeşmeler alçal bir alana yerleştirilir. Bunun sebebi sarnıçların bahçe kotunun altında yer almasıdır (İltar, 2016).

Tablo 5.10: Su elemanları

Su Elemanları		
Kuyu	Çeşme	Sarnıç (İltar, 2016)

Zeytinlik evlerinde giriş sahanlığının üzeri çıkma balkon şeklinde yapılırken altı ise sarnıç olarak tasarlanmaktadır. Bu sarnıçlar yağmur sularının toplandığı depolama alanlarıdır. Bu sarnıçlarda biriken su ile bahçe sulanmış, çamaşır yıkanmıştır (Bekdemir & Sezer, 2016).

Çalışma alanında bulunan konutların bulundukları su elemanları bakımından incelenmesi Tablo 5.11’ de yapılmıştır.

Tablo 5.11: Su elemanlarına göre değerlendirme

Yapının Adı	Ada/Parsel	Su Elemanları			
		Sarnıç	Kuyu	Çeşme	Çamaşırılık
Konut 1	123/7				
Konut 2	122/7	✓	✓	✓	✓
Konut 3	122/4	✓		✓	
Konut 4	122/12	✓	✓	✓	✓
Konut 5	122/9				
Konut 6	123/3	✓	✓	✓	✓
Konut 7	123/2(23)	✓		✓	
Konut 8	120/8	✓		✓	
Konut 9	133/13	✓	✓	✓	
Konut 10	133/12	✓	✓	✓	
Konut 11	120/12	✓	✓	✓	✓
Konut 12	133/11	✓	✓	✓	✓

Tablo 5.11 (devam)

Yapının Adı	Ada/Parsel	Su Elemanları			
		Sarnıç	Kuyu	Çeşme	Çamaşırılık
Konut 13	117/16	✓	✓	✓	
Konut 14	120/14				
Konut 15	117/2	✓	✓	✓	✓
Konut 16	224/6	✓	✓	✓	✓
Konut 17	117/1				
Konut 18	224/7	✓	✓	✓	✓

İncelenen konut yapılarının su, çeşme, kuyu, çamaşırılık bulundurma oranlarına bakıldığında evlerin büyük bir çoğunluğunda su elemanlarından en az üç tanesinin varlığından söz edilebilir. Kompleks yapı olarak tasarlanan Zeytinlik evleri bünyesinde barındırdıkları bu elemanlarla kendi kendine yetebilen yapılardır. Sarnıçta biriktirdikleri yağmur sularının farklı amaçlarla kullanılması doğal kaynakların verimli kullanıldığının bir göstergesidir.

6. SONUÇ

Sürdürülebilirlik düşüncesinin tanımı ve etkili olduğu disiplinler zaman içinde değişiklik göstermiştir. Kapsamı önceleri ekonomik ve sosyal konularken zamanla doğanın tahrip olması ve doğal enerji kaynaklarının azalması ile çevresel konuları da içine alarak bütünsel bir yaklaşım izlemiştir. Çünkü sürdürülebilir bir kalkınmanın ancak kaynakların etkin kullanımı ve gelecek nesillere aktarımı ile mümkün olacağı anlaşılmıştır. Doğayı korumak, kaynakların kötüye kullanımını engellemek, insanların yaşam kalitesini yükseltmek gibi değerleri savunmuştur.

Sürdürülebilirlik kavramı zamanla yapım sektörünü de etkisi altına almıştır. Binalarda doğal ışık ve temiz havanın sağlanması, doğayı kirletmemek, doğal kaynakların kullanımı gibi sürdürülebilir mimarlık anlayışları devlet politikalarında da etkili olmaya başlamıştır.

Var oldukları kültürün ve çevrenin ürünü olan geleneksel konutların sahip oldukları birçok özellik sürdürülebilir yapım ilkeleri ile örtüşmektedir. Buldukları arazi ve doğal çevreye uyumlu oldukları, tasarımından üretimine kadar iklimsel özellikler göz önünde bulundurularak ve doğal/yerel malzemeler kullanılarak inşa edildikleri bilinmektedir. Kaynakları verimli kullanan, kullanıcı konfor ve gereksinimlerine önem veren doğa dostu bu konutların günümüz konutlarına ışık tutacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada Giresun Zeytinlik Semtinde bulunan geleneksel yapım sistemi ile yapılmış konutlar belirlenen sürdürülebilirlik kriterleri kapsamında değerlendirilmiştir. Çalışma alanı konutların yoğun olarak bulunduğu Dik Sokak özelinde sınırlandırılmıştır. Belirlenen ilkeler doğrultusunda yapılan çıkarımlar şu şekildedir:

1. Konutların arazi kullanım şekli incelendiğinde topografyaya ve arazi eğimine uygun inşa edildikleri, iklimsel veriler dikkate alınarak cephe ve iç mekân organizasyonunda önlemler alındığı dikkat çekmektedir. Ancak yapıların konum ve yönelmelerinde manzara ve sokak giriş cephesi gibi parametrelerin devreye girmesiyle güneş ve rüzgâr gibi kriterlerin oluşturacağı olumlu ve olumsuz sonuçlar göz ardı edilebilmiştir.
2. Tasarım özellikleri incelendiğinde mekân organizasyonunda, cephe tasarımında ve yapım sistemlerinde iklimsel ve çevresel etkilerin göz önünde bulundurulduğu, doğa ile uyumlu, enerjiyi etkin kullanan, kaynakların kullanımına ve kullanıcı konforuna önem veren bir anlayış hâkimdir.

3. Kaynak kullanım özelliklerine bakıldığında su ve enerji gibi hayatımızın her alanında ihtiyaç duyulan ve boşa harcanmaması gereken kaynakların verimli ve etkin çözümlerle bulunduğu, doğadan seçilen ve yine doğaya dönecek olan yapım malzemelerinin tasarımın her alanında kullanılarak çevreye verilecek tahribat minimize edildiği görülmüştür.

Zeytinlik evlerinin bu kapsamda sürdürülebilir mimarlık anlayışıyla uyumlu olduğu anlaşılmaktadır.

Zeytinlik semti sahip olduğu tarihi dokusu, kültürü, mimari karakteri ve çevresi ile olan uyumu sebebiyle korunmaya, çalışılmaya ve anlaşılmaya değer bir yerleşim alanıdır. Bugün sadece yerli halk ve yakın çevresi tarafından bilinmektedir ve bu alanda yeterli miktarda çalışma bulunmamaktadır. Zeytinlik evleri gibi sürdürülebilir mimarlık izlerini barındıran geleneksel konut yapıları incelenmeli ve gelecek nesillere çevresine saygılı, doğaya zarar vermeyen, kaynakları tüketmeyen tasarımların var olduğu aktarılmalıdır.

7. KAYNAKLAR

- Akıncıtürk, N., & Perker, S. Z. (2011). Geleneksel Konutlarda Fiziksel Değişim: Bursa 'da Üç Örnek Yapı. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 16(1).
- Aksoy, A. A. (2002). *Giresun Zeytinlik Mevkii Kentsel Sit Alanı Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi), Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi.
- Aktuna, M. (2007). *Geleneksel Mimaride Binaların Sürdürülebilir Tasarım Kriterleri Bağlamında Değerlendirilmesi Antalya Kaleiçi Evleri Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi), Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no. 201411), İstanbul.
- Ataç, B. (2021). *Akıllı Şehir Ekosistemi Sürdürülebilir Şehirlerde Yapılar ve İlişkiler*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları.
- Aydın Aksoy, A., Özen, H., & Sert, A. (2006). Giresun Kentsel Sit Alanı ve Evleri Üzerine Bir İnceleme. *Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 7(2), 135-142.
- Aydın, A. (2021, Ağustos 2021). *Türk Evi Plan Tipleri*. GZT: <https://www.gzt.com/infografik/arkitekt/turk-evi-plan-tipleri-4637> Erişim tarihi: 17.02.2023
- Aydın, F. (1999). *Giresun Şehrinin İklimi*. (Yüksek Lisans Tezi), Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi, İstanbul.
- Aydoğan, S. (2015). *Sürdürülebilir Mimarlıkta Sakin Şehir (Cittaslow) Yaklaşımı*. (Yüksek Lisans Tezi), Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no. 393010).
- Başlangıç Noktası. (2019, Haziran 5). *2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Üniversite*. Başlangıç Noktası: <https://baslangicnoktasi.org/2030-surdurulebilir-kalkinma-hedefleri-ve-universite/> Erişim tarihi: 19.02.2023
- Bayazıt Hayta, A. (2009). Sürdürülebilir Tüketim Davranışının Kazanılmasında Tüketici Eğitiminin Rolü. *10(3)*, 143-151.
- Bayazıt Hayta, A., & Gürbüzer, G. B. (2020). Sürdürülebilir Kalkınma ile Sürdürülebilir Sigortacılık İlişkisi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(4), 609-619.
- Bekdemir, Ü., & Sezer, İ. (2016). *Giresun İlinin Turizm Potansiyeli*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Bekdemir, Ü., Ertürk, M., & Güner, İ. (2011). Giresun'un Tarihi Coğrafyası. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 6(4), 1-17.
- Bektaş, C. (2001). *Halk Yapı Sanatı*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Bektaş, C. (2019). *Türk Evi*. İstanbul: Yem Yayın.

- BM (ed.). (2020, Haziran 28). *Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Nelerdir? Dünya, Kimseyi Geride Bırakmadan Kalkınabilir mi?* Evrim Ağacı: <https://evrimagaci.org/surdurulebilir-kalkinma-hedefleri-nelerdir-dunya-kimseyi-geride-birakmadan-kalkinabilir-mi-8935> Erişim tarihi: 20.02.2023
- Bostancıoğlu, E. (2010). Konutlarda Duvar ve Çatı Yalıtımlarının Bina Kabuğu , Isıtma Enerjisi ve Yaşam Dönemi Maliyetleri Üzerindeki Etkisi. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 15(1), 135-147.
- Bozdoğan, B. (2003). *Mimari Tasarım ve Ekoloji*. (Yüksek lisans tezi), Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no. 184480).
- Canan, F., Korumaz, M., & Közoğlu, H. G. (2022). Geleneksel Sille Evleri'nde Enerji Etkin Mimari Çözümlerin İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 26(1), 13-24.
- Coğrafya Harita. (tarih yok). *Giresun Haritası*. Coğrafya Harita: http://cografyaharita.com/turkiye_mulki_idare_haritalari3.html Erişim tarihi: 05.04.2023
- Delibaş, N., & Kısa Ovalı, P. (2016). Yerel Mimarının Sürdürülebilirliği Kapsamında Kayaköy' ün Çözümlemesi. *Megaron*, 11(4), 515-529.
- Eldem, S. H. (1954). *Türk Evi Plan Tipleri*. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi.
- Eldem, S. H. (1984). *Türk Evi Osmanlı Dönemi III*. İstanbul: Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı.
- Emecen, F. (2015). Tarihi Bir Liman Kenti Giresun. M. Fatsa, & Ü. Bekdemir (Eds.) içinde, *Geçmişten Günümüze Giresun*. Giresun: İl Özel İdaresi.
- Ergin, Y. N. (1994). *Tepe Pencere Evler Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi açık arşivinden erişilmiştir (Tez no. 0012941), İstanbul.
- Ergöz Karahan, E. (2017). Geleneksel ve Günümüz Konutunda Sürdürülebilirlik ve Yaşam Alışkanlıkları: Osmaneli Örneği. *Megaron*, 12(3), 497-510.
- Folić, B., Folić, L., Kosanović, S., Kovačević, S., & Nikolić, I. (2019). A Study on the Sustainability of the Traditional Sirini'c Houses in the Šar Mountain Region, the South-Western Balkans. *Sustainability*, 11(17), 4711.
- Gezen, A. F. (2015). *İnşaat Sektöründe Sürdürülebilir Kent Yaşamı ve Karayollarında Uygulama Alanları*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 405827). adresinden alındı
- Gilman, R. (1992). UIA/AIA “Call for Sustainable Community Solutions”. <https://www.context.org/about/definitions/> Erişim tarihi: 05.03.2023
- Giresun Öncü. (2019, Ağustos 7). *Sergi ve Satış Merkezi Hizmette*. Giresun Öncü: <https://giresunoncu.com/haber/14727384/sergi-ve-satis-merkezi-hizmette> Erişim tarihi: 05.06.2023

- Güner, C., Gökşen, F., & Koçhan, A. (2017). Sürdürülebilir Kalkınma Modeli için Çevre Duyarlı Yapılarda Malzeme Seçiminin İncelenmesi. *Akademia Disiplinler Arası Bilimsel Araştırma Dergisi*, 3(2), 1-14.
- Haberal, H. (2015). *Turizmde Alternatif Ekolojik Turizm-Doğa Turizmi-Kırsal Turizm-Yayla Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hedef5. (tarih yok). *Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri*. Hedef5: <https://www.hedef5.org/#>
Erişim tarihi: 18.02.2023
- İltar, G. (2014). *Giresun Kültür Envanteri*. Giresun : İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- İltar, G. (2016). *Giresun Evleri*. Giresun: Giresun Valiliği İl Özel İdaresi.
- İltar, G. (2021). Aziz Nikola Kilisesi(Agios Nikolaos). G. İltar içinde, *Giresun'da Tarihi Bir Yerleşke Zeytinlik* (s. 42-45). Giresun: Giresun Valiliği İl Özel İdare.
- İltar, G. (2021). *Giresunda Tarihi Bir Yerleşke Zeytinlik*. Giresun: İl Özel İdaresi.
- Kara, B. (2017). *Akıllı Bina Cephelerinin Sürdürülebilir Kalkınma Bağlamında İrdelenmesi*. (Yüksek lisans tezi), Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no. 453716).
- Kuban, D. (1995). *Türk "Hayat"lı Evi*. İstanbul: MTR.
- Kuşcu, A. C. (2006). *Sürdürülebilir Mimarlık Bağlamında Geleneksel Konya Evi Üzerine Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans Tezi), Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no. 201325), İstanbul.
- Küçükerman, Ö. (1985). *Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi*. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- Okuyucu, E. (2022). Geleneksel Konutların Sürdürülebilirlik Bağlamında Mekansal Analizi: Afyonkarahisar Örneği. M. G. (edt). içinde, *Mekan Tasarımında Sürdürülebilir Yaklaşımlar*. Ankara: İKSAD.
- Onat, S. E. (1990). *Türk Evinin Çağdaş Yaşama Uyarlanması*. (Yüksek Lisans Tezi), Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no. 491662), İstanbul.
- Onions, C. T. (Dü.). (1964). *The Shorter Oxford English Dictionary*. Oxford: Clarendon Press.
- Özmehmet, E. (2007). Avrupa ve Türkiye'deki Sürdürülebilir Mimarlık Anlayışına Eleştirel Bir Bakış. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 2(7), 809-826.
- Pamuk, R., & Kuruoğlu, M. (2016). İnşaat Sektöründe Sürdürülebilirlik ve Bina İnşaatlarında Evrensel Uygulama Örnekleri. *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 9(1), s. 161-177.
- Ruchelshaus, W. D. (1989). Toward a Sustainable World. *Scientific American*, 261(3), 66-175. <https://www.jstor.org/stable/24987408> Erişim tarihi: 05.03.2023
- Sev, A. (2009). *Sürdürülebilir Mimarlık*. İstanbul: Yem Yayın.

- Sever, R. (2015). Coğrafik Konum. Ü. Bekdemir, & M. Fatsa (Eds). içinde, *Geçmişten Günümüze Giresun*. Giresun: İl Özel İdaresi.
- Sever, R. (2015). Jeolojik Özellikler. Ü. Bekdemir (Edc.), & M. Fatsa içinde, *Geçmişten Günümüze Giresun*. Giresun: İl Özel İdaresi.
- Sezgin, H. (2006). Yöresel Konut Mimarisi ve Türkiye'deki Örnekleri Hakkında. *Tasarım+Kuram*, 3(4), 1-20.
- Sokienah, Y. (2020). Aspects of Sustainability in the Design Elements of. *Civil Engineering and Architecture*, 8(6), 1194-1201.
- Soysal, S. (2008). *Konut Binalarında Tasarım Parametreleri İle Enerji Tüketimi İlişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi)., Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi, Ankara.
- Sucu, N. (2021, Eylül 20). *Organik Mimari*. Archi101: <https://archi101.com/donemler/organik-mimari/> Erişim tarihi: 21.02.2023
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı-Zeytinlik Sementi. (tarih yok). *Zeytinlik Sementi (III. Derece Kentsel Sit Alanı)*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: <https://giresun.ktb.gov.tr/TR-206821/zeytinlik-sementi-iii-derece-kentsel-sit-alani.html> Erişim tarihi: 22.05.2023
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı-Eski Katolik Kilis. (tarih yok). *Eski Katolik Kilisesi*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: <https://giresun.ktb.gov.tr/TR-269548/eski-katolik-kilisesi.html> Erişim tarihi: 17.05.2023
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı-Giresun Müzesi. (tarih yok). *Giresun Müzesi*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: <https://giresun.ktb.gov.tr/TR-207018/giresun-muzesi.html> Erişim tarihi: 17.05.2023
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı-Ticaret Lisesi. (tarih yok). *Ticaret Lisesi*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: <https://giresun.ktb.gov.tr/TR-269678/ticaret-lisesi.html#:~:text=Yaz%20kaynaklara%20g%C3%B6re%20Hicri%201322,sonra%20Ticaret%20Okulu%20olarak%20kullan%C4%B1m%C4%B1%20C5%9Ft%C4%B1r>. Erişim tarihi: 17.05.2023
- Tezel, Ö., & Yıldız, E. (2020). Sürdürülebilir Atık Yönetimi Uygulamalarında Dünya ve Türkiye Karşılaştırması: Edikab Örneği. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 9(2), s. 35-48.
- Türkiye' de İklim Çeşitleri*. (tarih yok). eokultv: <https://www.eokultv.com/turkiyede-iklim-cesitleri-5-sinif-sosyal-bilgiler/26367> Erişim tarihi: 26.03.2023
- Türkiye Kültür Portalı. (tarih yok). *Giresun Müzesi*. Türkiye Kültür Portalı: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/giresun/gezilecekyer/giresun-muzesi#:~:text=Giresun%20M%C3%BCzesi%20eski%20ad%C4%B1%20Gögora,ve%20g%C3%BCneyden%20tali%20giri%C5%9Fleri%20vard%C4%B1r>. Erişim tarihi: 17.03.2023
- Türkiye Kültür Portalı. (tarih yok). *Zeytinlik Sementi-Giresun*. Türkiye Kültür Portalı: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/giresun/gezilecekyer/zeytinlik-mahallesi> Erişim tarihi: 22.05.2023

- UIA. (1993). Sürdürülebilir Bir Gelecek için Bağımlılık Bildirisi. *Mimarlık*(253), 17.
- Uşma, G. (2018). Anadolu'daki Türk Evlerinin Kökeni ve Oluşumunu Etkileyen Faktörler. N. Abbasov, Ş. Dönmez, & L. Kaya (Eds.) içinde, *Mimarlık, Planlama ve Tasarım Alanında Yenilikçi Yaklaşımlar*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Uşma, G. (2021). Anadolu'daki Geleneksel Türk Evlerinin Plan, Cephe ve Süslene Özellikleri Bağlamında İncelenmesi. *ARTS: Artuklu Sanat ve Beşeri Bilimler Dergisi*(6), 227-259.
- Wikipedi-Organik Mimari. (tarih yok). *Organik Mimari*. Wikipedi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Organik_mimari Erişim tarihi: 21.02.2023
- Wikipedi-Türkiye İklimi. (tarih yok). *Türkiye İklimi*. Mart 26, 2023 tarihinde Wikipedi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Türkiye_iklimi Erişim tarihi: 21.02.2023
- Yaman, F. Z. (2007). *Geleneksel Ahşap Yapılarda Kullanılan Ahşap Yapı Elemanlarının Uzun Dönem Performansı- Giresun Zeytinlik Mahallesiinde Örnek Yapı İncelemesi*. (Yüksek Lisans Tezi)., İstanbul.
- Yaman, F. Z. (2007). *Geleneksel Ahşap Yapılarda Kullanılan Ahşap Yapı Elemanlarının Uzun Dönem Performansı- Giresun Zeytinlik Mahallesiinde Örnek Yapı İncelemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi, İstanbul.
- Yetkin, E. G. (2019). Sürdürülebilir Mimarlık Kapsamında Yapılarda Su Korunumu Stratejileri. *Sürdürülebilir Mühendislik Uygulamaları ve Teknolojik Gelişmeler Dergisi*, 2(2), 70-78.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Betül Gök
Doğum tarihi ve yeri : 03.08.1997/ Giresun
e-posta : btlgk97@gmail.com

Öğrenim Bilgileri

Derece	Okul/Program	Yıl
Y. Lisans	Balıkesir Üniversitesi/ Mimarlık	2023
Lisans	Balıkesir Üniversitesi/ Mimarlık	2019
Lise	Keşap Anadolu Öğretmen Lisesi / Giresun	2015